
Medián - Szénay Márta

Az idegennyelv-ismeret

**Jelentés az országos nyelvtudás-felmérés
kvantitatív szakaszáról**

Budapest, 2005

Sorozatszerkesztő: Lada László
Szerkesztette: Horváth Cz. János

Kiadja: Nemzeti Felnőttképzési Intézet
Felelős kiadó: Zachár László igazgató

A kutatást a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium támogatta,
a Munkaerő-piaci Alap felnőttképzési célú keretéből

A kutatás főbb megállapításai	7
Helyzetjelentés	7
Főbb tendenciák	8
Attitűdök	9
Nyelvhasználat	10
A nyelvtudás mérése	10
 I. A kutatás célkitűzései és módszere	11
 II. Nyelvtanulás, nyelvoktatás	13
II.1. Történelmi háttér	13
II.2. Tanult nyelvek száma	15
II.3. Tanult nyelvek	17
II.4. Tanulási formák	18
II.5. Nyelvtanulás az iskolarendszeren belül	19
II.5.1. Közoktatás	19
II.5.2. Nyelvtanulás felsőfokú oktatási intézményekben	23
II.5.3. Hány éven át tanulták az egyes nyelveket?	24
II.6. A fizetős formák szerepe	25
II.6.1. Külön nyelvórák iskolás korban	25
II.6.2. Külön nyelvórák munka mellett	26
II.6.3. Nyelviskolában és magántanárnál tanult nyelvek	27
 III. A nyelvoktatás színvonala	29
 IV. Nyelviskola-választási szempontok	31
 V. Nyelvvizsga	32
 VI. Nyelvtudás	39

VI.1. A mérési módszer	39
VI.1.1. Szubjektív nyelvtudás-mérés: önértékelés	39
VI.1.2. Objektív nyelvtudás-mérés: nyelvi szintfelmérő vizsga	40
VI.1.3. A tényleges nyelvtudás becslése az országos reprezentatív mintán	40
VI.2. Nyelvtudás az egyes nyelvi készségterületeken	41
VI.2.1. A szubjektív és objektív tudásszint-mérés összefüggései	44
VI.3. A 15-44 éves népesség tényleges nyelvtudása	48
VI.4. A nyelvtudás és a nyelvvizsga összefüggései	49
VI.5. Angol, német és orosz nyelvtudás.	51
VI.6. A „kisnyelvek”	54
VI.7. Első, második és harmadik nyelv	55
VI.8. Idegennyelv-tudás az egyes generációkban.	57
VI.9. Idegennyelv-tudás és az iskolai végzettség összefüggései.	60
VI.10. Nyelvtudás nemek szerint.	62
 VII. Idegennyelv-használat	63
 VIII. A munkahely és az idegen nyelvek	67
 IX. Nyelvtanulási attitűdök, motivációk	71
IX.1. Nyelvtanulási háttér	71
IX.2. Nehéz-e a nyelvtanulás?	73
IX.3. Nyelvérzék és szorgalom	74
IX.4. Iskoláskori siker- és kudarcélmények a nyelvtanulásban	75
IX.5. Szeretünk-e nyelvet tanulni?	76
IX.6. Áldozatvállalás a nyelvtudásért	77
IX.7. A nyelvtanulás fontossága	79
IX.8. Motivációk	80
IX.9. Nyelvtanulási attitűdcsoportok	83

<i>X. A nyelvtudás szerepe az életút során .....</i>	<i>91</i>
<i>XI. Nyelvek arculata .....</i>	<i>95</i>

A kutatás főbb megállapításai

Helyzetjelentés

A nyelvtanulás fő helyszíne a közoktatás. Míg az iskolarendszer keretein belül a 15-44 évesek között mindenki több éven át tanult idegen nyelveket, nyelviskolába vagy magántanárhoz csak minden negyedik járt és nem évekig, hanem inkább csak néhány hónapon át.

Míg az általános iskolában mindenki tanult idegen nyelvet, a középfokú oktatásban a nyelvoktatás nem volt általános. A tanulmányaikat szakmunkásképző iskolában vagy szakiskolában folytatók jelentős részének a tanrendjében nem volt nyelvóra, számukra az iskolai nyelvtanulást 14 éves korában befejeződött. A szakközépiskolákba kerülők általában egy, a gimnáziumokba járók két idegen nyelvet tanultak kötelező jelleggel.

A 18-44 évesek 19 százaléka tanult tovább a felsőfokú oktatásban. A diplomával rendelkezők közel háromnegyede tanult idegen nyelvet a felsőfokú oktatás keretei között is.

Paradox módon az iskolarendszeren kívüli nyelvoktatás fő bázisát a diákok képezik, akik az iskolai nyelvoktatással párhuzamosan járnak nyelvi különórákra, többnyire azért, mert az iskolai nyelvoktatás nem elégíti ki az igényeiket. Munka mellett az aktív keresők 14 százaléka tanult idegen nyelveket.

A rendszerváltás az idegennyelv-tanulás területén a kötelező orosz nyelvtanulás eltörlését és a szabad nyelvválasztás bevezetését jelentette. A változás drasztikusan ment végbe, és szinte egyik évről a másikra a nullához közelire csökkent az orosz nyelvet tanulók száma. Az orosz nyelv helyére az angol vagy német nyelv oktatása került a leggyakrabban. E két nyelv hegemoniája máig jellemzi a nyelvoktatást, és ennek következtében nyelveket beszélők is jóformán csak ebből a két nyelvből találhatók. A hosszú évekig tartó orosztanítás nem eredményezte az orosz nyelv széleskörű elsajátítását. Használható¹ orosz nyelvtudással a vizsgált korosztály idősebbik, 30-on túli felében is csak 2 százalék rendelkezik. Szélesebb körben használható angol nyelvtudással a 15-44 éves népesség 17 százaléka, némettudással 10 százaléka rendelkezik. Más nyelveken a vizsgált korosztály 4 százaléka beszél elfogadható szinten.

---

¹ Kutatásunkban szélesebb körben használható nyelvtudásnak a Közös Európai Nyelvi Referenciakeret (CEF) B1 szintjét jelöltük ki, ami az alapfokú magyar állami nyelvvizsga szintjéhez áll közel.

Magyarország összlakosságának még a kutatás célcsoportját képező, 45 év alatti fiatalabbik felének is csak igen csekély hányada, pontosan 7 százaléka felel meg annak az európatanácsi célkitűzésnek, hogy minden uniós állampolgár legalább két idegen nyelvet beszéljen az anyanyelvén kívül – legalábbis ha a B1 szintű tudást fogadjuk el a használható nyelvtudás minimumszintjének. Mivel a 15-44 éves népesség idősebbik felének, tehát a 30 éven felülieknek 51 százaléka csak az orosz nyelvet tanulta idegen nyelvként az iskolában, ezért nem csoda, hogy még ebben a viszonylag fiatal népességben is igen magas az idegen nyelveket nem beszélők aránya: a 15-44 éves népesség 45 százaléka egyáltalán nem beszél nyelveket.

Szélesebb körben használható, tehát legalább B1-es idegennyelv-tudást a 15-44 évesek 25 százaléka mondhat magáénak. További 30 százalék azok aránya, akiknek a nyelvtudása eléri az Európa Tanács által támogatott Közös Európai Nyelvi Referenciakeret (CEF) skáláján az alacsony A1 vagy A2-es tudásszintek valamelyikét.

A nagyjából közép fokú nyelvvizsga szintjével megegyező, vagy annál magasabb nyelvtudással a 15-44 évesek 11 százaléka rendelkezik.

Bár az állami nyelvvizsga csak egy adott pillanatban méri a tudást, a nyelvvizsgabizonyítvány egyelőre egy életen át a nyelvtudás igazolásaként használható Magyarországon. Ezért a kutatás kitért a nyelvvizsgabizonyítványok megszerzésének kérdésére. A célcsoport 3 százalékának van felsőfokú nyelvvizsgája, 8 százaléka tett sikeres középfokú, és 3 százaléka alapfokú állami nyelvvizsgát. A nyelvvizsga megléte és a tényleges nyelvtudás között természetesen szoros összefüggés mutatható ki.

A nyelvtudás erőteljesen kapcsolódik az iskolai végzettséghez. A diplomás népesség közel 70 százaléka legalább egy idegen nyelven beszél B1 szinten, és minden ötödik diplomásnak egynél több idegen nyelvből is van szélesebb körben használható nyelvtudása. Az érettségizettek között a használható nyelvtudással rendelkezők aránya 26 százalék, és az érettségivel nem rendelkezők között ez az arány 5 százalék.

Főbb tendenciák

A nyelvoktatás egyre inkább az oktatás középpontjába kerül, ezért a nyelveket beszélők aránya jóval magasabb a fiatalabb korosztályokban, akik nemcsak nagyobb arányban és több nyelven tanulnak, hanem általában intenzívebben is tanulják az idegen nyelveket, mint az előttük járó generációk.

A nyelvválasztás területén az egyik fő tendencia az, hogy az angol és a német nyelvet tanulóknak az idősebb generációkban kiegyensúlyozott arányai erőteljesen eltolódnak az angol nyelv felé. A jelenlegi tanulási és nyelvtudási adatokban még

---

nem kimutatható, de a vágyakban már egy új, az Európa Tanács által támogatott soknyelvűség koncepciójával jól harmonizáló tendencia vetődik elénk a kutatásból, amely azt jelzi, hogy a jövőben általános lesz az angol, mint első idegen nyelv választása, és a második idegen nyelvek között, legalább a vágyak szintjén, a német csak egy lesz a neolatin nyelvek, a francia, az olasz és a spanyol mellett. Az, hogy az oktatási rendszer képes lesz-e ezeket az igényeket kielégíteni, a jövő kérdése.

A környező volt szocialista országok nyelve nem jelenik meg az oktatási palettán. Ezek iránt az érdeklődés is gyakorlatilag a nullával egyenlő. Azon kevesek, akik ezeket a nyelveket (román, szerb, szlovák, ukrán, szlovén, horvát, cseh) beszélik, nyelvtudásukat családi örökségként kapták, vagy életük valamely részében ezekben a szomszédos országokban éltek.

Attitűdök

A nyelvtanuláshoz való hozzáállás alapján a 15-44 évesek között négy attitűdcsoportot lehetett azonosítani, amelyeket a következő fantáziánévvel neveztünk el: Sikeresek, Támogatásra szoruló, Motiválatlanok, Vesztesek.

A *Sikeresek*, mint nevük is elárulja, sikeresek a nyelvtanulásban, családi hátterük és eddigi nyelvtanulási pályafutásuk motiválja őket arra, hogy szeressenek és akarjanak nyelveket tanulni, amihez a feltételek is megvannak. Pozitívan lehet értékelni, hogy ebben a csoportban vannak a legtöbben: 38 százalék. A vizsgált korosztály kétötöde tartozik ide, főleg fiatalok, gyakran még iskolába járók, illetve magasabb iskolai végzettséggel rendelkezők.

A *Támogatásra szoruló* közel 30 százalékot kitevő csoportjába tartozók általában motiváltak a nyelvtanulásban, de hátterük, anyagi és szabadidő adottságaik nem teszik lehetővé, hogy vágyaikat e téren valóra váltsák. A 25-35 éves, pályájuk elején álló, illetve családalapítással elfoglalt fiatalok tartoznak elsősorban ebbe a csoportba.

A *Motiválatlanok* csoportja 15 százalékos jelenléttel a legkisebb. A hátterük meglenne a nyelvtanuláshoz, de nem igazán tartják fontosnak a nyelvtudás megszerzését, és nem érzik magukat túlzottan motiváltk abban, hogy nyelveket tanuljanak. Ez a hozzáállás nem kötődik valamely életkori szegmenshez, de minden korcsoportból inkább az alacsonyabb iskolai végzettségűeket jellemzi. A férfi túlsúly jellemzi ezt a társaságot.

A *Vesztesek* (18 százalék) a vizsgált korosztály idősebbjei, közöttük is az alacsonyabb iskolai végzettségűek, akiknek a leginkább érdektelen a nyelvtanulási téma, de körülményeik sem tennék lehetővé, hogy nyelveket tanuljanak.

Nyelvhasználat

A vizsgált korosztály 72 százalékának hétköznapijaiban legalább alkalmanként jelen vannak az idegen nyelvek. A külföldi tévécsatornák, az internet, az utazás számtalan önkéntelen lehetőséget teremt az idegen nyelvekkel való találkozásra. A nyelvoktatásban, illetve a nyelvtanulásra való ösztönzésben építeni kellene ezekre a lehetőségekre, mert így a nyelvtanulás olyanok számára is közel hozható lehet, és értelmet kaphat, akik már régebben kikerültek az iskolarendszerből.

Minden tizedik 45 év alatti aktív kereső olyan munkát végez, amelynek során rendszeresen használ idegen nyelveket. A munkáltatókra azonban inkább az a jellemző, hogy akár szükség van a nyelvtudásra, akár nem, megkövetelik azt. Inkább eleve nyelvtudással szeretik felvenni alkalmazottaikat, mintsem maguk áldozzanak dolgozóik nyelvtudásának fejlesztésére.

A mintába került aktív keresők 12 százaléka dolgozott olyan munkahelyen, amelyre kifejezetten jellemző volt, hogy valamilyen közvetlen formában támogatja a dolgozók nyelvtanulását. A nyelvtanulás költségeihez való anyagi hozzájárulás a leggyakoribb támogatási forma, míg saját szervezésű tanfolyamok indítása vagy munkaidő-kedvezmény ritkábban fordul elő. Az érem másik oldala, hogy az ilyen munkahelyeken dolgozóknak csak egyharmada élt a munkahely nyújtotta lehetőségekkel. Az elutasítás egyik fő oka az időhiány volt, a másik pedig az, hogy a végzett munka nem igazán tette lehetővé a nyelvhasználatot.

A nyelvtudás mérése

Az Európa Tanács által preferált, önértékelésen alapuló idegennyelv-tudás felmérés Magyarországon csak korlátozott megbízhatóságú eredményeket ad, mivel a magyar oktatási rendszerben, és így a magyar kultúrában nincsen hagyománya az önértékelésnek. Az önértékelési tesztek szignifikánsan felülbecslik a tényleges nyelvtudást.

A nyelvtudás önértékelés beépítése a nyelvoktatásba több legyet ütne egy csapásra: reális önértékelésre nevelne, fejlesztené a felelősségteljesebb hozzáállást a tanuláshoz, továbbá megbízhatóbban lehetne használni a tudás felmérésére.

I.

A kutatás célkitűzései és módszere

A Medián Közvélemény- és Piackutató Intézet a Nemzeti Felnőttképzési Intézet megbízásából a Nyelviskolák Szakmai Egyesületének (NYESZE) szakmai támogatásával országos kutatást végzett a 15-44 éves lakosság körében az idegen nyelvekkel kapcsolatos attitűdök, az idegennyelv-tanulás és az idegennyelv-tudás felmérésére.

A kutatás a következő főbb területeken gyűjtött adatokat, információkat:

- a 15-44 éves lakosság idegennyelv-tudása;
- az idegennyelv-tudás mérése az Európa Tanács ajánlásának megfelelő *Közös Európai Nyelvi Referenciakeret* (CEF) alkalmazásával²;
- nyelvtanulási szokások;
- nyelvválasztás alakulása;
- idegennyelv-oktatási formák szerepe és azok megítélése;
- idegennyelv-használat;
- a munkahelyek szerepe a nyelvi készségek fejlesztésének ösztönzésében;
- nyelvtanulással nyelvtudással kapcsolatos attitűdök;
- nyelvek imázsa.

A fenti célkitűzések mellett a kutatás választ keresett arra a kérdésre is, hogy milyen korlátokkal alkalmazhatók az önértékelési tesztek az idegennyelv-tudás mérésében.

A kutatás három szakaszból állt. Az egyes szakaszok részben egymásra épülnek, részben egymást kiegészítik.

I. szakasz: kvalitatív kutatás

A kutatás első szakasza fókuszcsoportos kvalitatív kutatásból állt³, amelynek fő célja a kutatási téma mélyebb feltárása és a kvantitatív szakasz előkészítése volt.

II. szakasz: országos reprezentatív kutatás

Az adatfelvételére 1000 véletlenszerűen kiválasztott, 15-44 éves személy megkérdezésével, a Függelékben található strukturált kérdőívvel, a válaszadók lakásán készített személyes interjúkkal 2004 októberében került sor. Az országos reprezentatív vizsgálat keretében elsősorban az idegennyelv-tanulási életút, a nyelvtanulási szokások és attitűdök feltárására került sor, továbbá a kutatás mintájába bekerülők

---

² A *Közös Európai Nyelvi Referenciakeret* összefoglaló leírását lásd a Függelékben.

³ A kvalitatív kutatást a *Textana Bt.* végezte. A kutatás eredményeiből különálló tanulmány jelent meg.

nyelvtudás-önértékelési tesztet is kitöltöttek az általuk tanult, illetve beszélt nyelvekre vonatkozóan.

III. szakasz: nyelvtudás szintfelmérés

A lakosság tényleges nyelvtudásának felmérésére az Euro Nyelvvizsga Központ és a Nyelviskolák Szakmai Egyesületének közreműködésével⁴ került sor angol és német nyelvekből, mivel a vizsgált korosztályban a nyelveket valamilyen szinten beszélők nagy többsége ebből a két nyelvből rendelkezik mérhető nyelvtudással.

A kutatásba bekerültek kiválasztása a II. szakaszból nyert adatok alapján megállapított kvóta szerint történt, amely a nyelvtudási szintre, nemre és iskolai végzettségre terjedt ki (lásd a kutatás szűrőkérdőívét a Függelékben).

A szintfelmérésben résztvevők a nyelvi szintfelmérő feladatok megoldása mellett az országos reprezentatív kutatás során is használt önértékelési teszt segítségével értékelték saját nyelvi készségeiket, továbbá nyelvtanulással kapcsolatos kérdésekre válaszoltak (lásd a kérdőívet és az angol, illetve német nyelvi szintfelmérő feladatlapokat a Függelékben).

A tényleges nyelvtudás országosan reprezentatív becslése neurális hálózaton alapuló modell alkalmazásával történt. A szintfelmérés és az önértékelés eredményeinek összevetésével lehetővé válik az önértékelésen alapuló nyelvi szintfelmérési módszer megbízhatóságának vizsgálata.

---

⁴ A szintfelmérőhöz használt tesztet az Euro Nyelvvizsga Központ dolgozta ki, és a tesztek javítását is a vizsgaközpont munkatársai végezték. A tesztek megírására csoportosan került sor Budapesten több helyszínen, illetve 6 vidéki városban. A tesztírás lebonyolítását a Nyelviskolák Szakmai Egyesületének tagiskolái a Medián Közvélemény- és Piackutató Intézettel együttműködve végezték.

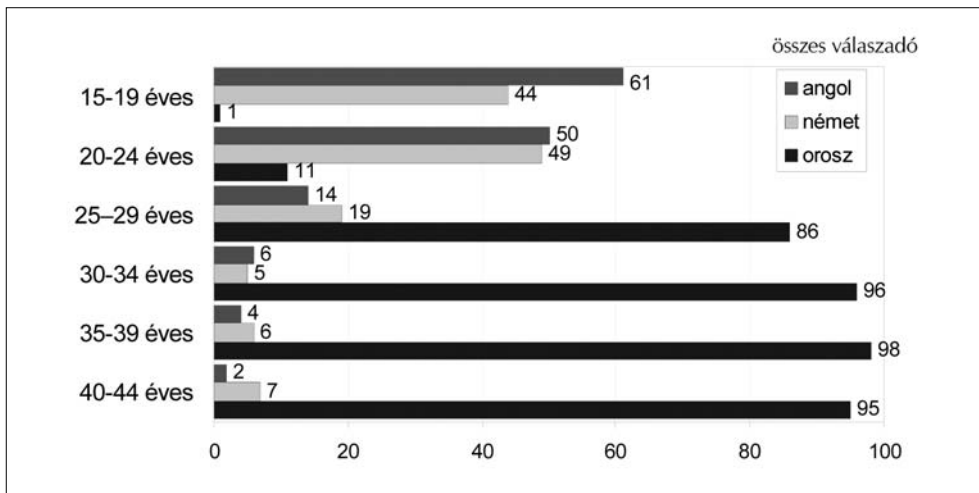
II. Nyelvtanulás, nyelvoktatás

II.1. Történelmi háttér

A 15-44 éves generáció már az a korosztály, amelyikben mindenki tanult legalább egy idegen nyelvet kötelező jelleggel már az általános iskolában. Sokáig azonban ez a nyelv az orosz volt, amit a gyakorlatban nemigen lehetett használni, mivel a Szovjetunióba még a többi szocialista országban vízummentes belépést biztosító „piros” útlevelemmel sem lehetett egykönnyen beutazási engedélyt szerezni. A Magyarországon tartózkodó orosz katonák és hozzátartozóik a helyi lakosságtól elzárva éltek, tehát még véletlenül sem adódhattak olyan helyzetek, hogy valakinek az utcán oroszul kellett volna megszólalnia. Ráadásul az, hogy ez a nyelv az országot elnyomó hatalom nyelve volt, önmagában csökkentette az elsajátítása iránti lelkesedést. Ezeknek a tényeknek az ismerete fontos annak megértéséhez, hogy miért nem fejlődött hosszú éveken át a lakosság idegennyelv-ismerete az orosz nyelvbe befektetett, mondhatni időben és pénzben is rengeteg energia ellenére.

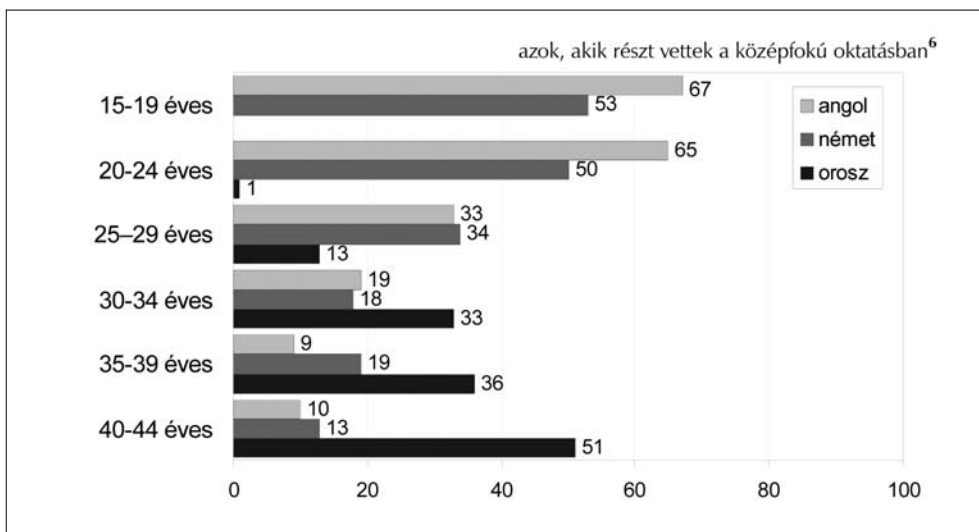
A rendszerváltás drasztikus változást hozott a nyelvoktatásban azzal, hogy a kötelező orosz nyelvtanulást egyik napról a másikra eltörölte, és az iskolák számára lehetővé vált, hogy maguk döntsék el az igények és saját erőforrásaik figyelembevételével, milyen idegen nyelveket oktatnak. A rendelkezés hatására szinte néhány év alatt marginális mértékűre csökkent az orosz nyelvet tanulók száma, miközben a diákok nagy többsége angolul vagy németül kezdett el tanulni már az általános iskolában. Ez az időszak jól nyomonkövethető annak a kérdésnek az életkor szerinti elemzésével, hogy ki milyen idegen nyelvet tanult az általános iskolában, illetve a középiskolában (1. és 2. ábra).

Az orosz nyelv tanulásának megszűnése mellett egy másik tendencia is jól leolvasható a grafikonokról. Míg korábban a két leggyakrabban tanult „nyugati” nyelv, az angol és a német oktatása nagyjából azonos súlyt képviselt – sőt, a német nyelvet tanulók aránya még egy kicsit előzte is az angolt tanulókéét – mára egyértelműen az angol nyelv választása dominál mind az alap- mind pedig a középfokú oktatási szinteken (1. és 2. ábra).

1. ábra

Milyen nyelvet tanult az általános iskolában? (százalék)

2. ábra

Milyen nyelvet tanult a középiskolában? (százalék) ^{5/6}

⁵ Az idegen nyelv az érettségit nem adó középiskolák többségében sokáig nem szerepelt a kötelező tantárgyak között, míg a gimnáziumok többségében már korábban is két idegen nyelvet oktattak kötelező jelleggel.

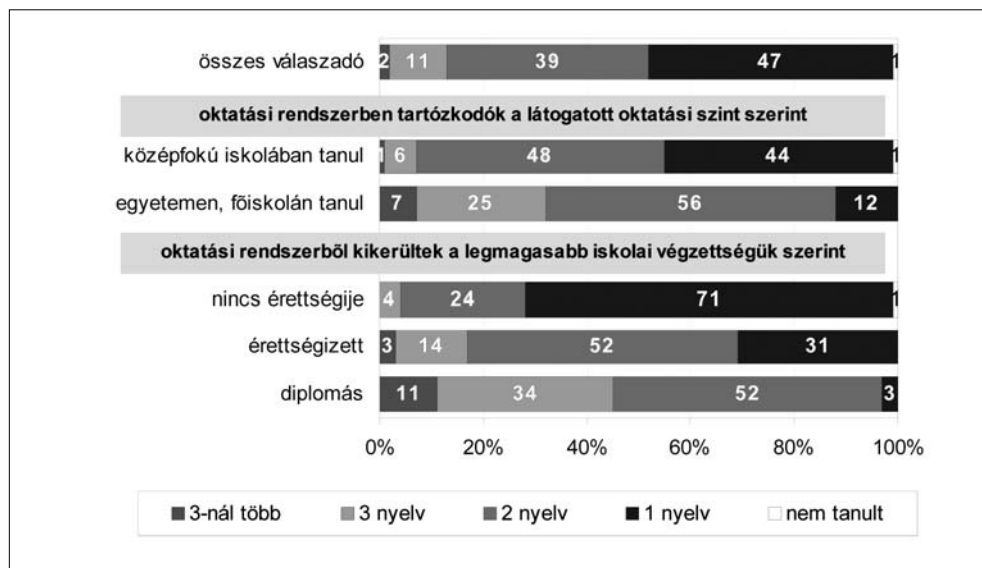
⁶ Gimnázium, szakközépiskola, szakmunkásképző iskola és szakiskola.

Magyarország közeledése, majd 2004-ben csatlakozása az Európai Unióhoz jelentősen átalakította a nyelvtanulás motivációit azzal, hogy lényegesen megnövelte az idegennyelvtudás alkalmazásának lehetőségeit. A nyelvtudás az életben való boldogulás fontos tényezőjévé vált. A telekommunikáció és az internet közelmúltban lezajlott, forradalminak nevezhető változásai tovább növelték a nyelvtudás használhatóságát, újabb ösztönzést adva az idegennyelv-tudás megszerzéséhez.

Az oktatási rendszer a kihívásokra válaszul erősítette a nyelvoktatás súlyát az iskolai tantervekben, és a gimnáziumokban két idegennyelv oktatását tette kötelezővé mindenki számára. Az idegennyelv-tudáshoz kötött diplomaszerezés rendszerének bevezetésével, továbbá az egyetemi felvételik során a nyelvtudással rendelkezők előnyben részesítésével erőteljesen ösztönözte az idegen nyelvek mielőbbi magas szintű elsajátítását, illetve elérte, hogy az iskolarendszerből diplomával kiáramló fiatalok legalább egy idegen nyelvet megfelelő szinten megtanuljanak.

II.2. Tanult nyelvek száma

Részben annak is köszönhetően, hogy akiket a rendszerváltás az iskolarendszerben ért, abbahagyták az orosz, és másik nyelvet kezdtek el tanulni, a vizsgált korosztályban sokan vannak, akik több idegen nyelvet is tanultak (3. ábra).

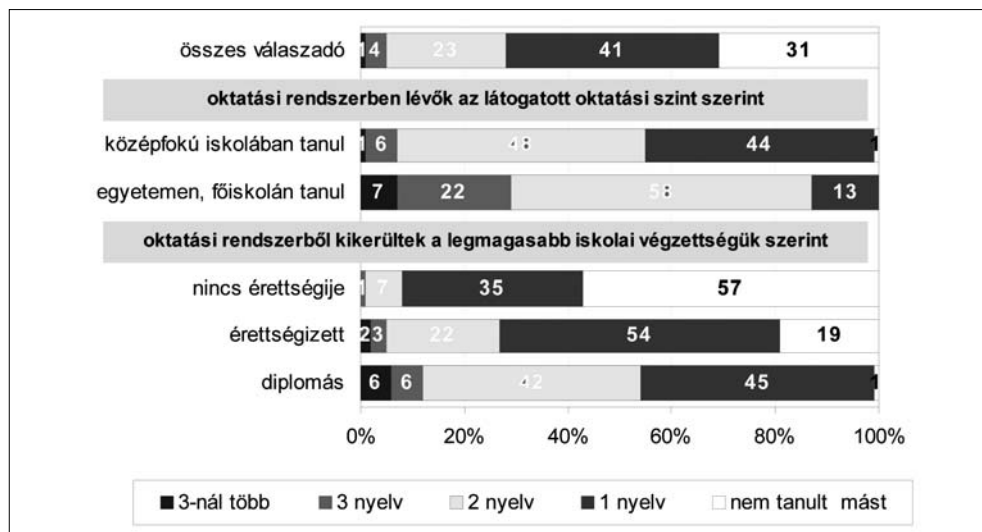

3. ábra

Tanult idegen nyelvek száma (százalék)

Mivel a 25 év felettieknél az egyik, vagy egyetlen tanult idegen nyelv az orosz, ami még ma is gyakorlatilag az alig használható nyelvtudás kategóriájába esik, ezért érdekes megnézni azt is, hogy a népesség hogyan áll a nyelvtanulással az orosz figyelembevétele nélkül.

Ha az orosz nem számítjuk, már nem annyira pozitív a kép, mert a vizsgált korosztály harmada nem tanult az oroszon kívül semmilyen más idegen nyelvet (4. ábra).

4. ábra

Az oroszon kívül tanult idegen nyelvek száma (százalék)

Az iskolai végzettség szerint nagyok a különbségek abban, hogy ki hány idegen nyelven tanult. A fő vízválasztó az általános iskola utáni továbbtanulás: akik érettségiző középiskolában tanultak, illetve tanulnak tovább, és közülük is elsősorban a gimnáziumot választók, kevés kivétellel legalább két idegen nyelvet találkoztak már középfokú tanulmányaik során.

A diplomával rendelkezők között sokan vannak, akik három idegen nyelvet is tanultak életükben. Ha az orosz leszámítjuk, akkor is a diplomás népesség 60 százalékáról mondható el, hogy legalább két idegen nyelven elkezdett tanulni, és talán el is jutott valamilyen szintre. Az adatok azt vetítik előre, hogy a jövő diplomásai között már általános lesz a két idegen nyelv ismerete, és közülük minden negyedik már három idegen nyelv kóstolgatásáról számolhat majd be. Legalábbis erre engednek következtetni a jelenleg felsőoktatási intézményben tanulók nyelvtanulásra vonatkozó válaszai (4. ábra).

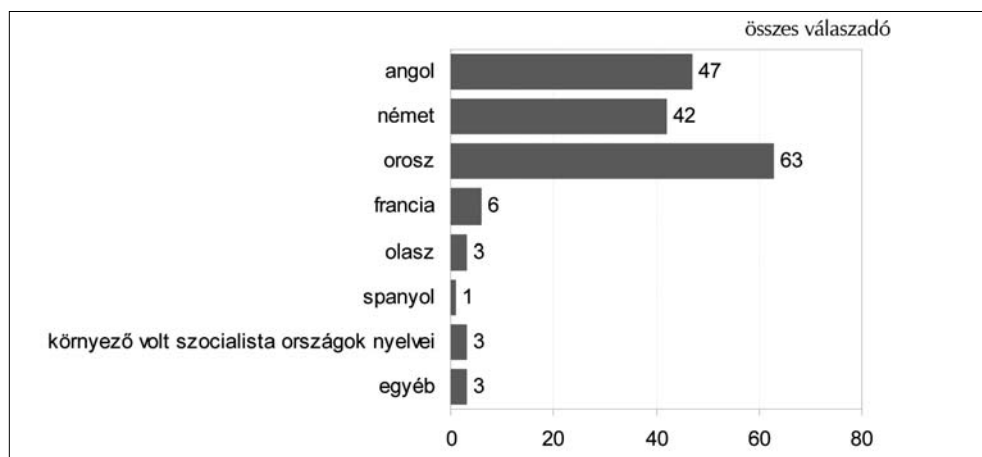
II.3. Tanult nyelvek

A vizsgált korcsoport egészében a valaha tanult nyelvek között még mindig az orosz nyelv vezet: a 15-44 évesek kétharmada tanult oroszul. A korosztály 47 százaléka tanult angolul és 42 százaléka németül (5. ábra), ami csak kis mértékű különbség e két idegen nyelv oktatásának elterjedtségében. Azonban ha csupán azokat tekintjük, akik jelenleg is tanulnak idegen nyelveket, akkor az angol nyelvtudással rendelkező népesség erőteljes növekedésére lehet számítani: a jelenleg nyelvet tanulók között kétszer annyian tanulnak angolul, mint németül (6. ábra).

Oroszul ma már gyakorlatilag senki nem tanul, vagy legalábbis olyan kevesen, hogy arányuk 1000 fő⁷ mintán nem mérhető.

Magyarországon az orosz, az angol és a német mellett alig jelennek meg más idegen nyelvek a tanult nyelvek között. A valaha nyelvet tanulók mindössze 10 százaléka próbálkozott e három leggyakrabban tanult nyelven kívül más nyelvekkel. A jelenleg idegen nyelvet tanulók között is alacsony ez az arány: 7 százaléka tanul az angolon és németen kívül más idegen nyelvet (6. ábra).

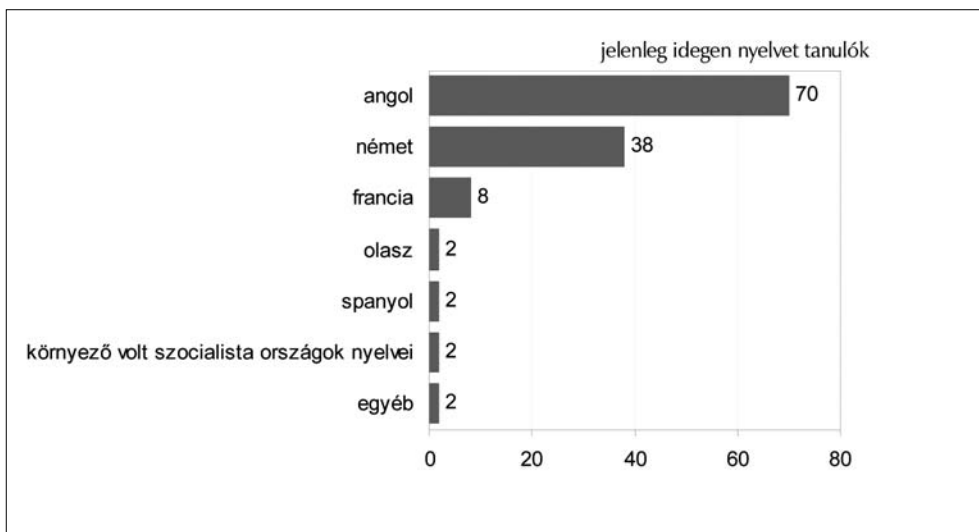
Az egyéb nyelvek között a neolatin nyelvek, a spanyol, olasz és a francia a legnépszerűbbek. A környékbeli kelet-európai országok nyelve iránti érdeklődés marginális (5. és 6. ábra).

5. ábra

Milyen idegen nyelven tanult már? (százalék)

⁷ A mintában összesen egy fő volt, aki jelenleg orosz nyelven tanul.

6. ábra

Milyen idegen nyelven tanul jelenleg? (százalék)

II.4. Tanulási formák

Az idegennyelv-tanulás fő helyszíne a közoktatás, tehát az általános és a középiskola (7. ábra).

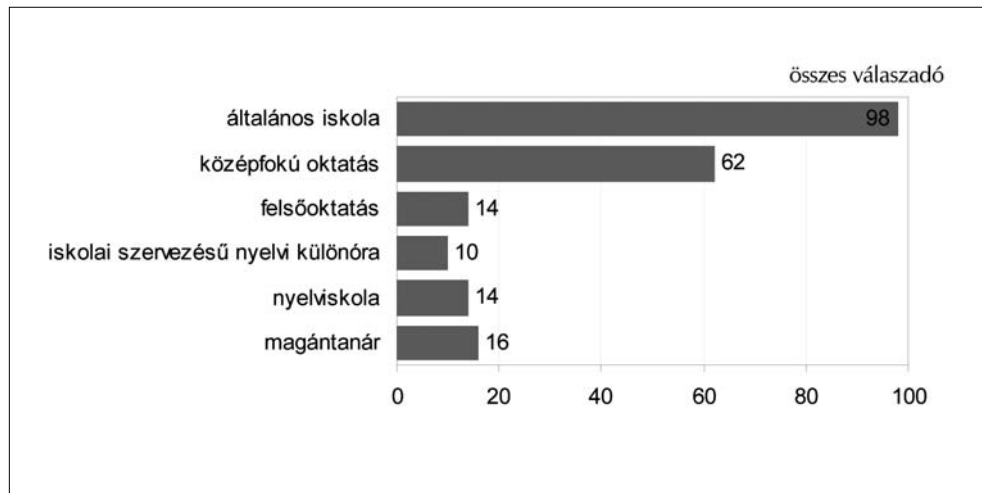
A felsőoktatásban csak kevesen gyarapítják idegen nyelvi készségeiket (7. ábra), részben azért, mert a népességnek eleve csak egy kisebb hányada kerül be ebbe a képzési szintbe, részben mert a felsőoktatásban a nyelvhez kapcsolódó képzéseken kívül nem kötelező felvenni idegen nyelvet, bár elvileg 4 félév ingyenes nyelvoktatást a felsőoktatási intézményeknek biztosítaniuk kell minden tanulójuk számára.

Az oktatási intézmények tanrend szerinti nyelvóráin kívül alapvetően három lehetőség van az idegen nyelvek elsajátítására. Ezek a következők:

- általános- illetve középiskolai szervezésű, tanrendbe be nem épített lehetőségek, mint amilyen a nyelvi szakkör vagy korrepetálás;
- nyelviskola;
- nyelvtanártól vett magánóra.

Az iskolák által nyújtott választható, tehát tanrendbe be nem épített nyelvtanulási lehetőségeket, mint amilyen a nyelvi szakkör vagy korrepetálás, a 15-44 évesek 10 százaléka használta ki. Nyelviskolai tanfolyamokra a vizsgált népesség 14 százaléka

járt eddigi élete folyamán. Magántanártól nagyjából ugyanilyen arányban vettek nyelvórákat: e viszonylag legköltségesebb tanulási formában a válaszadók 16 százaléka tanult idegen nyelveket (7. ábra).

7. ábra

Az idegennyelv-tanulás formái (százalék)

II.5. Nyelvtanulás az iskolarendszeren belül

II.5.1. Közoktatás

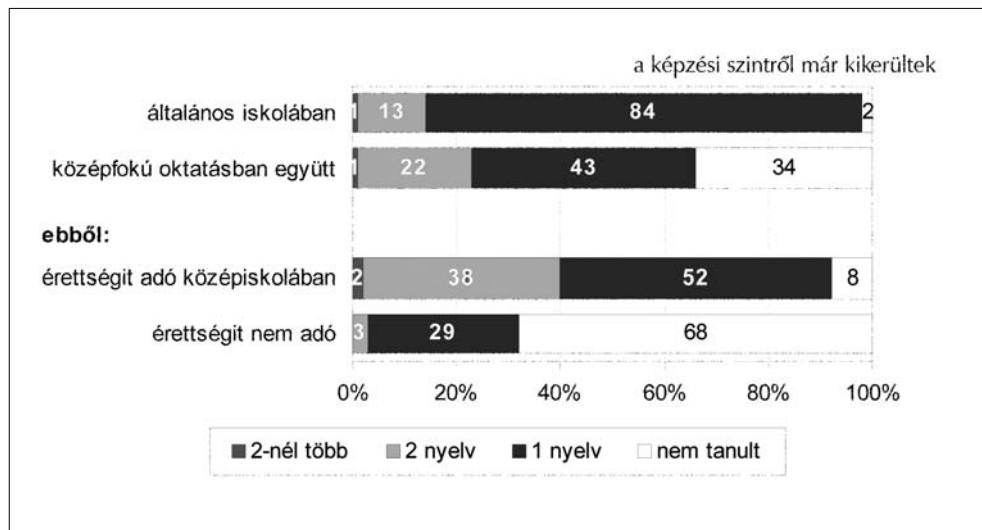
A kutatás mintájában mindenki volt általános iskolás, és a nagy többség továbbtanult a középfokú oktatásban⁸, mivel a tankötelezettség 16 éves korra történő felemelése már 1961-ben megtörtént⁹.

A 15-44 éves generáció az általános iskolában általában egy idegen nyelvet tanult, azonban a középfokú oktatásba bekerülők, és azt a kutatás idejére már befejezők egyharmadának nem volt idegennyelvóra a tanrendjében. A középfokú iskolában nyelvet nem tanulók nagy része érettségit nem adó szakmunkásképző iskolába vagy

⁸ A mintában középfokú oktatásból kikerültek, illetve még ott tanulók aránya 86 százalék volt, tehát 14 százalék a vizsgált korcsoportban azok aránya, akik már nem tanulnak és nem végeztek el semmilyen középfokú iskolát, tehát a legmagasabb iskolai végzettségük az általános iskola.

⁹ Akik tanulmányaikat az 1998-1999-es tanévben, illetve azt követően kezdték meg, azoknak már 8 éves korig tart a tankötelezettség, azonban ilyen korosztályok még nem kerülhettek bele ennek a kutatásnak a mintájába.

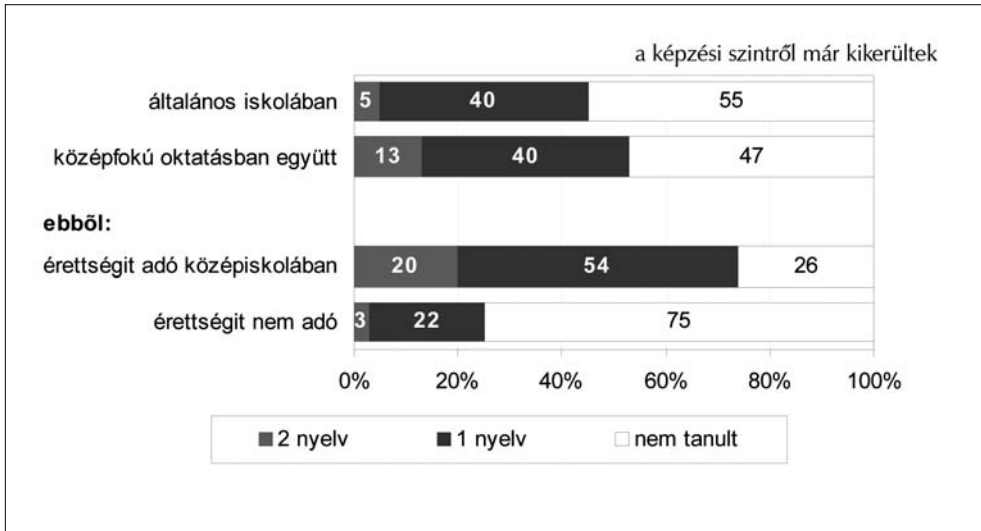
szakiskolába járt. Az érettségit adó iskolák tanulóinak nagy többsége tanult legalább egy idegen nyelvet; a két nyelvet is tanulók aránya 40 százalék (8. ábra).

8. ábra

Tanult idegen nyelvek száma általános iskolában és középiskolában (százalék)

Az orosz nyelv speciális helyzete miatt érdekes ezeket az adatokat az orosz figyelembevétel nélkül is megnézni. A vizsgált generációba tartozók valamivel több mint fele tanult valamilyen nyugati nyelvet már az általános iskolában. Csak kicsivel alacsonyabb ez az arány a középfokú iskolát végzettek tekintetében (9. ábra).

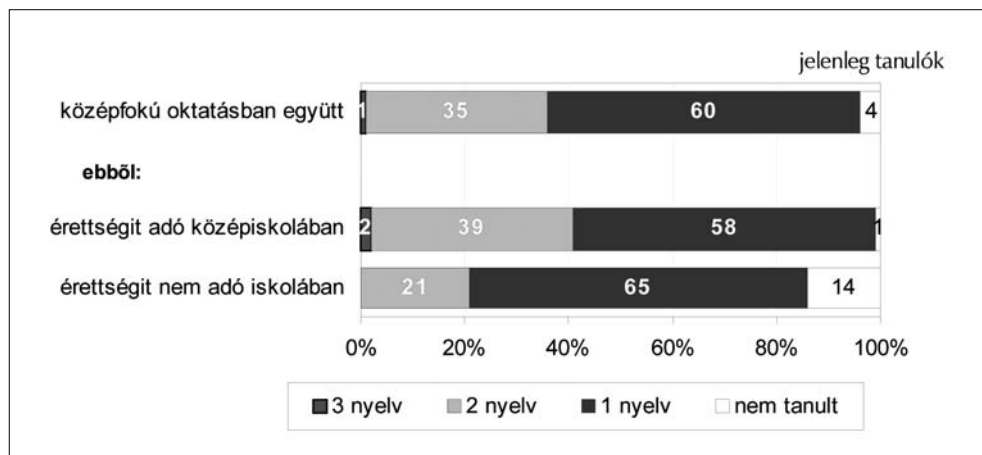

9. ábra

Tanult idegen nyelvek száma általános iskolában és középiskolában az orosz nyelv nélkül (százalék)

Míg az általános iskolában mindenkinek egyformán lehetősége volt és lehetősége van jelenleg is idegen nyelvet tanulni, a középiskolába kerülők túlnyomó többsége 14 éves korától egyáltalán nem tanult idegen nyelveket. A helyzet mára pozitív változást mutat ezen a téren (10. ábra), az érettségit adó középiskolákban általánosnak tekinthető a nyelvtanulás, és az érettségit nem adó iskolákban is már a többség tanul idegen nyelvet. Hozzá kell azonban tenni, hogy a mintában az érettségit nem adó iskolákban jelenleg tanulók száma alacsony¹⁰, ezért a grafikonban szereplő adatot inkább csak tendenciaként, mintsem pontos statisztikai adatként szabad értelmezni.

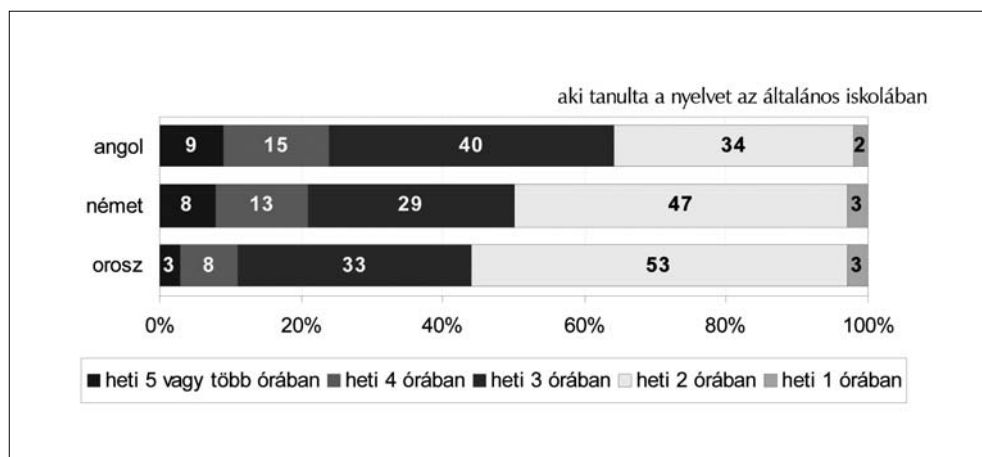
¹⁰ Lásd a minta demográfiai összetételét a Függelékben.

10. ábra

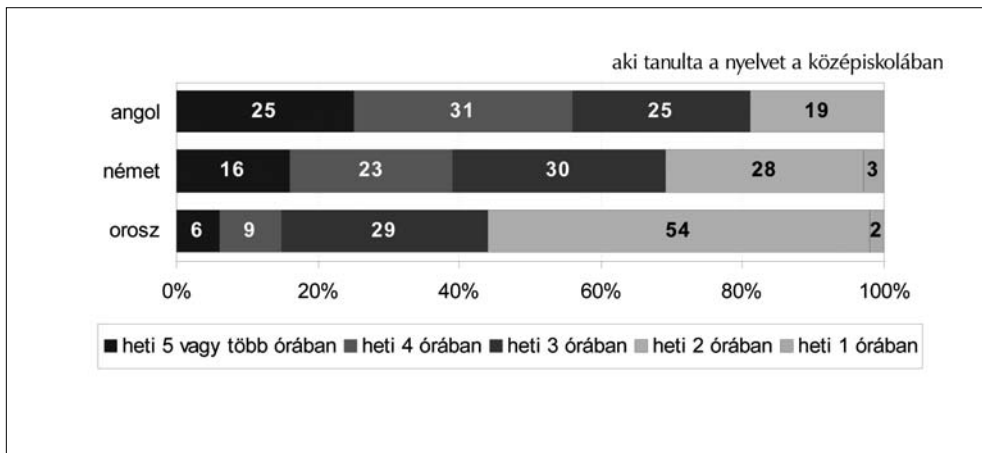
A jelenleg középfokon tanulók idegennyelv-tanulása (százalék)

A heti óraszám szempontjából az angolt oktatták a legintenzívebben mind az általános, mind pedig a középiskolában: az általános iskolában angolt tanulók negyede, középiskolában fele legalább heti négy órán tanulta ezt a nyelvet. Az orosznál a heti két óra volt az uralkodó mindkét iskolatípusban. A némettanítás intenzitás szempontjából az angol és az orosz között helyezkedik el (11. és 12. ábra).

11. ábra

Heti hány órában tanulta a nyelvet az általános iskolában? (százalék)

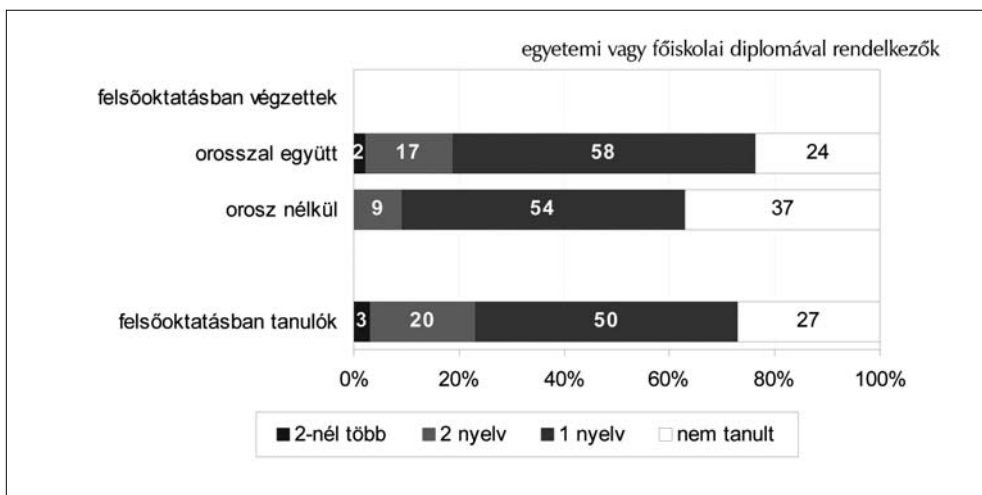

12. ábra

Heti hány órában tanulta a nyelvet a középiskolában? (százalék)

II.5.2. Nyelvtanulás felsőfokú oktatási intézményekben

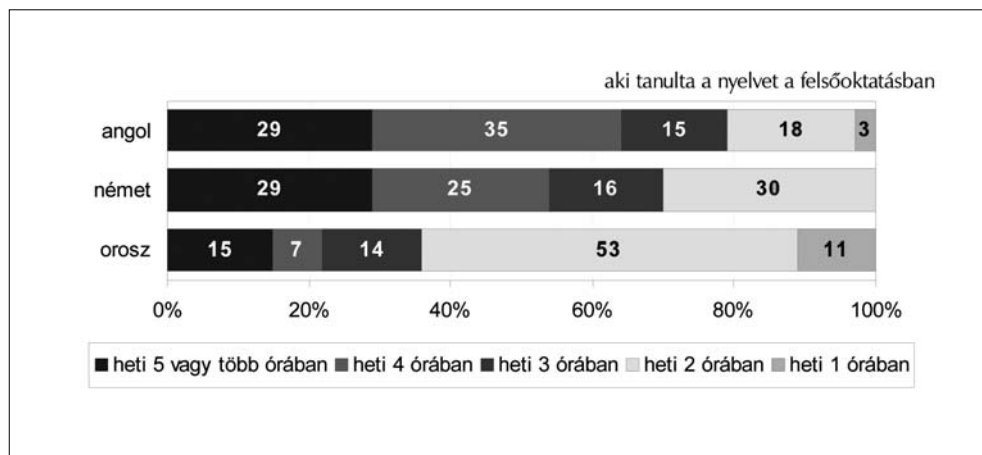
A diplomával rendelkezők háromnegyede tanult idegen nyelvet a felsőoktatásban: minden negyedik közöttük két idegen nyelvet. A 15-44 éves diplomások fele egy, közel tizede két nyugati nyelvet tanult a főiskolai, illetve egyetemi oktatás keretei között (13. ábra).

13. ábra

Idegennyelv-tanulás a felsőoktatásban (százalék)

Ami az egyes nyelvek tanulásának intenzitását illeti, nagyjából az alsóbb iskolákhoz hasonló a kép a felsőfokú oktatás esetében is: az angolt tanulták a felsőoktatásban nyelvet tanulók a legintenzívebben, és az oroszot a legkevésbé intenzíven.

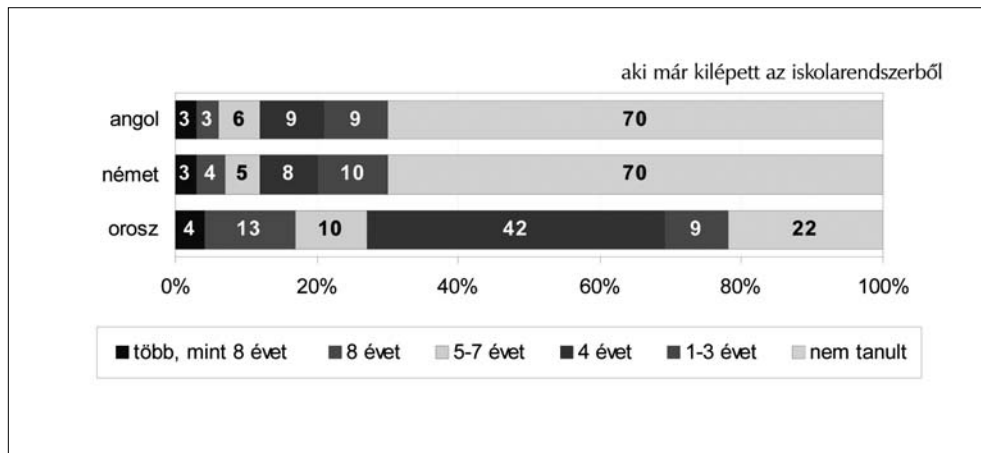

14. ábra
Heti hány órában tanulta a nyelvet a felsőoktatásban? (százalék)

II.5.3. Hány éven át tanulták az egyes nyelveket?

Ha a 15-44 évesek körében az iskolarendszerből már kikerülteket tekintjük, és meg- nézzük, hogy az iskolarendszerben hány évig tanulták az egyes nyelveket, akkor ismét meglepődhetünk azon, hogy milyen nagy számban és milyen sok éven át tanulta a 45 év alatti népesség az orosz nyelvet, és ehhez képest mennyire keveset a másik két leggyakrabban tanult nyelvet (15. ábra).

15. ábra

Hány évig tanulták a nyelvet az oktatási rendszeren belül? (százalék)

II.6. A fizetős formák szerepe

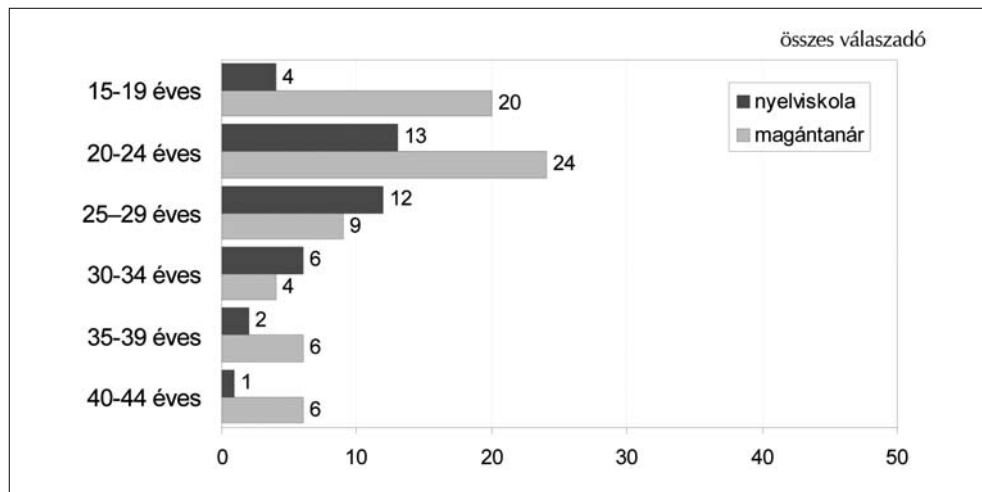
Bár az iskolai szervezésű nyelvi szakkörök, illetve korrepetálás sem mindig ingyenes különóra, ebben a fejezetben elsősorban az ezekhez képest jóval drágább nyelviskolai és magántanárhoz kapcsolódó tanulási formákra térünk ki. A fizetős formák szerepét külön vizsgáljuk a diákéletrszakaszban és a munkába állás után.

II.6.1. Külön nyelvórák iskolás korban

Az előző fejezetből számszerűen is kiderült, hogy a közoktatás keretein belül a vizsgált generáció nagy többsége sok-sok éven át ingyenesen tanulhatott idegen nyelvet. Azonban a növekvő elvárások az idegennyelv-tudás megszerzése iránt, a nyelvvizsga minél korábbi megszerzésével elérhető előnyök, illetve az iskolai idegennyelvoktatás problémái a diákok rohamosan növekvő hányadát arra készítik, hogy az iskolai nyelvoktatással párhuzamosan nyelviskolába vagy magán nyelvtanárhoz járjanak.

A diákok különnyelvórára járásának folyamatosan terjedő divatja nagyjából a rendszerváltás tájékán kezdett tért hódítani. Az iskolai nyelvoktatással párhuzamosan az iskolarendszeren kívül idegen nyelveket tanulók aránya a rendszerváltás idején felső tagozatos, illetve középiskolás korosztályok körében hirtelen növekedni kezdett. Minél fiatalabb generációkat tekintünk a mintában, annál többen vannak közöttük, akik nyelviskolába vagy magántanárhoz jártak – illetve, ha még most is diákok, járnak – iskolai éveik alatt (16. ábra).

A nyelvi különórák iránti kereslet eleinte inkább a rendszerváltás után gombamód szaporodó magánnyelviskolák felé áramlott, de mára egyértelműen látszik, hogy a nyelvi különórákra járók az egyéni nyelvórákat preferálják (16. ábra), amely szolgáltatást – a keresletre rámozdulva – ma már nyelviskolák is kínálják. Az adatok alapján azt lehet mondani, hogy jelenleg minden negyedik diák előbb-utóbb magántanárhoz fordul, mert az iskolarendszerű nyelvi képzésben nem tud arra a színvonalra eljutni, ahova szeretne.

16. ábra

Azok aránya, akik tanuló korban¹¹ nyelviskolákban és/vagy magántanárnál tanultak – jelenlegi életkor szerint (százalék)

A 15-19 éves korosztály nem vethető össze a 20-24 évesekkel, mert sokan közöttük még messze vannak középfokú tanulmányaik befejezésétől, de a nyelviskolába járók viszonylag alacsony aránya arra utal, hogy a nyelviskola inkább a felsőoktatásban tanuló diákok életében jellemző iskolarendszeren kívüli tanulási forma, a magántanárhoz járás viszont már középiskolás korban gyakran előfordul (16. ábra).

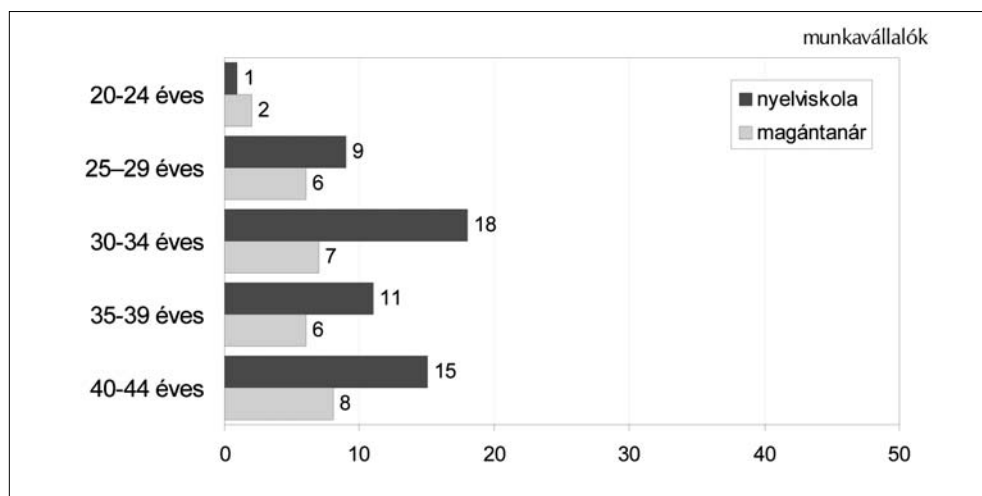
II.6.2. Külön nyelvórák munka mellett

A munka melletti nyelvtanulás kevésbé jellemzi a fiatal korosztályokat, mivel ezek a korosztályok az idősebbeknél jóval intenzívebben tanultak idegen nyelveket az iskolai éveik alatt és már lehetőségük volt olyan – gyakran saját maguk által választott –

¹¹ „Tanuló kor” alatt itt azt az időszakot értjük, amikor a kérdezett a nappali tagozatos oktatásban tanult általános iskolában, középiskolában, főiskolán vagy egyetemen.

nyelveket tanulni, amelyeket ma a munkahelyek igényelnek és értékelnek. Az idősebb generációk nemcsak a nyelvtudás felejtése miatt motiváltabbak a munka melletti nyelvtanulásra, hanem azért is, mert nagy részük még a korlátozottan hasznosítható – és a nyelvtudási adatok alapján azt lehet mondani, hogy talán soha igazán el nem sajátított – orosz nyelvet tanulta az iskolákban.

A munka melletti tanulás fő formája a nyelviskolai tanfolyamok látogatása. Magántanárok felfogadása jóval kevésbé elterjedt ebben az életszakaszban (17. ábra), nagy valószínűséggel a tanulási forma magas költsége miatt, amely szempont – amint azt a 9. fejezetben látni fogjuk – sokakat visszatart a felnőttkori nyelvtanulástól.

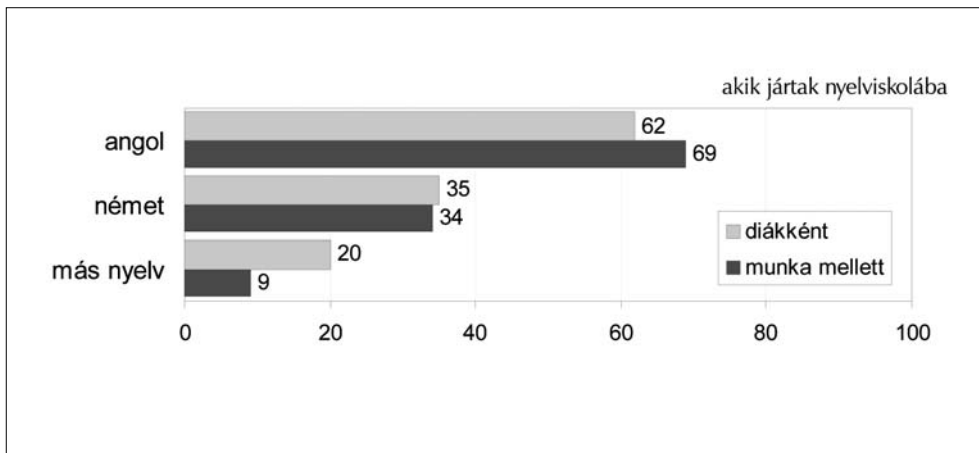

17. ábra

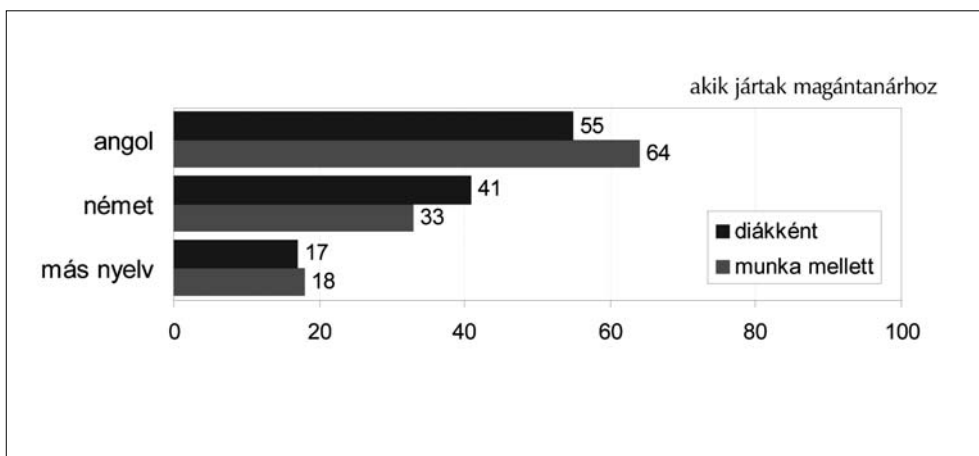
*Azok aránya, akik munka mellett nyelviskolákban vagy magántanárnál tanultak
– jelenlegi életkor szerint (százalék)*

II.6.3. Nyelviskolában és magántanárnál tanult nyelvek

Mind a nyelviskolákban, mind a magántanároknál a leggyakrabban tanult nyelv az angol volt, amit kétszer annyian tanultak ilyen keretek között, mint németet. Az iskolarendszerű oktatáshoz hasonlóan nyelviskolában és magántanárnál is csak kevesen tanultak más nyelveket (18. és 19. ábrák).

18. ábra
Nyelviskolában tanult nyelvek (százalék)

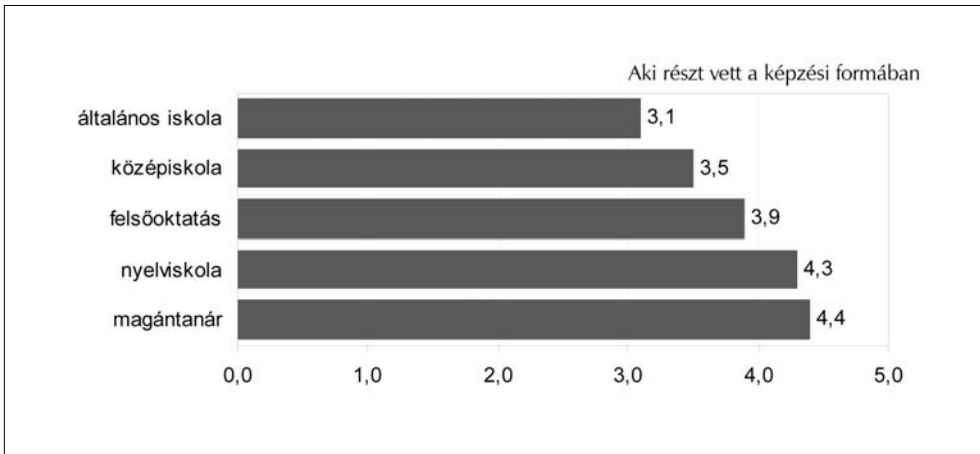

19. ábra
Magántanárnál tanult nyelvek (százalék)

III.

A nyelvoktatás színvonala

A nyelvoktatás színvonaláról alkotott vélemények is magyarázzák az iskolai nyelvoktatással párhuzamosan vállalt idegen nyelvi különórák elterjedését. A válaszadók, akik saját személyes tapasztalataik alapján értékelték azokat a képzési formákat, amelyekben részesültek, az általános iskolai idegennyelvoktatás színvonalát átlagosan csak hármásra osztályozták, a középiskolai nyelvoktatásra adott értékelések átlaga 3/4, és a felsőfokú oktatásban nyelvet tanulók által adott „jegyek” is csak megközelítik, de nem érik el a négyes átlagot. A nyelviskolai tanfolyamoknak és a magántanároktól vett óráknak a színvonalát az iskolarendszerű oktatás teljesítményénél jóval magasabbra értékelték azok, akiknek volt alkalmuk tapasztalatot szerezni ezekben a nyelvtanulási formákban (20. ábra). A nyelviskolai tanfolyamok színvonalának kedvező megítélése azért is figyelemre méltó, mert több szakember azon a véleményen van, hogy a minimális feltételeket követelő egyszerű piacra lépés a szolgáltatás színvonalának felhígulását eredményezte az elmúlt években.

20. ábra

Az egyes nyelvtanulási formák oktatási színvonalának megítélése – iskolai osztályzatok átlaga
(iskolai osztályzatok átlaga)

IV. Nyelviskola-választási szempontok

A mintába kerültek 14 százaléka rendelkezett nyelviskolai tapasztalatokkal. Többségük – összesen 123 megkérdezett – vállalkozott, hogy válaszoljon arra a kérdésre, mi játszotta a legnagyobb szerepet nyelviskolája kiválasztásában. A felsorolt lehetőségek közül két választ lehetett megjelölni.

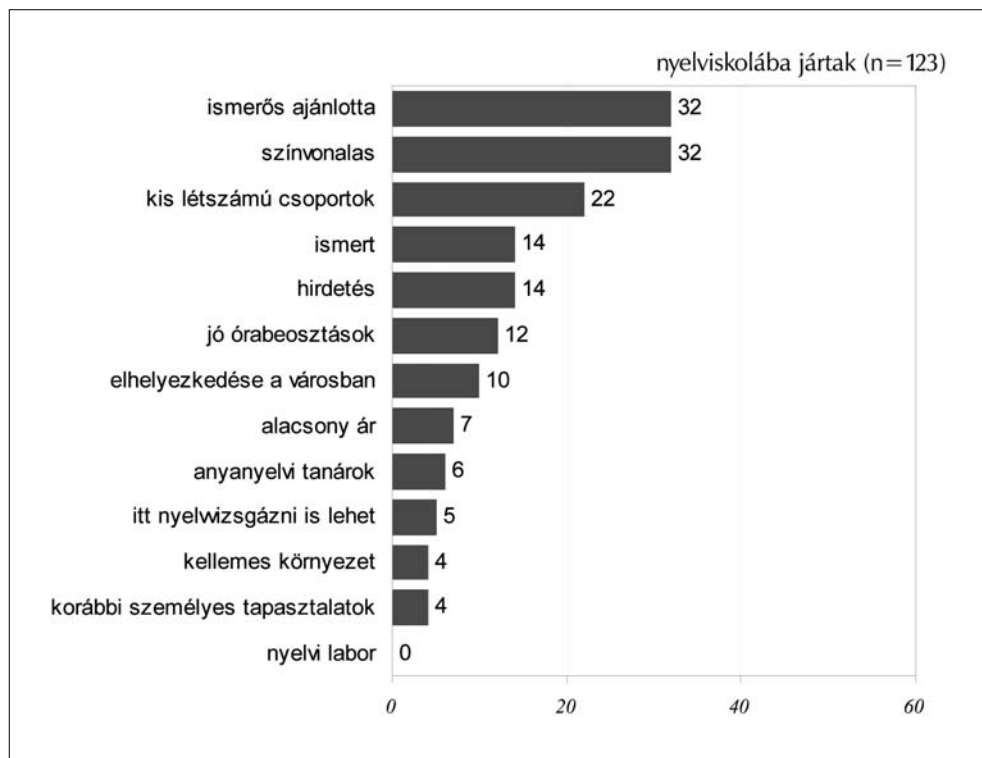
Az egyik leggyakrabban választott szempont, a színvonalasság, nem a helyszín felszereltségét (kellemes környezet, nyelvi labor), hanem az oktatás minőségét jelenti (21. ábra). A színvonal mellett leggyakrabban felsorolt szempont a szájhagyomány útján terjedő információszerzés. Tehát az emberek leginkább akkor döntenek egy bizonyos nyelviskola mellett, ha azt ismerősük ajánlotta, és tudják, hogy színvonalas.

A harmadik leggyakrabban választott szempont – a kis létszámú csoportokban történő oktatás – összefügg a minőséggel kapcsolatos követelményekkel. A nyelviskola ismertsége, hirdetése, jó órabeosztása és a városban való elhelyezkedése ritkábban választott, de továbbra is fontos, inkább praktikus szempontok.

Feltűnő viszont, hogy az alacsony ár kevés megkérdezettnek számít a legjobban, legalábbis akkor már nem kiemelkedő szempont, amikor valaki elhatározta, hogy költ erre a célra.

Az anyanyelvi tanárokkal történő oktatást, a nyelvvizsga-lehetőséget és a kellemes környezetet kevesen tartják meghatározó szempontnak az iskola kiválasztásánál.

A korábbi személyes tapasztalatok alapján történő választás szerepe valószínűleg azért elenyésző, mert sokan csak egy nyelviskolába jártak. A nyelvi labor használatának lehetőségét senki sem tartotta meghatározónak (21. ábra).

21. ábra

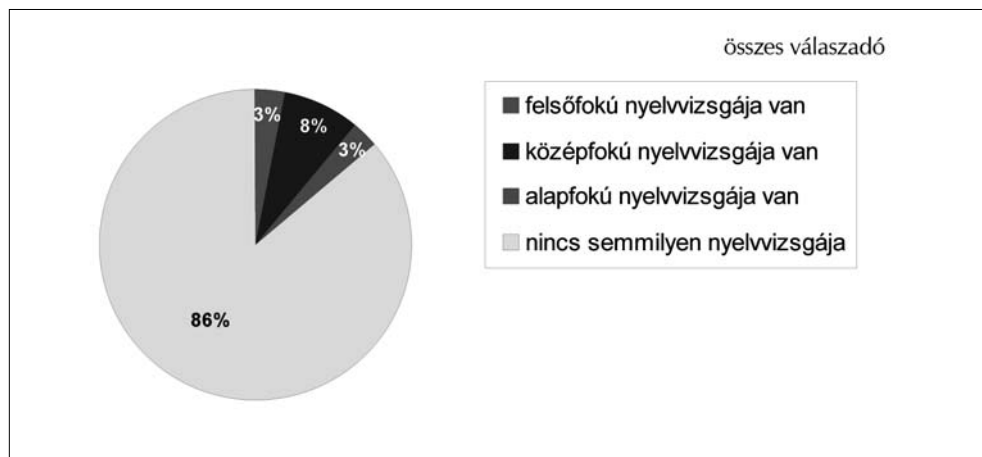
Mi játszotta a legnagyobb szerepet a nyelviskola kiválasztásában?¹² (százalék)

¹² Legfeljebb két szempontot lehetett említeni.

V. Nyelvvizsga

A 15-44 éves népesség 14 százaléka rendelkezik valamilyen fokozatú nyelvvizsgával, leggyakrabban középfokúval (22. ábra).

22. ábra

A nyelvvizsgával rendelkezők aránya

A legtöbben angol nyelvből vizsgáztak: az angol nyelvvizsgával rendelkezők aránya a mintában 9 százalék. Németből a megkérdezettek 6 százaléka vizsgázott le. Az orosz nyelvvizsgával rendelkezők aránya a statisztikai hibahatár alatt van, másfél százalékot mértünk. Ehhez hasonló mértékű az összes többi nyelvből nyelvvizsgát szerettek aránya (23. tábla).

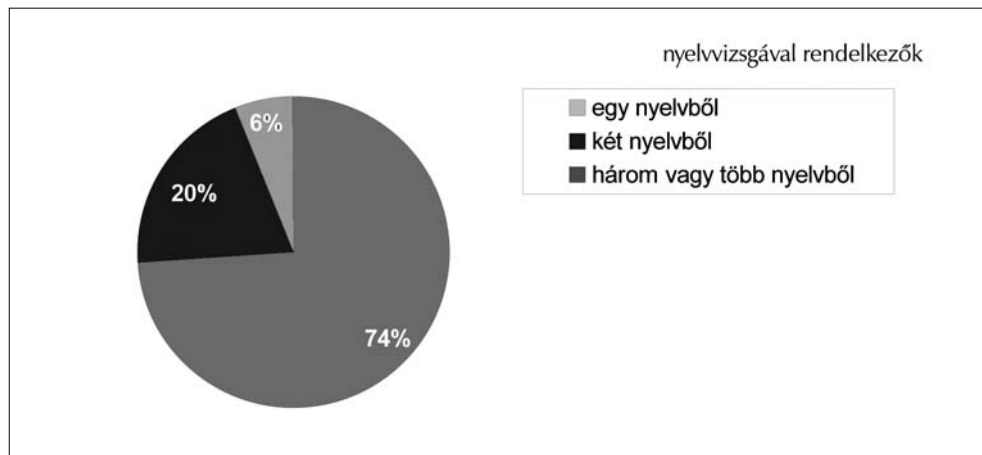
összes válaszadó

	angol	német	orosz	más nyelv
felsőfokú vizsga	2,0	1,6	0,6	0,7
középfokú vizsga	5,1	2,8	0,6	0,9
alapfokú vizsga	2,1	1,1	0,3	0,7
összesen	9,2	5,6	1,5	2,3

23. tábla

Nyelvvizsgával rendelkezők aránya nyelvenként a nyelvvizsga szintje szerint (százalék)

A nyelvvizsgával rendelkezők nagy többségének egy idegen nyelvből van nyelvvizsgája, azonban kisebb hányaduknak több idegen nyelvből is sikerült letenni valamilyen fokozatú állami nyelvvizsgát (24. ábra).

24. ábra

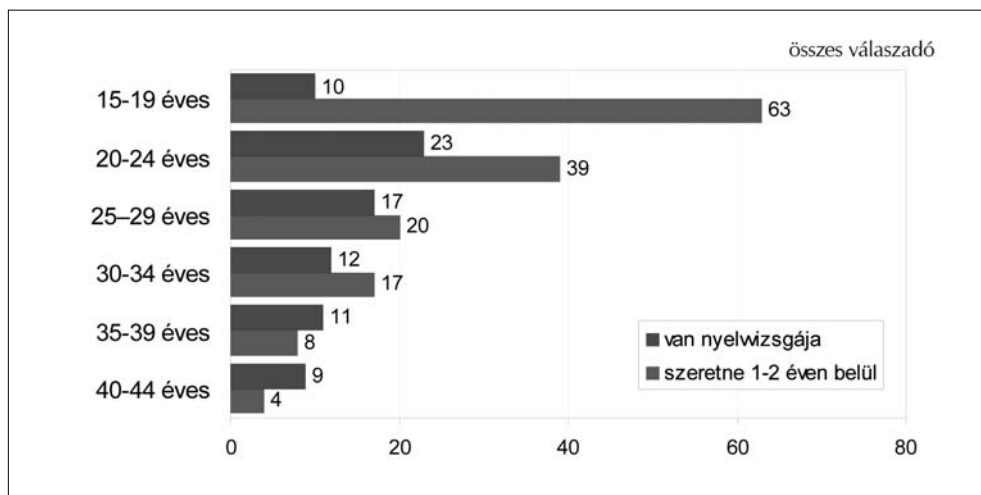
*A nyelvvizsgával rendelkezők megoszlása aszerint,
hogy hány idegen nyelvből van állami nyelvvizsgájuk*

A kutatás felmérte a nyelvvizsga letételét tervezők arányát is. A megkérdezettek 26 százaléka tervezi, hogy 1-2 éven belül nyelvvizsgát tegyen. Ebből 18 százalék azok aránya, akiknek még nincs semmilyen nyelvvizsgája, és 8 százalék azok aránya, akik már rendelkeznek nyelvvizsgával, tehát vagy magasabb fokozatú nyelvvizsga megszerzését tervezik, vagy másik nyelvből szeretnék nyelvvizsgát tenni. A meglepően magas arányok a vizsgált népesség erőteljes motiváltságát fejezik ki a nyelvtudást elismerő hivatalos bizonyítvány megszerzése iránt.

Ha a középiskolából már kikerült korosztályokat tekintjük, azt figyelhetjük meg, hogy a nyelvvizsgával rendelkezők aránya, annál magasabb, minél fiatalabb korcsoportot tekintünk: a 20-24 évesek között már minden negyedik fiatalnak van nyelvvizsgája (25. ábra).

A még intenzív nyelvtanulási életszakaszban lévő 15-19 évesek között is viszonylag magas a nyelvvizsgával már rendelkezők aránya: közülük minden tizedik rendelkezik nyelvvizsgával. Az egy-két éven belül nyelvvizsgát tenni szándékozók kiugróan magas aránya ebben a korcsoportban azt vetíti előre, hogy a tendencia folytatódni fog: nyelvtudásban minden újabb generáció felül fogja múlni az előttek járókat (25. ábra).

Mindez azt is fogja jelenteni még néhány évtizeden át, hogy nagyok lesznek az idősebbek és fiatalok közötti nyelvtudásbeli különbségek.

25. ábra

Nyelvvizsgával rendelkezők illetve egy-két éven belül nyelvvizsga letétét tervezők aránya korcsoportok szerint (százalék)

A nyelvvizsga megszerzésének erőteljes vágya a középiskolás, tehát 15-19 éves korosztály körében azt jelzi, hogy ez a korosztály már valóban alapvető követelménynek érzi a legalább egy idegen nyelv megfelelő szintű ismeretét.

A 25 éven felüli korosztályokban lényegesen kevesebben terveznek nyelvvizsgát, mint ami a fiatalabb generációknál megfigyelhető, azonban a már vizsgával rendelkezők arányához viszonyítva itt sem elhanyagolható a nyelvvizsga megszerzésével kacérkodók aránya (25. ábra).

A 35-44 évesek között még nagyjából kiegyenlített az angol és a német nyelvvizsgával rendelkezők aránya, azonban a fiatalabb generációkban már erőteljesen vezet az angol nyelv. A mindenkire kötelező, hosszú évekig tartó orosz nyelvtanulás ellenére még az idősebb generációkban is többen szereztek angol, illetve német nyelvvizsgát, mint orosz (26. tábla). Ez részben az orosz nyelvtudás igen korlátozott hasznosíthatóságának a következménye, de egyben erőteljesen jelzi az orosz nyelvoktatásnak a véltől is nagyobb kudarcát.

	összes válaszadó			
	angol	német	orosz	más nyelv
15-19 éves	9	2		
20-24 éves	16	10		4
25-29 éves	10	8	2	1
30-34 éves	7	3	1	4
35-39 éves	5	4	3	3
40-44 éves	6	6	3	3
15-44 évesek együtt	9	6	2	2

26. tábla

Az egyes nyelvekből nyelvvizsgával rendelkezők aránya korcsoportok szerint (százalék)

Pozitívan értékelhető, hogy amikor azt kérdeztük, mi motiválta, illetve motiválja legjobban a nyelvvizsga megszerzésében, minden harmadik nyelvvizsgázó azt az állítást jelölte meg, hogy „fontosnak tartja, hogy beszéljen nyelveket” (27. ábra), ami azt fejezi ki, hogy számukra a nyelvvizsga elsősorban nem valamilyen hasznosítható „papír” vagy ráerőltetett kényszer, hanem a személyiségéhez tartozó általános érték.

Minden negyedik nyelvvizsgázó számára a jó állás, illetve a külföldi munkavállalás reménye jelenti a fő motiváló erőt (27. tábla).

A nyelvvizsga letételét sok esetben jobban motiválják az oktatási rendszer által diktált kényszerek, mint a nyelvtudás általános értéke vagy hasznosíthatósága az életpálya során. A vizsgával már rendelkezők, illetve azt letenni készülők 23 százaléka a diploma megszerzését, további 8 százaléka a nyelvi érettségi kiválthatóságát jelölte meg legfőbb motivációként (27. ábra).

nyelvvizsgával rendelkezők, illetve vizsgát tervezők

	az indokot kiválasztók százaléka
fontosnak tartom, hogy beszéljek nyelveket	33
diplomához	23
jó álláshoz kell a nyelvvizsga	18
ne kelljen nyelvből érettségizni	8
külföldi munkavállaláshoz	5
ezzel mérhetem le, milyen szinten vagyok	4
munkahelyem fizet nyelvpótlékot	3
külföldi ösztöndíjhoz	1
más ok	5
összesen	100

27. tábla

Elsősorban mi motiválja a nyelvvizsga megszerzését

VI. Nyelvtudás

VI.1. A mérési módszer

A nyelvvizsgálóval rendelkezők aránya a népességen belül csak durva mérőeszköze a lakosság tényleges nyelvtudásának, mivel a nyelvet tanulók egy része nem megy el nyelvvizsgázní, másik része viszont leteszi a nyelvvizsgát, de esetleg nincsen lehetősége tudását megőrizni, szinten tartani. A kutatás kétféle módon mérte a lakosság aktuális nyelvtudását:

- szubjektív módon, önértékelési tesztel;
- objektív módon, speciális, a kutatás céljára kifejlesztett nyelvi szintfelmérővel¹³ .

Mindkét mérési módszer lehetővé tette, hogy a válaszadók nyelvi kompetenciáinak mérésére az Európa Tanács által javasolt *Közös Európai Referenciakeret* (CEF) alkalmazzuk, amely a következő hat nyelvi tudásszintet különbözteti meg¹⁴ :

- A1: Minimum-szint (Breakthrough)
- A2: Belépő-szint (Waystage)
- B1: Küszöb-szint (Threshold)
- B2: Közép-szint (Vantage)
- C1: Haladó szint (Effective Operational Proficiency)
- C2: Mester-szint (Mastery)

A kétféle mérési módszerrel kapott eredmények összevetése választ ad arra a kérdésre, hogy a viszonylag könnyen és költségkímélő módon, országos reprezentatív mintán lekérdezhető önértékelési teszt milyen korlátokkal alkalmazható a lakosság tényleges nyelvtudásának mérésére.

VI.1.1. Szubjektív nyelvtudás-mérés: önértékelés

A kutatás mintájába bekerült személyek az önértékelést az általuk beszélt illetve tanult idegen nyelvekre végezték el. Az önértékelési teszt összesen 52 nyelvi készséget kifejező állítást tartalmazott négy nyelvi készségterületen¹⁵, amelyek a következők:

---

¹³ A kutatás során használt önértékelési tesztet és a nyelvi szintfelmérőket lásd a Függelékben.

¹⁴ Az egyes szintek tartalmi leírása a Függelékben található.

¹⁵ lásd az 52 önértékelési állítást a Függelékben.

- társalgás
- írás
- beszédértés
- olvasás

Az eredmények kiértékelése nyelvenként és nyelvi készségterületenként történt. A nyelvi kompetencia az egyes készségterületeken felmutatott tudás átlagaként került meghatározásra.

VI.1.2. Objektív nyelvtudás-mérés: nyelvi szintfelmérő vizsga

A kutatás során végzett nyelvi tudásszint-felmérést úgy kell elképzelni, mint egy írásbeli nyelvvizsgát. Az angol és német nyelvtudás felmérő vizsgadolgozatok alapvetően két részből álltak: egy nyelvi tesztből és egy fogalmazásból (lásd a tesztek a Függelékben).

Bár – amint a korábbi fejezetekből kiderült – Magyarországon az angol, a német és az orosz a leggyakrabban tanult idegen nyelvek, ez utóbbi nyelv kimaradt a nyelvi szintfelmérésből. Ennek a költségkeretek szűkösége mellett az is az oka, hogy oroszból az általános tudásszint az önértékelési tesztek figyelembe véve igen alacsony¹⁶, a nyelvet jelenleg tanulók száma pedig olyan kevés, hogy az orosz tanuló aránya 1000 fős mintán gyakorlatilag nem mérhető (lásd a 2. fejezetet). Mindezek tükrében a tesztíráshoz megfelelő összetételű minta toborzását is nehezen lehetett volna biztosítani.

A nyelvi szintfelmérő dolgozatot összesen 828-an írták meg: 422-en angol nyelvből és 406-an német nyelvből. A szintfelmérésben résztvevők önértékelési tesztet is kitöltöttek abból a nyelvből, amiből a szintfelmérőt írták.

VI.1.3. A tényleges nyelvtudás becslése az országos reprezentatív mintán

Kutatásunkban a tényleges nyelvtudás országosan reprezentatívnak tekinthető becsléséhez neurális hálózaton alapuló modellt¹⁷ alkalmaztunk. A szintfelmérés mintáján felépített és betanított¹⁸, modell felhasználásával értékeltük ki a tényleges nyelvtudást

---

¹⁶ Az önértékelési teszt alapján a válaszadóknak 94 százaléka nullával egyenértékű, vagy az igen alacsony A1 szintű tudással rendelkezik oroszból.

¹⁷ A neurális hálózat a mesterséges intelligencia területén használt eszköz, amely különösen jól alkalmazható, amikor sok változó és nagy elemszám áll rendelkezésre, de nincs elég pontos információnk a változók között fellépő hatásokról ahhoz, hogy a változók közötti összefüggéseket modellezzük.

¹⁸ A betanítás során a tanító mintán az átlagos hibát 5 százalékra tudtuk leszorítani.

az országos reprezentatív mintán. Az eljárásba az önértékelési teszt 52 változóját és a főbb demográfiai és nyelvtanulással kapcsolatos változókat vontuk be.¹⁹

Az alkalmazás során eltekintettünk attól, hogy ki milyen nyelven töltötte ki az önértékelési tesztet. Bár az önértékelési teszt és a szintfelmérés eredménye közötti eltérés az angol nyelv esetében kisebb volt, mint a német nyelvénél, (lásd az 6.2 fejezetet), azt feltételeztük, hogy a különbségek országos szinten, ahol a nyelvtudást más nyelvekből is figyelembe vettük, kiegyenlítik egymást.

VI.2. Nyelvtudás az egyes nyelvi készségterületeken

Mielőtt mélyebben elemezzük a kapott eredményeket, a kétféle mérési módszerről kell még néhány szót szólnunk. Az önértékelési teszt négyféle készségterületen mérte a nyelvi kompetenciát, és e négy készségterületen kapott eredmények átlaga adta az összesített tudásszintet. Az önértékelésnél jóval komplikáltabb, gyakorlatilag kisebb nyelvvizsgálóhoz hasonlatos szintfelmérés keretében nem volt lehetőség a szóbeli vizsgára, tehát hiányzik a mérésből a kommunikációs készség és a szóbeli szövegértés felmérése. Így a szintfelmérés elsősorban az írás, olvasás és olvasott szövegértés területén meglévő tudásszintet méri.

Mindeme korlátok figyelembevétele mellett az írásbeli szintfelmérést megfelelő eszköznek tekinthetjük a tényleges nyelvtudás felmérésére, mivel a nyelviskolák tapasztalata és az önértékelési teszt adataiból készített, a fejezet folytatásában bemutatott statisztikák azt bizonyítják, hogy ha van is készségfajtanként némi ingadozás a tudásszintben, az egyes területeken meglévő nyelvi kompetenciák erősen korrelálnak.

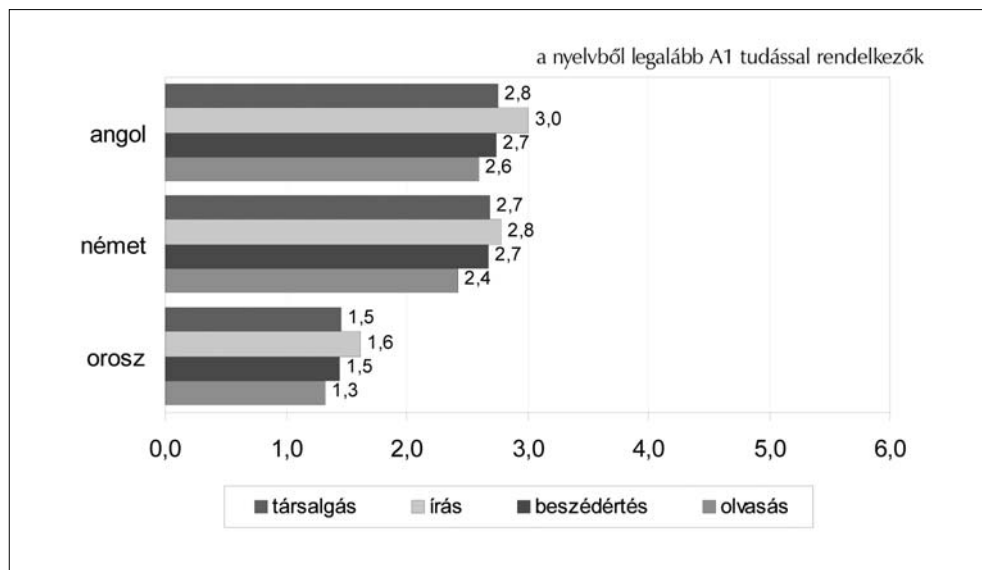
Ebben a fejezetben az önértékelési teszt eredményeiből indulunk ki. A teszt külön és egymással összevethető módon mérte mind a négy készségterületet, tehát a társalgást, az írást, a beszédértést és az olvasást. A Közös Európai Referenciakeret (CEF) által javasolt hat tudásszint-kategóriát hat fokú skálának tekintve, és készség-szintenként átlagokat számolva szemléletesen összehasonlítható az egyes nyelvi készségterületeken meglévő nyelvtudás (28. ábra).

Az önértékelési teszt adatai azt mutatják, hogy a nyelvtudás nagyjából kiegyenlített az egyes készségterületek között. A kis különbségek nem nyelv- vagy nyelvterületfüggők (28. ábra), hanem feltehetően a magyar nyelvoktatási rendszer sajátosságainak a következményei.

---

¹⁹ Az eljárás alkalmazásakor az önértékelés 52 változója mellett a következő változókat vettük figyelembe: nem, kor, tanulóknál: milyen intézményben tanulnak, nem tanuló státuszúaknál: legmagasabb iskolai végzettség, nyelvvizsga, nyelvtudástól függetlenül melyik nyelvvizsga szintnek felel meg a tudása, tervez-e közép vagy felsőfokú nyelvvizsgát egy-két éven belül.

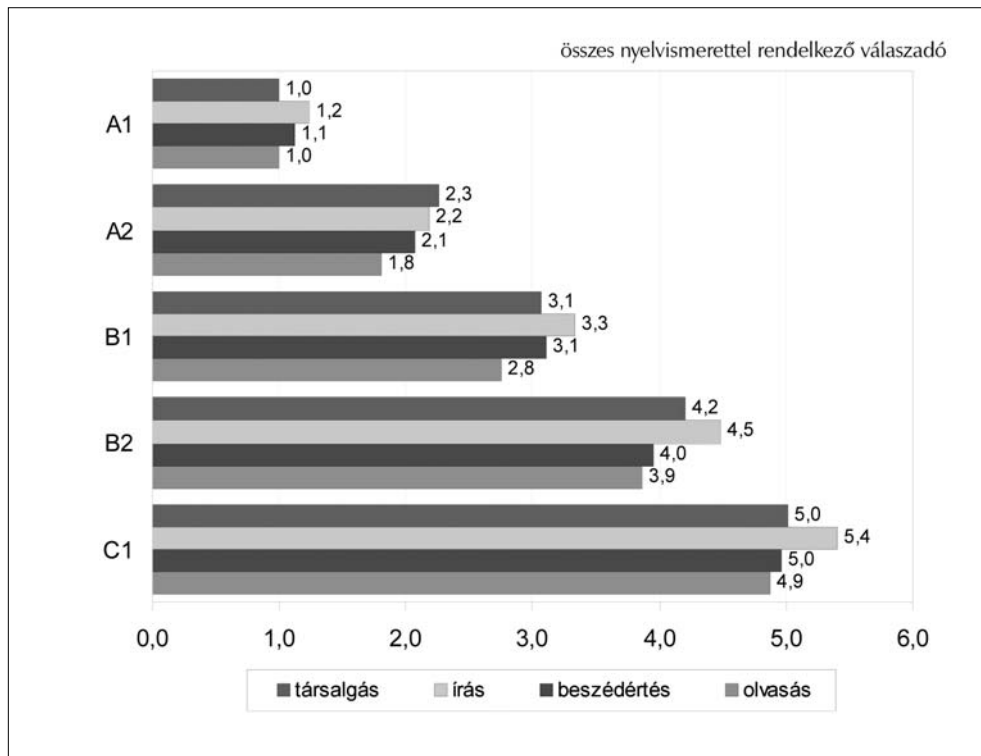
A nyelvtudással rendelkezők az írás területén valamivel magasabbra, az olvasás területén valamivel alacsonyabbra értékelték nyelvtudásukat, mint a társalgási és beszédértési készségeiket (28. ábra).

28. ábra

Idegennyelv-tudás önértékelés alapján az egyes készségterületeken (átlagok 6-fokú skálán)

Minél magasabb szintre jut valaki, annál erősebben íráskészség-orientált a nyelvtudása, míg az olvasási készség enyhe lemaradása inkább csak az alacsonyabb tudásszinteken figyelhető meg (29. ábra).

29. ábra
Idegennyelv-tudás önértékelés alapján tudásszintek szerint²⁰
(átlagok 6-fokú skálán)

Az egyes készségterületeken mért tudásszintek közötti magas korrelációs együtt-hatók is a különböző jellegű nyelvi kompetenciák szoros összefüggését mutatják. A legerősebb kapcsolat az olvasás és a beszédértés között figyelhető meg, míg az olvasás és társalgás között a leggyengébb a kapcsolat, de ez utóbbi kettő között mért korrelációs együtt-ható is erős pozitív kapcsolatot mutat ki (30. tábla).

²⁰ A számításokat az elsőként értékelt nyelvre végeztük el. A C2 tudásszintnél mért átlagok nem vehetők össze az alacsonyabb szintekével, mivel a skála felső értéke fölé már nem lehetett kerülni. Itt az átlag rendre 6,0, 6,0, 5,9, és 6,0 volt.

legalább A1 tudással rendelkezők (N=710)

	társalgás	írás	beszéd-értés	olvasás
társalgás	1,000	0,811	0,828	0,775
írás	0,811	1,000	0,838	0,800
beszédértés	0,828	0,838	1,000	0,842
olvasás	0,775	0,800	0,842	1,000

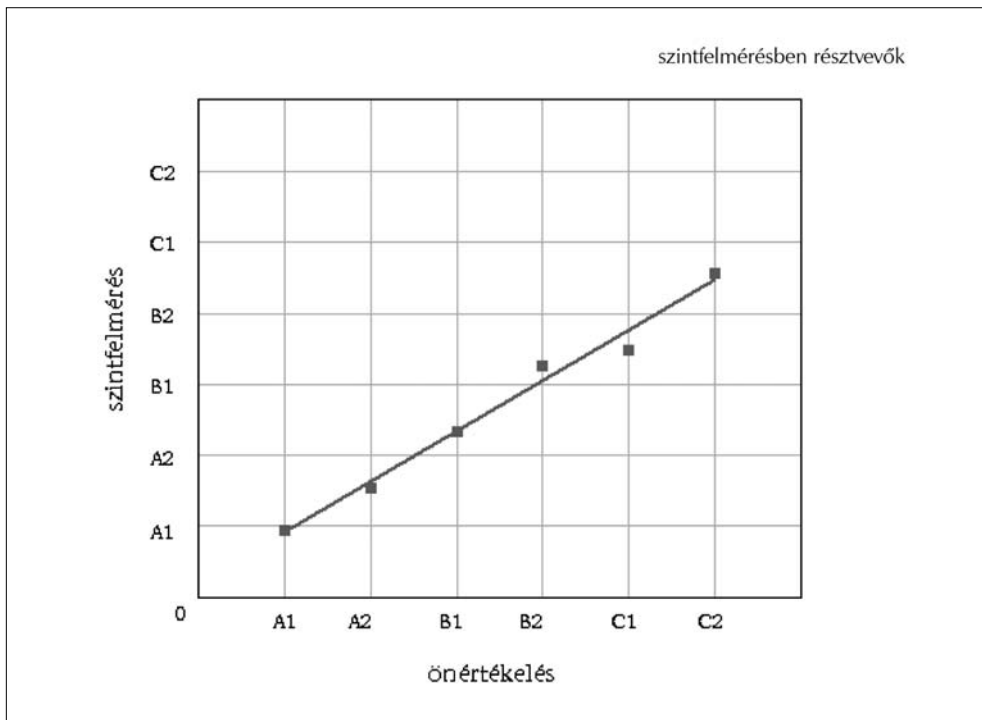
30. tábla

Korreláció az egyes készségekben mért tudásszintek között az önértékelési teszt alapján

VI.2.1. A szubjektív és objektív tudásszint-mérés összefüggései

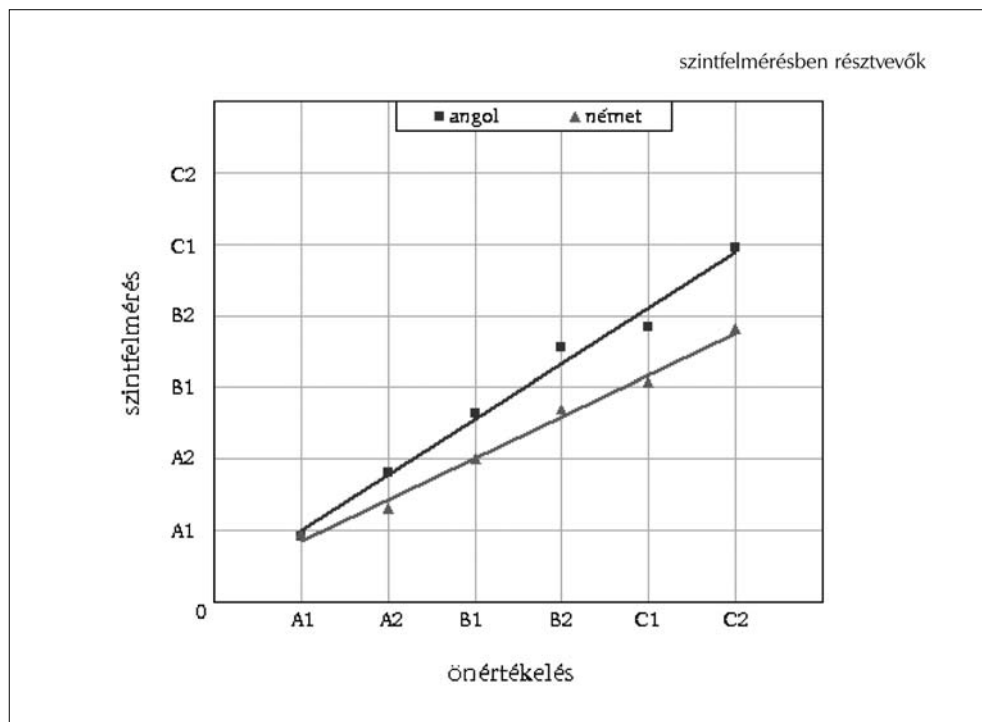
Az egyes önértékelési szintekhez tartozó teszteredmény-átlagokat tekintve, az önértékelés és a ténylegesen mért nyelvtudás között egyértelmű lineáris kapcsolat mutatható ki. A görbe meredeksége azonban lényegesen alatta van a 45 foknak (31. ábra), amiből az következik, hogy az önértékelési teszt szisztematikusan magasabbnak mutatja a nyelvtudást, mint amit a szintfelmérés állapított meg.

A 31. ábráról leolvasható, hogy az önértékelési teszt alapján B2-es tudásszinten lévők az átlagosnál kevésbé értékelik túl a tudásukat a ténylegesnél, míg azok, akik az önértékelési tesztet C1 szinten töltik ki, az átlagosnál egy kicsit jobban túlértékelik nyelvtudásukat. Ennek az eltérésnek oka lehet, hogy a nyelvtudást mérő hat fokozatú ordinális skálán a szintek közötti távolságok nem egyforma nagyok. A B2-es és C1-es önértékelési szint közötti távolság az átlagosnál kisebb, tehát a magukat B2-re vagy C1-re értékelők tényleges tudása között relatíve kicsik a különbségek. A B1 és B2 illetve a C1 és C2 szintek között viszont az átlagosnál nagyobbak a távolságok, tehát a B1 színtről felkapaszkodni a B2-re, illetve a C1-ről a C2-re nagyobb erőfeszítést igényel, mint a B2-ről átjutni a C1-re (31. ábra).

31. ábra

Az egyes önértékelési szintekhez tartozó tényleges nyelvtudás (átlag)

Az eddig leírt összefüggések nyelvenként is fennállnak (32. ábra). Az önértékelés azonban angol nyelvből valamivel realisabb képet nyújt a tényleges nyelvtudásról, mint németből. Az okokat kutatva nem találtunk különösebben megragadható indokot sem a demográfia, sem a nyelvtanulási életúthoz kapcsolódó változók között, ezért azt is elképzelhetőnek tartjuk, hogy a két különböző nyelvből készült szintfelmérő teszt nem teljesen egyforma nehézségű feladatokkal mérte fel a nyelvtudást. Az is lehetséges, hogy az önértékelési teszt állításainak az értékelése nem független az egyes nyelvek sajátosságaitól, amelyek eltérő nehézségek elé állítják a nyelvet tanulókat.

32. ábra

Az egyes önértékelési szintekhez tartozó tényleges nyelvtudás nyelvenként (átlag)

A lineáris kapcsolat arra engedne következtetni, hogy az önértékelési tesztek jól alkalmazhatóak a népesség nyelvtudás-szintjének meghatározására valamilyen regressziós modell felállításával. Azonban az átlagokhoz tartozó meglehetősen nagy szórások (33. tábla) miatt statisztikailag korrekt lineáris regressziós modell illesztésére nincs lehetőség²¹, ezért választottuk a látens összefüggéseket is figyelembe vevő neurális hálózatok módszerét a tényleges tudásszint becslésére az országos reprezentatív mintában.

²¹ A két változó közötti kapcsolatot leíró lineáris regressziós modellben $R^2=0,519$. A regressziós modell megbízhatósága csak szerény mértékben volt javítható demográfiai jellegű, és a nyelvtanuláshoz kapcsolódó egyéb változók bevonásával.

a szintfelmérésben résztvevők

	szintfelmérés átlagos eredménye (0-6 fokú skálán)	
önértékelés eredménye ²²	átlag	szórás
1 (A1)	0,9	1,043
2 (A2)	1,5	1,243
3 (B1)	2,3	1,148
4 (B2)	3,3	0,898
5 (C1)	3,5	0,959
6 (C2)	4,6	0,914

33. tábla

Az egyes önértékelési teszteredményekhez tartozó szintfelmérés-eredmények átlaga és szórása

Kézenfekvő magyarázatnak tűnik a kétféle mérési módszer, tehát az önértékelés és a szintfelmérés közötti eltéréseket azzal magyarázni, hogy az emberek hajlamosak nyelvtudásukat túlértékelni. Ez a magyarázat azonban csak egy hipotézis, amit a kutatás adataiból nem lehet sem igazolni, sem megcáfolni. Az a magyarázat is elképzelhető, hogy a szintfelmérő tesztek túl szigorúak. Ha azonban arra gondolunk, hogy a módszereket más országokban már kipróbálták, továbbá arra, hogy a magyar kultúrának mennyire nem része az önértékelés gyakorlata, és az önértékelés használata a pedagógiai munkában az oktatási rendszernek semelyik szintjén nem jelenik meg, akkor inkább azt az érvelést kell elfogadnunk, hogy az önértékelési tesztek használatával a ténylegesnél szisztematikusan magasabb tudást mérünk.

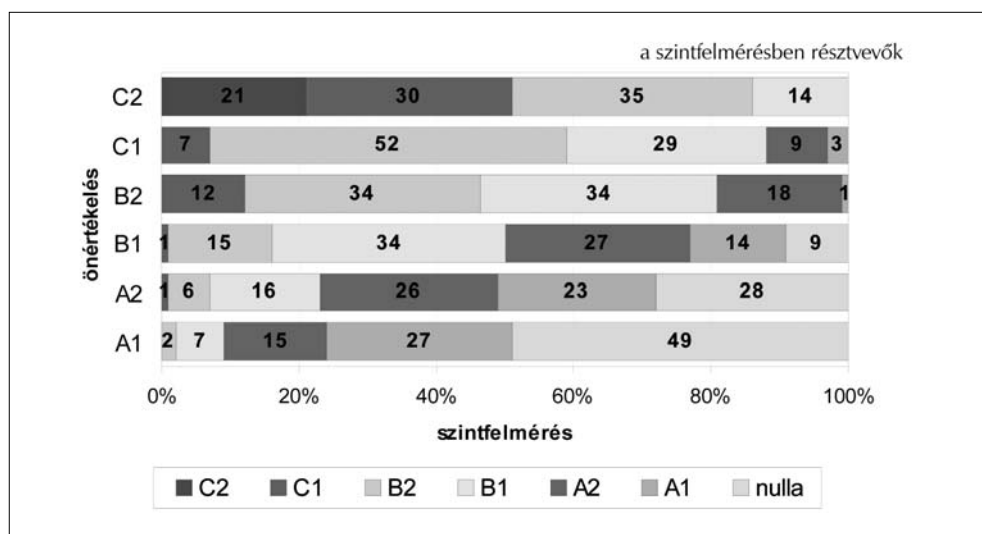
Az összefüggések megértését tovább segíti, ha a szintfelmérő eredményeket aszerint nézzük, hogy ki milyenre értékelte a tudását az önértékelési tesztben, és mit produkált ténylegesen a tesztírás során.

Az 34. ábra szemléletesen mutatja, hogy bár a többség túlértékeli a nyelvtudását, azért vannak, akik meg éppenséggel alulértékelik tudásukat. A tudásukat alulértékelők aránya azok között a legmagasabb, akik az önértékelési teszt alapján az A2 tudásszintbe kerültek. Az A2-es önértékelési tesztet írók közel negyede A2-nél jobb szintfelmérőt írt.

²² A szintfelmérésben csak olyanok vettek részt, akiknek nyelvi kompetenciája legalább A1 szintnek feleltethető meg.

Nincs szignifikáns kapcsolat az önértékelés „jóságában” nem és életkor szerint. Iskolai végzettség szerint is csak kisebb eltérések vannak: a diplomások, illetve a diplomára pályázó felsőoktatásban tanulók valamivel közelebb ítélték meg tudásukat a szintfelmérő eredményéhez és – bár közöttük is többen voltak azok, akik felülbecsülték tudásukat, mint azok, akik alul – az átlagnál több volt közöttük olyan, akinek a tudása az önértékelés szerint kevesebb volt, mint amit a szintfelmérő mért.

Az állami nyelvvizsgával rendelkezők sem ítélték meg a szintfelméréshez viszonyítva „jobban” tudásukat, mint azok, akik nem rendelkeztek nyelvtudásukról hivatalos bizonyítvánnyal. Továbbá az sem mutatott egyértelmű összefüggést az eltérésekkel, hogy valaki hány éven át tanulta a nyelvet, hány éve hagyta abba a nyelvtanulást, illetve tanulja-e jelenleg is azt a nyelvet, amiből a szintfelmérőt és az önértékelési tesztet írta, vagy sem.

34. ábra

Az önértékeléssel mért tudásszintekhez tartozó szintfelmérés-eredmények (százalék)

A 34. ábra is jól alátámasztja azt a korábbi állítást, hogy a B2 és C1 önértékelési tudásszint között van a legkisebb különbség: e két önértékelési szinten igen hasonló a megoszlása a megírt szintfelmérő dolgozatok eredményeinek.

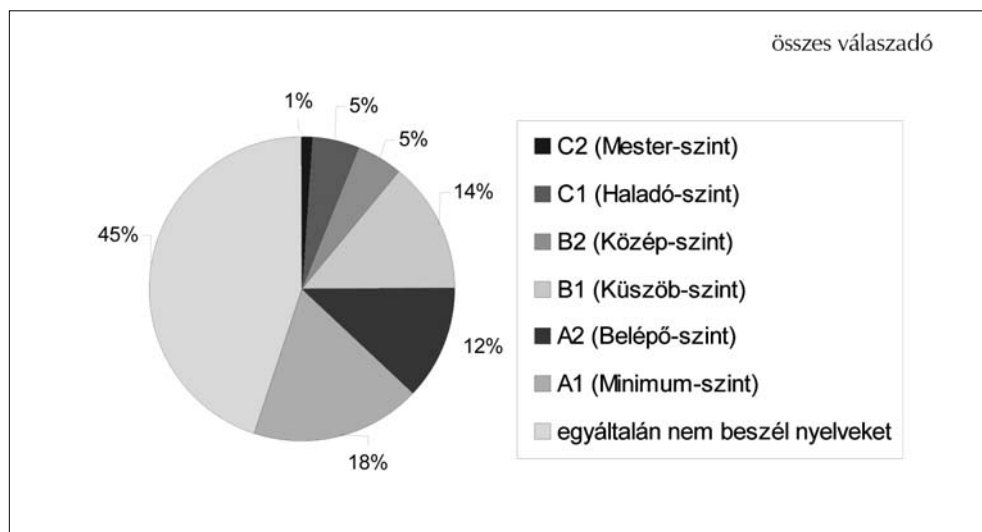
VI.3. A 15-44 éves népesség tényleges nyelvtudása

Bár a vizsgált népességben mindenki éveken át tanult idegen nyelvet legalább az általános iskolában, mégis – még az ország lakosságának ebben a 15-44 éves fiata-

labbik felében is – igen magas, 45 százalék azok aránya, akik gyakorlatilag semmilyen idegennyelv-tudással nem rendelkeznek.

További 30 százalék azok aránya, akik alacsony szintű, csak korlátozottan használható, A1 vagy A2 fokozatnak megfeleltethető idegennyelv-tudást mondhatnak magukénak. A 15-44 éveseknek negyede rendelkezik szélesebb körben használható nyelvtudással, tehát ennyien vannak, akik az általuk legjobban tudott idegen nyelvből elérik vagy meghaladják a B1-es úgynevezett Küszöb-szintet. A CEF hatfokú besorolásában, és a magyar nyelvvizsgarendszerben is *Közép-szintű*, tehát B2-es vagy annál magasabb fokozatú idegennyelv-tudással a korosztály 11 százaléka rendelkezik (35. ábra).

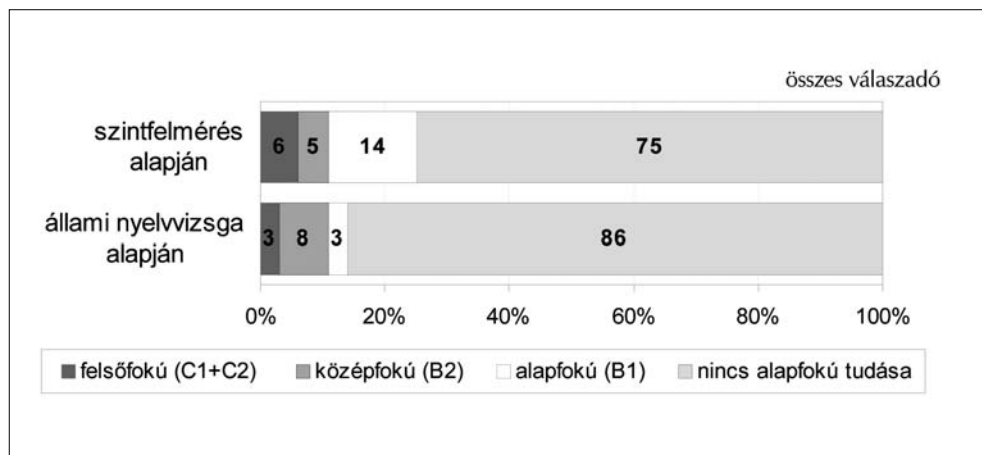

35. ábra

A 15-44 éves népesség legmagasabb idegennyelvtudása a nyelvi tudásfelmérés alapján összes válaszadó

VI.4. A nyelvtudás és a nyelvvizsga összefüggései

Ha a kapott adatokat összevetjük a különböző szintű *állami nyelvvizsgával* rendelkezők arányaival, akkor azt láthatjuk, hogy a nyelvvizsgák megléte alapján jellemzett nyelvtudás elsősorban a felső szintű tudással rendelkezők arányát mutatja jól. Kicsit alulméri a középszinten lévők arányát, és jelentősen alulbecsli az alapszintű nyelvtudással rendelkezők számát (36. ábra), feltehetően azért, mert az alapszintű nyelvvizsga-bizonyítvány jóval szűkebb körben elfogadott, mint a közép- vagy felsőfokú nyelvvizsga.

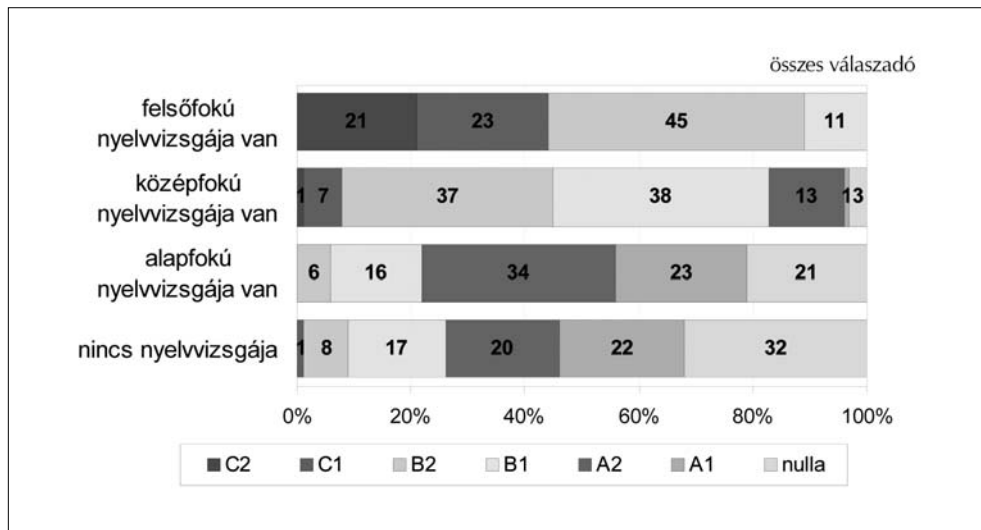
36. ábra

Objektív nyelvtudás és állami nyelvvizsga (százalék)

A felsőfokú nyelvvizsgával rendelkezők egyharmadának a tudása már nem éri el ezt a szintet. A középfokú nyelvvizsgával rendelkezők közel felének jelenlegi nyelvtudása ma is eléri vagy meghaladja az állami középfokú nyelvtudásnak nagyjából megfelelő B2-es szintet, de 47 százalékuk tudása csak B1-es szintre valószínűsíthető (37. ábra).

Az alapfokú nyelvvizsgával rendelkezők kétötödének tudása nem éri el a nagyjából e tudással egyenértékű B1-es szintet, és csak A2 vagy A1-es szintre valószínűsíthető a tudása abból a nyelvből, amiből korábban letette az alapfokú nyelvvizsgát (37. ábra).

A szintfelmérésben résztvevők nagy többségét kitevő, nyelvvizsgával nem rendelkezők átlagos nyelvtudása jóval alacsonyabb, mint a nyelvvizsgával rendelkezőké, de közöttük is minden második legalább A1-es szintű nyelvtudással rendelkezik, és 14 százalékuk nyelvtudása eléri vagy meghaladja a B1-es Küszöbszintet (37. ábra).

37. ábra

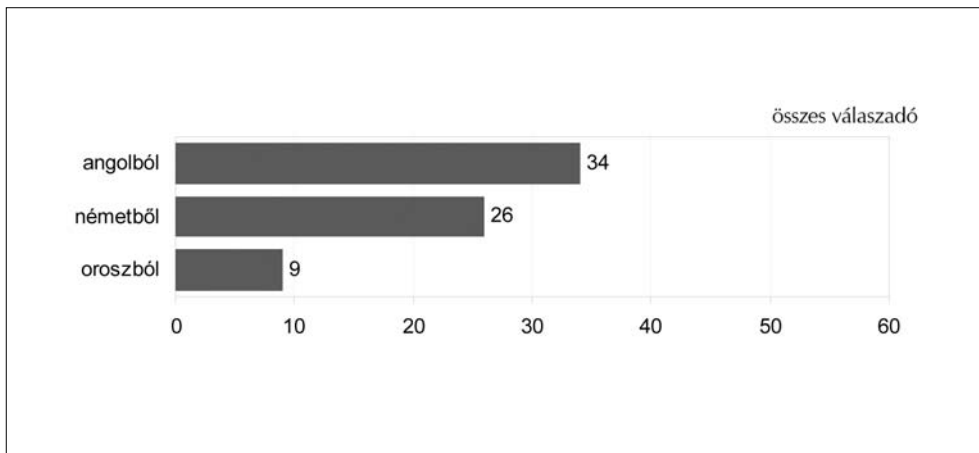
Állami nyelvvizsga és az objektív nyelvtudás összefüggései (százalék)

VI.5. Angol, német és orosz nyelvtudás

Mivel az angolt, a németet és az oroszot tanulták a legtöbben a vizsgált korcsoportban, ezért a mintában részletesebb elemzéshez elegendő számú eset áll rendelkezésre ahhoz, hogy nyelvenként is bemutathassunk összefüggéseket, statisztikai adatokat.

Először azt nézzük meg, hogy a vizsgált korosztályban milyen arányban vannak azok, akik e három nyelvből mérhető nyelvtudással rendelkeznek, tehát nyelvtudásuk eléri az A1-gyel jelölt „Minimál-szintet”.

Különösen az orosz nyelv vonatkozásában megdöbbentő az eredmény, mivel bár a mintába kerültek kétharmada tanulta ezt a nyelvet, mindössze a válaszadók 9 százalékának orosz tudása éri el a CEF-es besorolás legalsó szintjét. Angolból a vizsgált korosztály harmada, németből negyede rendelkezik a Minimál (A1) tudásszinttel (38. ábra).

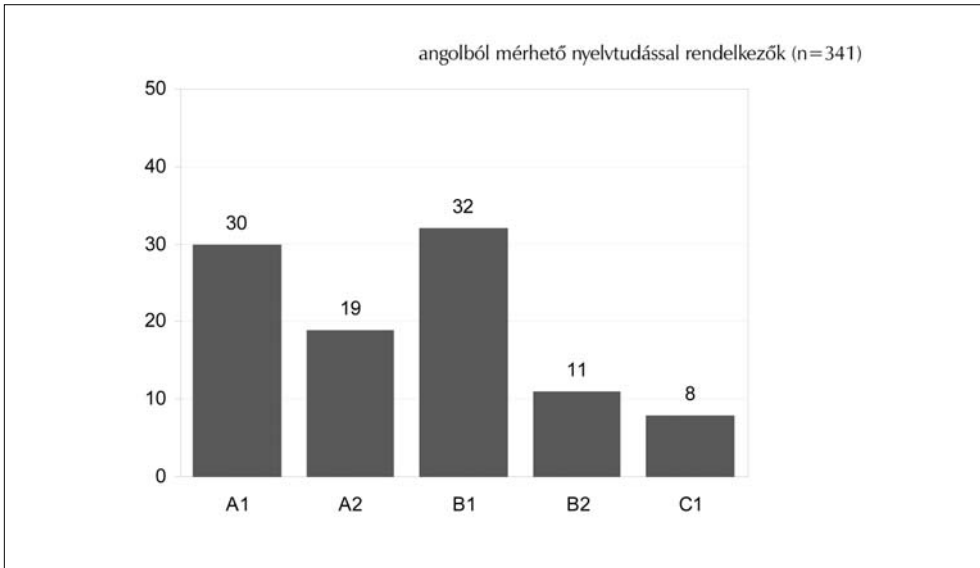

38. ábra

Legalább A1 nyelvtudással rendelkezők aránya a három fő nyelvből (százalék)

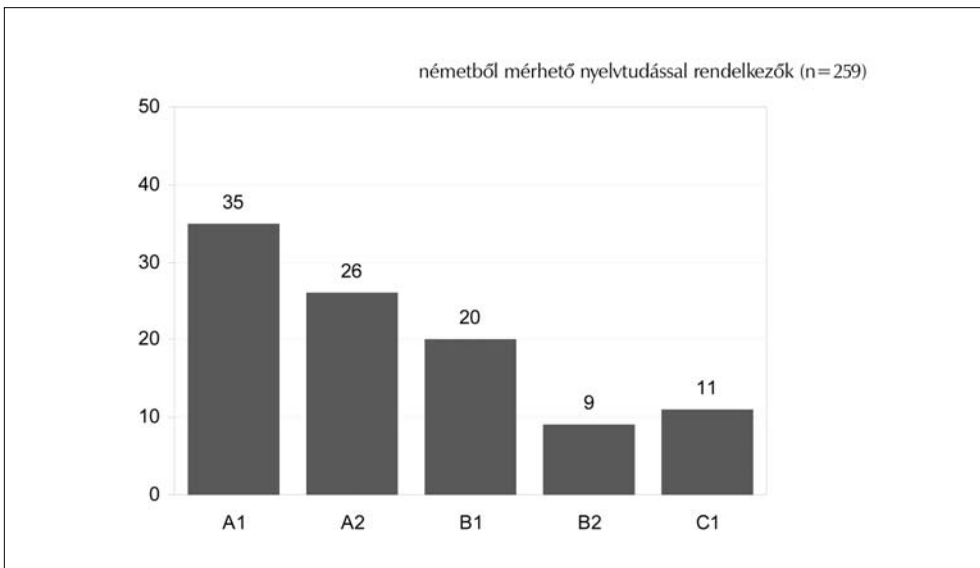
A három vizsgált nyelvnek a tudásszint ábrája jellegzetes, egymástól eltérő képet ad (39.-41. ábrák). Az *angol* nyelv tudásszint ábrája kétpúpú. A másik két nyelvhez hasonlóan elég sokan vannak A1 szinten, de még ezt is meghaladó a B1 tudásúak aránya, ami arra utal, hogy az angol nyelvtudás nemcsak jobban elterjedt, mint a német, hanem a tudásszint is magasabb: a nyelvet mérhető szinten beszélők jelentős hányada szélesebb körben is használható tudással rendelkezik.

A *német* és *orosz* nyelvek tudásgörbéi ereszkedőek, tehát az alacsonyabb tudásszinteken többen, a magasabbakon kevesebben vannak. A görbe meredekségében azonban igen nagy a különbség: a német nyelv esetében eléggé fokozatos enyhe lejtést mutat, míg az orosz nyelvénél hirtelen leesik, mivel az amúgy is alacsony számú, mérhető tudással rendelkezők nagy többsége csak a Minimum szintet éri el (39. és 40. ábra).

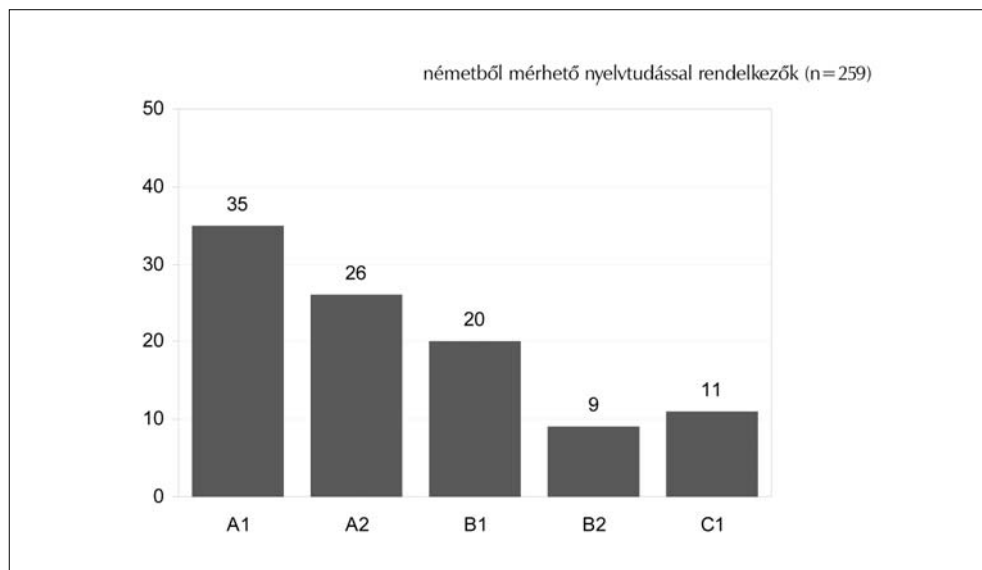
39. ábra

A mérhető angol nyelvtudással rendelkezők tudásgrafikonja (százalék)

40. ábra

A mérhető német nyelvtudással rendelkezők tudásgrafikonja (százalék)

41. ábra

A mérhető orosz nyelvtudással rendelkezők tudásgrafikonja (százalék)

VI.6. A „kisnyelvek”

Az angol, német és orosz nyelveken kívül alig mutatható ki nyelvtudás más nyelvekből. A vizsgált népességnek csupán 5 százaléka ismer valamilyen más nyugateurópai nyelvet, a leggyakrabban a franciát vagy az olaszt (42. tábla).

A válaszadók 2 százaléka által ismert kelet-európai nyelvek mindegyike valamely környező ország nyelve (42. tábla), amit a megkérdezettek általában a családjukban tanultak, illetve korábban ezeken a nyelvi területeket éltek, esetleg ott jártak magyar iskolákba, de megtanulták a helyi nyelvet is.

összes válaszadó

	legalább A1 szintű tudással rendelkezők aránya
nyugat-európai nyelvek, együtt	5,2
francia	3,0
olasz	1,7
spanyol	0,8
kelet-európai nyelvek, együtt	2,3
szlovák	0,7
román	0,8
szerb	0,4
horvát	0,3
ukrán	0,1
lovári / beás (roma nyelvek)	0,5

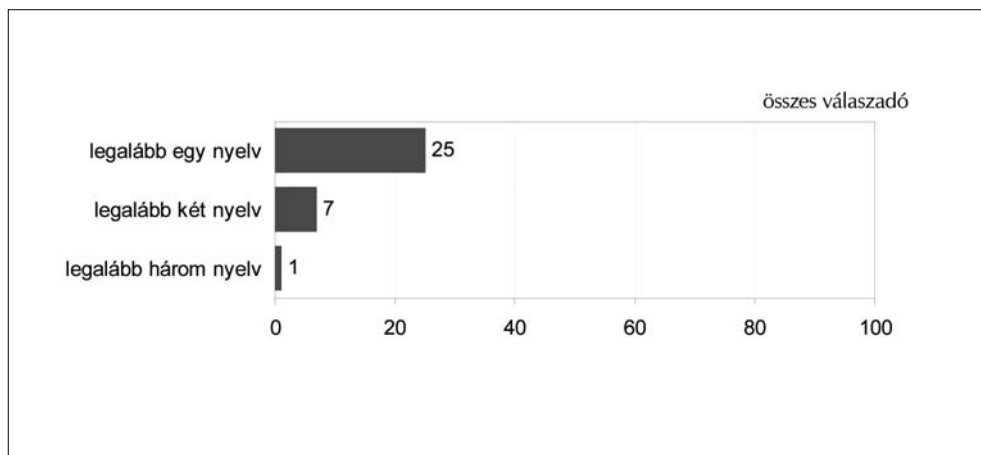
42.tábla

Legalább A1 nyelvtudással rendelkezők aránya a „kisnyelvekből” (százalék)

VI.7. Első, második és harmadik nyelv

Ha elfogadjuk a B1 tudásszintet a használható nyelvtudás szintjének, amellyel már szélesebb körben lehet boldogulni a világban, akár a magánéletről, akár a munka világáról van szó, akkor a következőket állíthatjuk a 15-44 éves magyar lakosság nyelvtudásáról (43. ábra):

- a vizsgált népesség egynegyede beszél legalább egy idegen nyelvet minimum B1 szinten;
- a legalább két idegennyelvből szélesebb körben használható nyelvtudással (B1) rendelkezők aránya 7 százalék;
- a három idegen nyelvet beszélők 1 százalékos aránya a statisztikai hibahatár alatt van, tehát az, hogy valaki három nyelven B1 szintű tudással rendelkezék, annyira ritka, hogy arányuk a statisztikai hibahatár alatt van, tehát nem mérhető 1000 fős mintán.

43. ábra

B1 szintű nyelvismeret (százalék)

Ha a B1 szintű tudással rendelkezőknél azt is megnézzük, hogy melyik idegen nyelvet beszélik, illetve két nyelvtudás esetén mi az első, tehát a legjobban beszélt, és mi a második idegen nyelvük, akkor a következőket találjuk:

- A B1 szinten nyelveket beszélők 60 százaléka legjobban az angol nyelvet sajátította el, illetve ez az egyetlen nyelv, amelyiken tudása eléri ezt a szintet. Egynegyedük fő idegen nyelve a német. E két idegen nyelv valamelyike a legjobban beszélt idegen nyelve a használható nyelvtudással rendelkezők 87 százalékának. A többiek jelentős része valamilyen környező országbeli nyelvtudással rendelkezik, ami inkább családi örökségből származik és nem magyarországi nyelvtanulásból. Néhány százalékot az orosz, illetve valamilyen egyéb nyugat-európai nyelv tesz ki.
- A második legjobban beszélt idegen nyelv esetében megfordulnak az arányok, itt a német vezet és csak a második az angol. Második idegen nyelvek között gyakrabban fordulnak elő más nyugat-európai nyelvek, míg a kelet-európai nyelvek – az orosz is beleszámítva – nagyjából ugyanolyan alacsony arányban jelennek meg a második, mint az első nyelvek között (44. ábra)

	arányuk a teljes mintában	nyelvek szerinti megoszlásuk
első nyelv (a legjobban elsajátított nyelv)		
angol	15	60
német	7	27
más nyugat-európai nyelvek	1	4
kelet-európai nyelvek	2	9
legalább B1 nyelvtudású együtt	25	100
második nyelv		
angol	2	31
német	3	41
más nyugat-európai nyelvek	1	16
kelet-európai nyelvek	1	12
legalább B1 nyelvtudású együtt	7	100

44. tábla

A legalább B1 nyelvtudással rendelkezők a beszélt nyelvek szerint (százalék)

VI.8. Idegennyelv-tudás az egyes generációkban

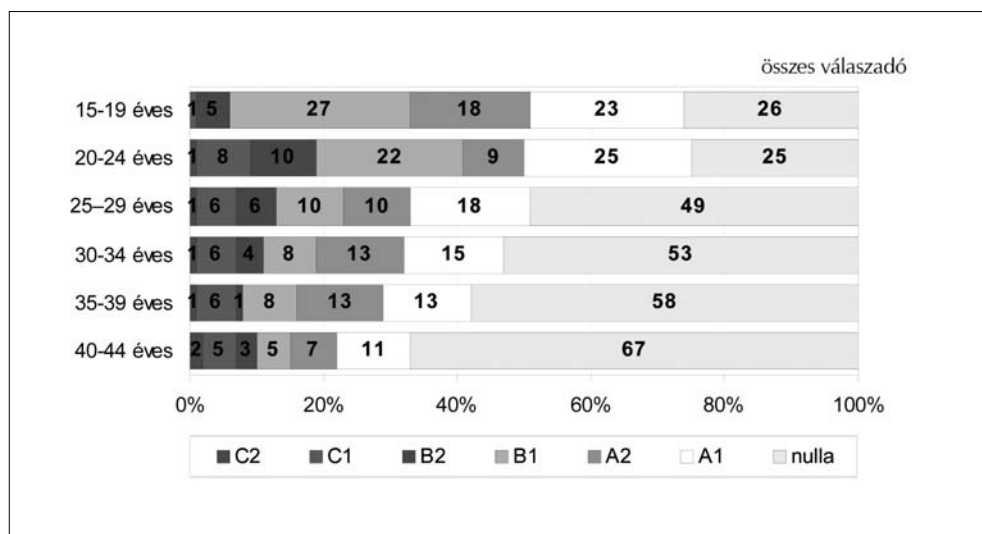
Nyelvtudás szempontjából egyértelműen előnyben vannak a fiatalabbak a vizsgált korcsoport idősebbjeivel szemben (45. ábra). A „nyelvoktatási rendszerváltás” élesen elválasztja a generációkat. A 25 év alattiak, akik már a szabad nyelvválasztás és a nyelvoktatásra nagy súlyt fektető oktatáspolitikai idején kezdték el nyelvi tanulmányukat, sokkal jobb helyzetben vannak, mint az akárcsak közvetlen előttük járó 25-29 éves nemzedék, akik a változás időszakában még a közoktatás keretein belül tanultak, de annak előnyeiből – feltehetően a minden nagy változással együtt járó problémák miatt ²³, – még nem tudtak kellőképpen profitálni.

²³ Az egyik legsúlyosabb probléma a nyelvtanár-hiány volt, mivel egyik napról a másikra kellett az orosz tanárokat angol vagy német tanárokkal pótolni, illetve – gyakran alkalmazott megoldásként – átképezni ezekre a nyelvekre.

Míg a 25 év alattiak nagy többsége rendelkezik legalább A1 szintű *Minimál* idegennyelv-tudással, a 40-44 évesek kétharmadának idegennyelv-tudása gyakorlatilag a nullával egyenlő (45. ábra).

Ígéretesen magas a 25 év alattiak között a „használható” tudással rendelkezők aránya: öt fiatalból kettő idegennyelv-tudása eléri a B1 szintet, és különösen a 20-24 éves korcsoportban a legalább B2-es, tehát a középfokú állami nyelvvizsgával nagyjából egyenértékű tudással rendelkezők aránya már közel 20 százalék. (45. ábra).

A C1 és C2 nyelvtudással rendelkezők arányában nem mutatkozik jelentős változás (45. ábra). Ez azzal magyarázható, hogy a diplomás népességnek korábban is jelentős hányada magas nyelvtudásra tett szert. Segített ebben az a tény is, hogy a felsőoktatást nem uralta olyan erőteljes mértékben a kötelező orosz nyelv, mint az oktatási rendszer alsóbb szintjeit.

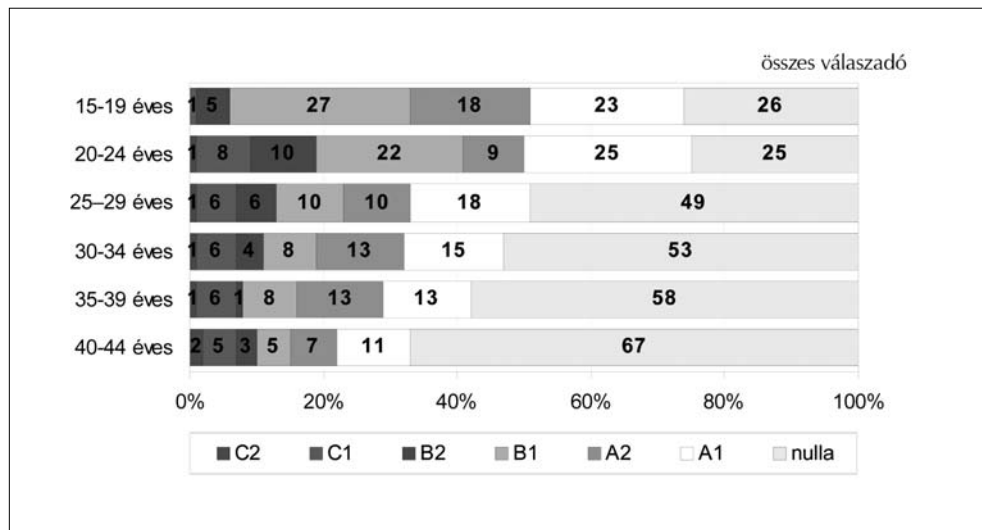

45. ábra

Idegennyelv-tudás korcsoportok szerint a legjobban beszélt nyelv alapján (százalék)

Az Európa Tanács célkitűzései között szerepel, hogy az Unió különböző nemzetiségű állampolgárai az iskolarendszert elhagyva anyanyelvükön kívül két idegen nyelvet beszéljenek. Magyarországon egyelőre még az egy idegennyelv ismerete sem általános. Az adatok azonban egy pozitív irányváltásról mindenképpen tanúbizonyságot tesznek: a fiatalabb generációkban egyre többen rendelkeznek két idegen nyelvből is értékes, legalább B1 szintű tudással (46. ábra). Ez nagyrészt annak

köszönhető, hogy a középiskolák jelentős részében, ahová a fiatalok egyre magasabb aránya bekerül, két idegen nyelv tanulására is lehetőség van. Emellett a diplomaszerezés nyelvtudáshoz kötése²⁴ is erőteljesen hat a nyelvtudás megszerzésének irányába a felsőoktatásba bekerülőkhöz körében, akiknek az aránya a népességben belül az elmúlt években megduplázódott.

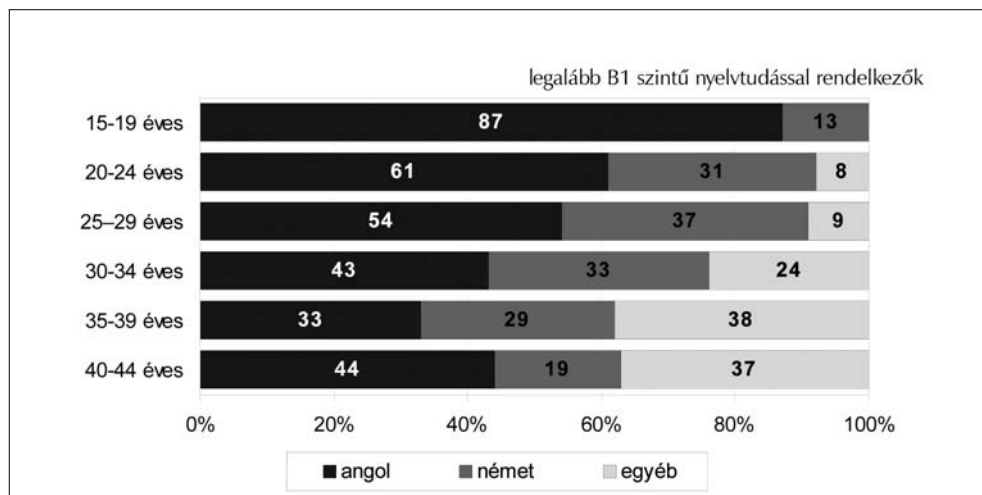

46. ábra

B1 idegennyelv-tudás korcsoportonként (százalék)

A 47. ábráról jó leolvasható az angol és német nyelvtudás dominanciája, ami – bár nem annyira elsőprő mértékben, mint ami a fiatalok esetében megfigyelhető – a vizsgált 15-44 éves népesség nyelveket beszélő idősebbjeit is jellemzi, hiába tanulták diákkorukban alatt oly sok éven át az orosz. Az ábra adatainak értékeléséhez meg kell jegyezni, hogy az idősebb korcsoportokban az elemszám már igen alacsony.

²⁴ A felsőoktatásban úgynevezett kimeneti szabályozás valósul meg, ami azt jelenti, hogy törvény jelöli ki, hogy az egyes diploma- illetve oklevéltípusok megszerzéséhez milyen szintű és típusú nyelvvizsga vagy nyelvvizsgák letétele szükséges

47. ábra

A legalább B1 szinten idegen nyelvet ismerők megoszlása a beszélt nyelv szerint az egyes korcsoportokban (százalék)

Érdekes tény, hogy amíg a nyelvtanulásban az idősebb korosztályokban egyensúlyban van e két domináns nyelv elterjedtsége, a tudás szempontjából mindegyik korcsoportban az angol vezet. Ebben nagy valószínűséggel az angol nyelv sajátosságai mellett annak nagyobb használhatósága is szerepet játszhat, ami segíti a tudás-megőrzést. Ennél fontosabb különbség a két nyelv vonatkozásában, hogy az angol nyelv oktatása intenzívebb volt, mint a németé (lásd a 2.5. fejezetet).

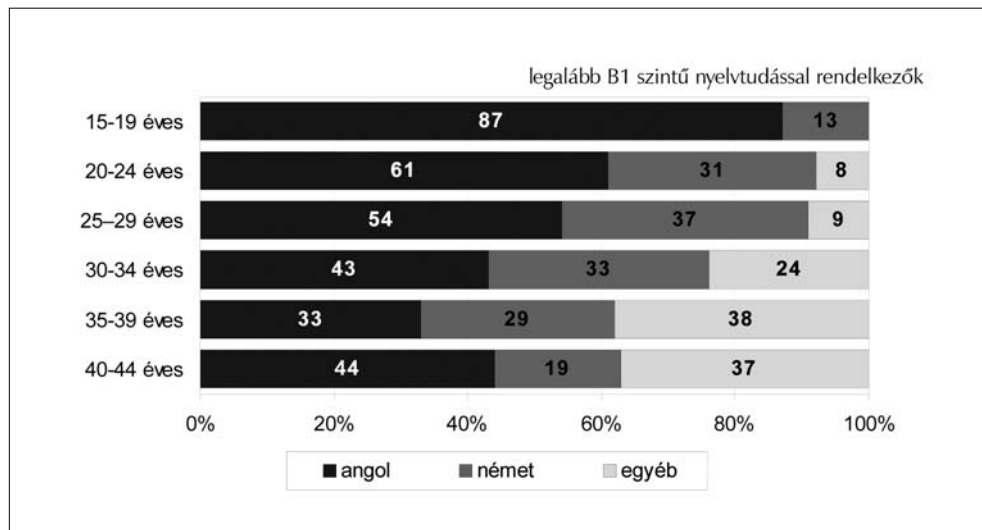
V.9. Idegennyelv-tudás és az iskolai végzettség összefüggései

Az iskolai végzettség és nyelvtudás közötti erőteljes korreláció nyilvánvaló minden kutatás és statisztikai elemzés nélkül is. Az viszont egyáltalán nem nyilvánvaló és nem is ismert, hogy a magyar diplomás népesség milyen potenciállal rendelkezik ezen a téren, és azt sem lehet tudni, hogy az alacsonyabb iskolai végzettségű rétegek milyen mértékben vannak elmaradva a legalább egy idegen nyelv megfelelő szintű ismeretétől.

Nézzük először a B1 nyelvtudással rendelkezők arányát, amely szint, bár még alatta van a diplomaszerezéshez általában előírt középfokú állami nyelvvizsga követelményeinek, kutatásunkban a használható nyelvtudásként került értelmezésre.

Az érettségivel nem rendelkezők között alig lehet találni használható nyelvtudással rendelkezőket. Az érettségizett tovább nem tanulók negyedéről lehet elmondani,

hogyan beszélnek egy idegen nyelven B1 szinten. A második nyelv ismerete csak elvétve fordul elő. A középfokú tanulmányokat folytató, és ezzel együtt minden valószínűség szerint idegennyelvet is tanuló fiatalok között minden harmadik beszél B1 szinten legalább egy idegen nyelvet. A két nyelvet beszélők aránya alacsony, de már nem elhanyagolható: 9 százalék (48. ábra).

48. ábra

Legalább B1 idegennyelv-tudással rendelkezők iskolai végzettség szerint (százalék)

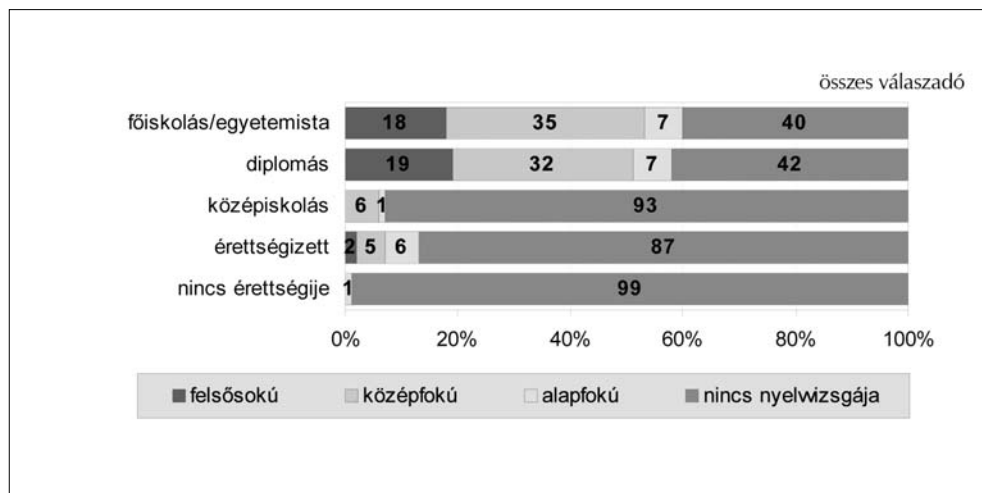
A felsőfokú oktatási intézmények diákjainak kettőtörede beszél legalább B1 szinten valamilyen idegen nyelven. A két nyelvet beszélők aránya itt a legmagasabb: 36 százalék (48. ábra).

A diplomaszerzésen már túlesett 45 év alattiak jó része még akkor szerzett diplomát, amikor a diplomaszerzésnek nem volt feltétele a nyelvtudás. Ezért – bár a többi csoporthoz képest magas közöttük a nyelveket beszélők aránya, háromból egy nem beszél nyelveket (48. ábra).

A felsőoktatási intézményekben bevezetett nyelvvizsga-kötelezettség miatt érdekes megnézni, hogyan állnak a nyelvvizsga megszerzésével a felsőoktatás diákjai, illetve az a diplomás népesség, amelynek jó részére még nem vonatkozott a nyelvvizsgaszerzési kötelezettség, milyen arányban rendelkezik nyelvvizsgával.

A felsőoktatásban tanulóknak nagyjából a fele már átugrotta ezt az akadályt, egy részük feltehetően az érettségit megelőzően, részben azért, hogy a nyelvvizsgáért

járó plusz pontokkal javítsa továbbtanulási esélyeit. Minden második felsőoktatásba járó diáknak azonban még nincs meg a diplomaszerezéshez szükséges nyelvvizsgálója (49. ábra).

49. ábra

Nyelvvizsga iskolai végzettség szerint (százalék)

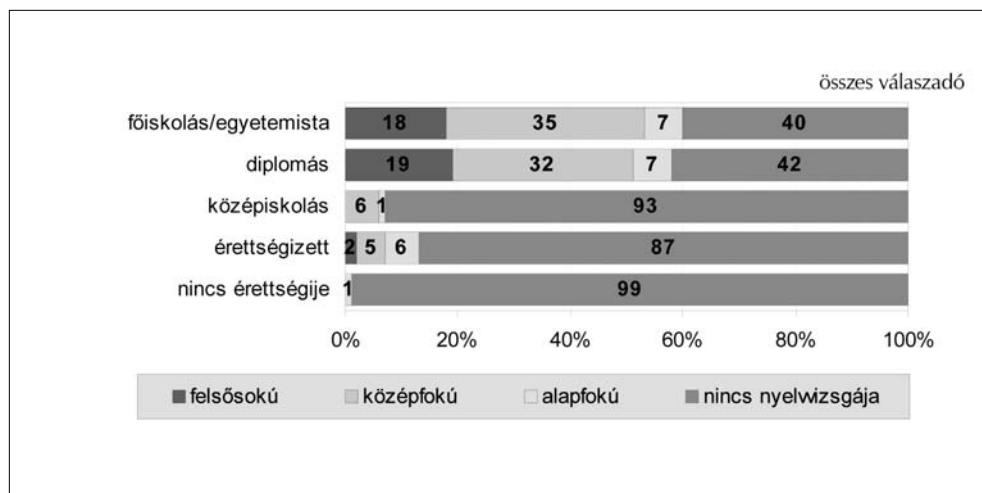
A diplomával rendelkezőkre ugyanazok az arányok jellemzőek, mint a diplomáért még tanulók csoportjára (49. ábra). Ez a kép azt a hipotézist erősíti meg, hogy a felsőoktatásba bekerülő diákok egy része mindig is törekedett nyelvtudásának fejlesztésére a kimeneti szabályozás nélkül is. A többiek viszont a kényszer hatására minden bizonnyal el fognak jutni nyelvtudásban is egy magasabb szintre, ami legalább a diplomás népességén belül rövid időn belül általánossá fogja tenni a legalább egy idegen nyelv magas szintű ismeretét.

VI.10. Nyelvtudás nemek szerint

Bár nyelvtudás terén kismértékű előny megfigyelhető a nők javára a férfiakkal szemben, a nemek szerinti különbségek statisztikailag nem szignifikánsak.

VII. Idegennyelv-használat

A rendszerváltást követő nyitás Nyugat-Európa felé, Magyarország erőteljes bekapcsolódása a világgazdaságba, a telekommunikáció és informatika fejlődése olyan világot teremtett Magyarországon, amelyben az idegen nyelvek természetes módon jelen vannak a hétköznapiakban is, lehetőséget teremtve a megszerzett idegen-nyelvtudás használatára, a nyelvtudás megőrzésére.

50. ábra

„Idegennyelv-használat”²⁵ a hétköznapiakban iskolai végzettség, illetve a jelenlegi tanulmányok szerint (százalék)

A vizsgált korosztály 72 százalékának hétköznapijaiban legalább alkalmanként jelen vannak az idegen nyelvek. Rendszeresen minden harmadik megkérdezett „használ” aktív vagy passzív módon idegen nyelveket (50. ábra).

Különösen a diákok élnek ma olyan környezetben, illetve teremtenek maguk számára olyan környezetet, amelyben alkalom és lehetőség van kapcsolatba kerülni az idegen nyelvek világával. A középfokú oktatási intézmények diákjainak nagy

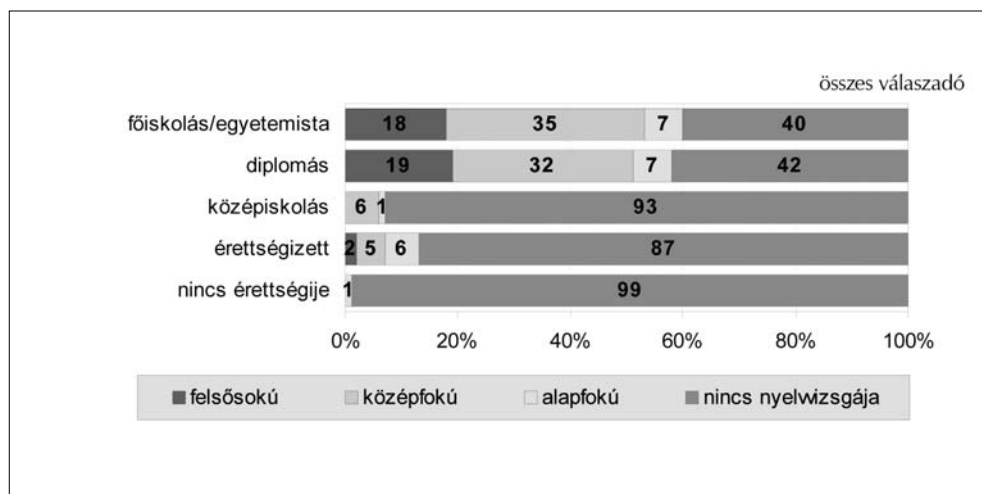
²⁵ A felsőoktatásban úgynevezett kimeneti szabályozás valósul meg, ami azt jelenti, hogy törvény jelöli ki, hogy az egyes diploma- illetve oklevéltípusok megszerzéséhez milyen szintű és típusú nyelvvizsga vagy nyelvvizsgák letétele szükséges

többsége tanrendbe beépített kötelező jelleggel tanul legalább egy idegen nyelvet, de a felsőoktatásban tanuló diákoknak is jó része még tanul idegen nyelveket (lásd a 2.5. fejezetet). Az aktív nyelvtanulás miatt a diákok erőteljesen motiváltak az idegennyelv-tudást igénylő helyzetek megtalálására, illetve a folyamatosan gyarapodó nyelvtudásuk lehetővé is teszi, hogy éljenek az adódó lehetőségekkel. A középiskolákban tanulók fele, az egyetemi és főiskolai diákság 80 százaléka gyakran kerül kapcsolatba idegen nyelvekkel a hétköznapiakban (50. ábra).

Az iskolarendszerből már kikerültek körében az idegen nyelvek hétköznapi használata erőteljesen függ az iskolai végzettségtől, de az alacsonyabban iskolázottak között is számottevő (20 százalék) azok aránya, akik a mindennapok során gyakran találkoznak idegen nyelvekkel (50. ábra).

Az idegennyelvek használatában a diplomával rendelkezők a legaktívabbak, ami azzal is összefügg, hogy ennek a rétegnek a nyelvtudása jóval magasabb az átlagnál, hiszen Magyarországon a diplomaszerezésnek évek óta feltétele a megfelelő színvonalú idegennyelv-tudás. Minden második diplomával rendelkező 45 év alatti gyakran használ idegen nyelveket, és a többi felsőfokú végzettségű is legalább alkalmanként szokott idegen nyelven beszélni, írni, olvasni vagy hallgatni valamit (50. ábra).

A legtöbb ember a mindennapok során a televízió közvetítésével kerül kapcsolatba idegen nyelvekkel: a 15-44 éves korosztály 22 százaléka gyakran néz idegennyelvű tévécsatornát, további 40 százaléka ritkábban, de azért időnként átkapcsol valamilyen idegen nyelvű adásra (51. ábra).

51. ábra

Milyen gyakran szokott .....? (százalék)

A vizsgált korosztály 16 százaléka gyakran szokott nézegetni idegen-nyelvű oldalakat a világhálón. Nagyjából ugyanennyien vannak, akiknek lehetőségük van időnként beszélni is valamilyen idegen nyelven (51. ábra).

Az idegen nyelvű újságok, folyóiratok olvasgatása, lapozgatása a megkérdezettek közel 30 százalékát jellemzi, de ez a tevékenység csak kevesek életében mondható rendszeresnek. A megkérdezettek mindössze 6 százaléka vesz kezébe gyakran idegennyelvű újságokat, folyóiratokat. Szintén 6 százalék azok aránya, akik rendszeresen szoktak idegen nyelven telefonálni, és ugyanennyi azoké, akik rendszeresen leveleznek – illetve a levelezés mai modern formáját használva – e-maileznek valamilyen idegen nyelven. E tevékenységek alkalmi végzése a válaszadók további 6 százalékát jellemzi (51. ábra).

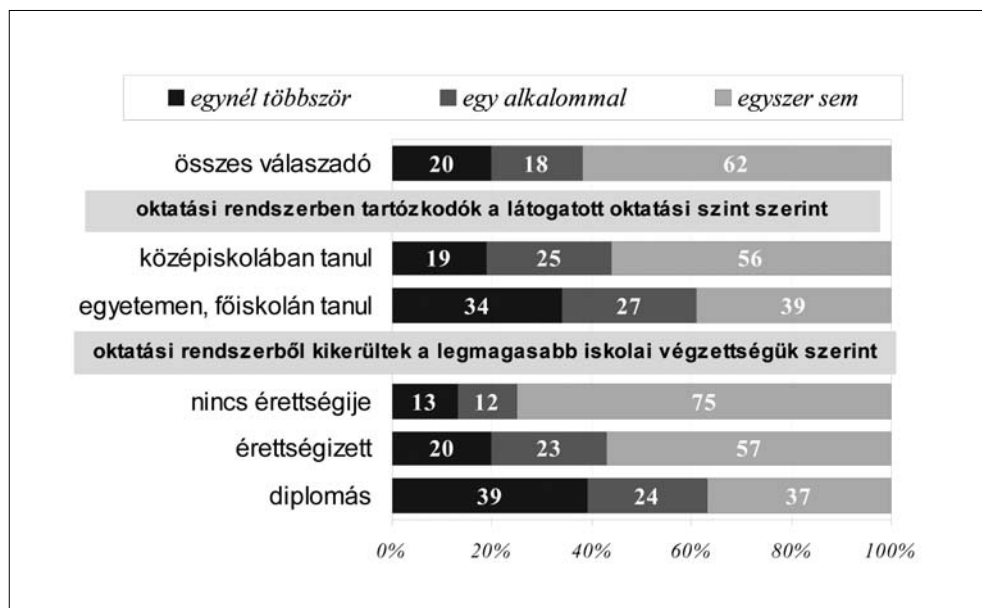
Az olyan lehetőségek, helyzetek, mint amilyen a tárgyalás, szak- vagy szépirodalom olvasás idegen nyelven, csak minimálisan jellemzik a vizsgált korcsoport egészét, bár a magasan iskolázottak, illetve a felső fokon tanuló diákok körében ezek a tevékenységek is gyakrabban megjelennek (51. ábra és 52. tábla).

	diákok		már nem tanulnak és		
	közép-iskolában	főiskolán, egyetemen	nincs érettségijük	érettségizettek	diplomások
gyakran néz idegen nyelvű tévécsatornát	29	41	17	16	35
gyakran beszélget idegen nyelven	25	45	5	12	35
gyakran nézeget idegen nyelvű internetes oldalakat	27	59	3	13	33
gyakran olvas/lapozgat idegen nyelvű újságokat, folyóiratokat	10	25	1	4	15
gyakran levelez/e-mailez idegen nyelven	6	25	1	6	19
gyakran telefonál idegen nyelven	1	14	3	7	17
gyakran olvas idegen nyelven szakirodalmat	1	22	1	2	20
gyakran tárgyal idegen nyelven	1	5	2	3	13
gyakran olvas idegen nyelven szépirodalmat	2	10	0	1	8

52. tábla

Az idegen nyelvekhez kapcsolódó tevékenységet gyakran végzők aránya iskolázottsági szint szerint (százalék)

Az idegennyelv-használat korábban is tipikus lehetősége a külföldi utazás. A 15-44 éves népesség 38 százaléka járt legalább egy alkalommal külföldön az elmúlt egy évben, tehát 2004-ben. A magasabb végzettségűek erőteljesebb aktivitása itt a magasabb társadalmi státusszal függ össze. Különösen a diplomával rendelkezők, illetve diplomára pályázók között magas a külföldre járók aránya: háromból ketten legalább egyszer jártak külföldön az elmúlt évben (53. ábra).

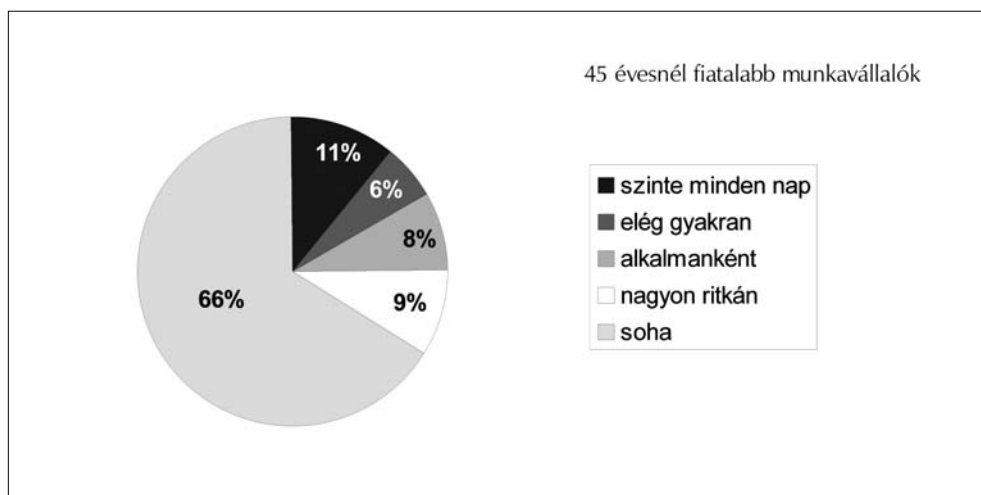

53. ábra
Az elmúlt egy évben hány alkalommal járt külföldön?
(százalék)

VIII. A munkahely és az idegen nyelvek

A munkahelyek egy része Magyarországon már a rendszerváltás előtt ösztönözte a dolgozókat idegennyelv-tudásuk fejlesztésére. Az úgynevezett „nyelvpótlék” bizonyos munkahelyeken és munkakörökben többlet-kereseti lehetőséggel jutalmazta a nyelvvizsgával rendelkező dolgozókat, és ezzel ösztönzően hatott a nyelvvizsga megszerzésére. A rendszerváltás után a gazdasági nyitottság növekedésével a nyelvtudás a munka világában folyamatosan felértékelődött. Egyre több cégnek, vállalatnak, intézménynek vannak külföldi kötődései akár külföldi gazdasági kapcsolatok, akár a helyi tulajdonviszonyok következtében. A nyelvtudás felértékelődésének folyamata az európai uniós csatlakozással újabb lökést kapott. Jelenleg azt lehet mondani, hogy az Unión belüli külföldi munkavállalás legnagyobb akadálya – a magyar lakosságot jellemző alacsony mobilitási hajlandóság mellett – a megfelelő nyelvtudás hiánya.

Magyarországon jelenleg a 45 év alatti aktív kereső népesség egyharmada dolgozik olyan munkahelyen, ahol előfordul, hogy szükség van idegennyelv-használatra. Az ilyen munkahelyen dolgozók közül minden második gyakran használ a munkája során valamilyen idegennyelvet (54. ábra).

54. ábra

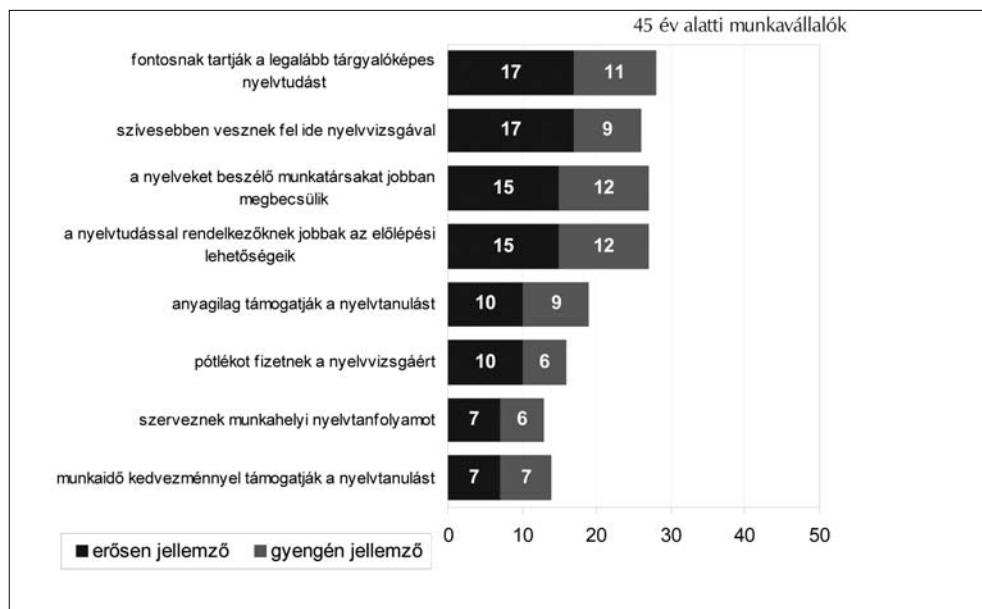
Munkája során milyen gyakran használ idegen nyelveket?

A 45 év alatti munkavállalók közel egyötöde (18 százalék) érezte magát a munkahelye által motiváltnak nyelvtudása fejlesztésében: legalábbis ennyien állították,

hogy magasabb szintű nyelvtudással a jelenleginél több lehetőségük lenne cégüknél idegen nyelvek használatára.

Azok a munkahelyek, ahol legalább alkalmanként lehetőség van az idegennyelv-használatra, inkább elvárják a nyelvtudást, mint támogatják annak megszerzését (55. ábra). Az olyan jellegű állítások, hogy „a munkahely fontosnak tartja a tárgyalóképes idegennyelv-tudást”, „szívesebben vesznek fel ide nyelvvizsgával”, lényegesen jellemzőbbek a munkahelyekre, mint a munkahelyek nyelvtanulást ösztönző szerepvállalása, például anyagi hozzájárulás, munkaidőkedvezmény vagy vállalati nyelvtanfolyamok szervezése formájában (55. ábra).

Másik jellegzetesség, hogy ma már a vállalatokra inkább az jellemző, hogy a nyelvtudást nem közvetlenül anyagi formában jutalmazzák, amilyen például a havonta fizetett nyelvpótlék, hanem a nyelvtudással rendelkezők általános megbecsülésével, jobb karrierlehetőségek biztosításával (55. ábra).

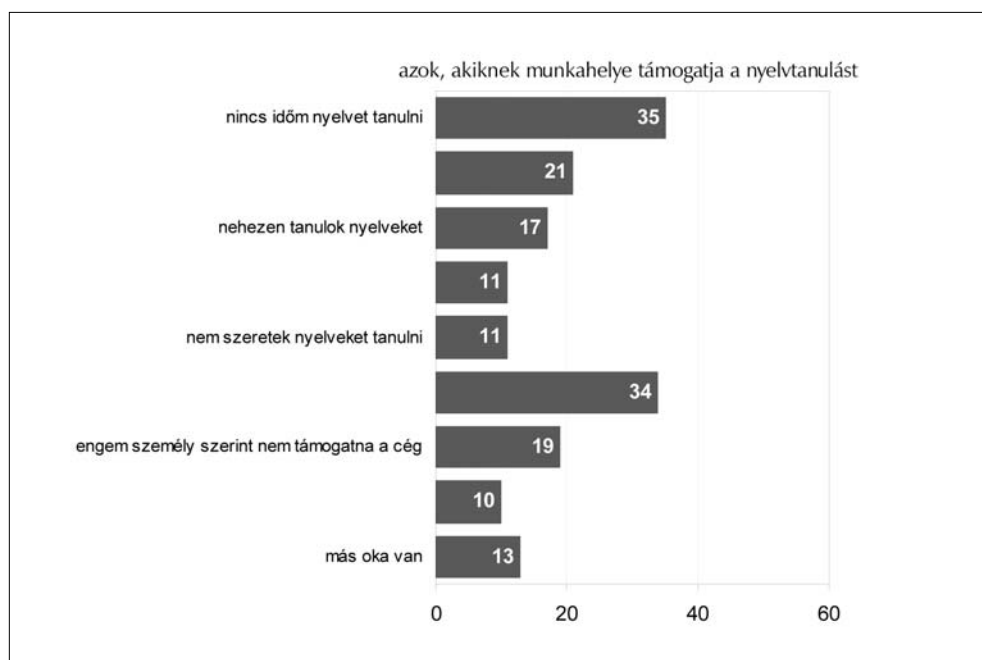
55. ábra

Mennyire jellemzi a munkahelyét az, hogy...? (százalék) ²⁶

²⁶ Az állításokat 5 fokú skálán értékelték a kérdezettek, ahol az 1-es jelentette, hogy egyáltalán nem jellemző az állítás a kérdezett munkahelyére, az 5-ös pedig azt, hogy kifejezetten jellemző. Az ábrában az erősen jellemző a 4-es és 5-ös válaszok arányát, a gyengén jellemző a 2-es és 3-as válaszok arányát mutatja.

A mintába került munkavállalóknak csak kis hányada, mindössze 12 százaléka dolgozik olyan munkahelyen, amelyikre kifejezetten jellemző, hogy valamilyen közvetlen formában támogatná a dolgozók nyelvtanulását.

A nyelvtanulást támogató munkahelyeken az ott dolgozók egyharmada élt az ilyen lehetőségekkel. Akik ezt nem vették igénybe, azok leggyakrabban időhiányra hivatkoztak, és arra, hogy nem igazán tudnák a nyelvtudást jelenlegi munkakörükben használni (56. ábra). A nyelvtanulási attitűdök elemzéséből kiderül, hogy sokszor a tanulástól való félelem, a korábban a nyelvtanulás terén elszenvedett kudarcok, a nyelvtanulás nehézségei, az elszántság hiánya is szerepet játszhatnak a lehetőségek elhárításában (lásd erről a témáról részletesen a következő fejezetet).

56. ábra

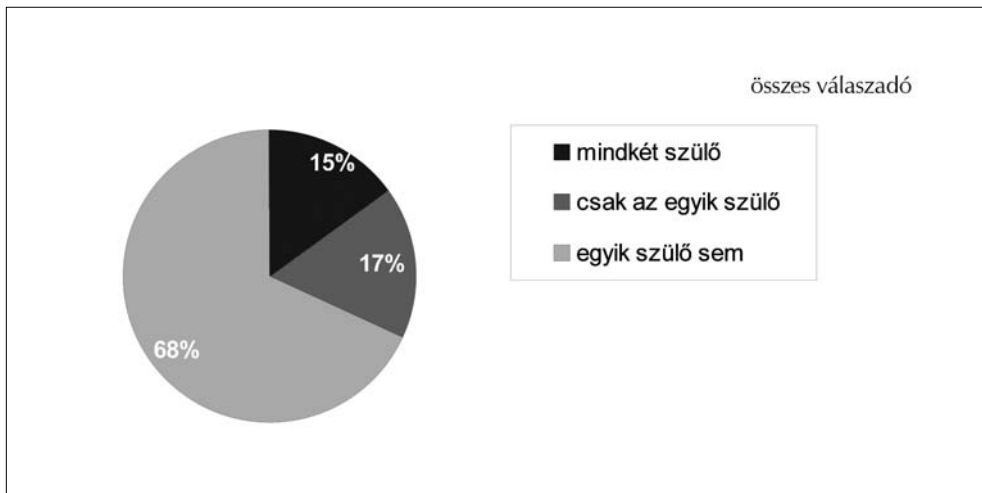
Miért nem vette igénybe a munkahely nyelvtanulási támogatását? (százalék)

IX. Nyelvtanulási attitűdök, motivációk

IX.1. Nyelvtanulási háttér

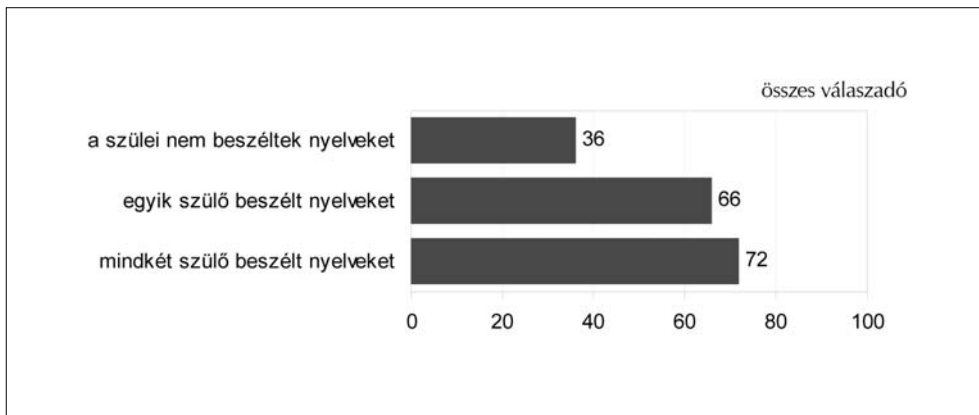
A tanulás és így a nyelvtanulás sikertelensége, illetve sikeressége mögött meghúzódó okok vizsgálata gyakran nyúlik vissza a családi környezetre, a szülői háttérre. A vizsgált korosztály egyharmada olyan családban nőtt fel, ahol legalább az egyik szülő beszélt a magyaron kívül más idegen nyelven. A többiek szülei semmilyen idegen nyelven nem beszéltek (57. ábra).

57. ábra

A szülők beszélnek-e a magyaron kívül más nyelveket?

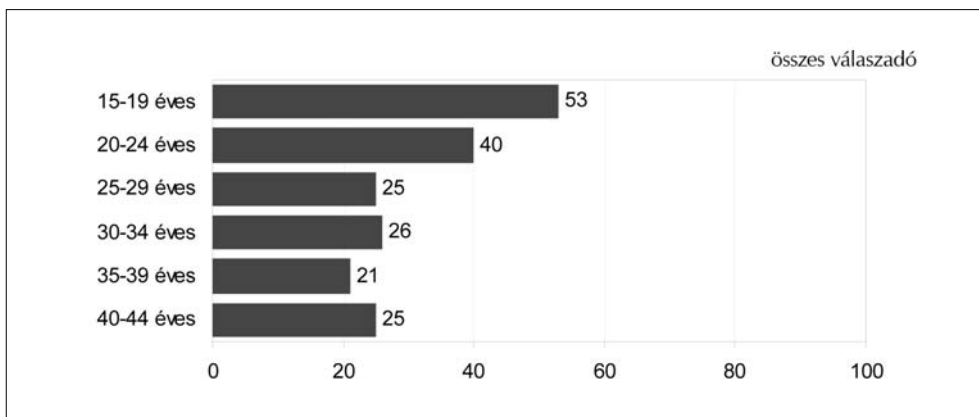
Ahol a szülők beszélnek nyelveket, ott a nagyobb szülői elvárás ezen a téren erőteljesen ösztönző (58. ábra).

58. ábra

Azok aránya, akiknek szülei kifejezetten fontosnak tartották, hogy gyerekük beszéljen idegen nyelveket (százalék)

Az idegennyelv-tudás értékének a változása már a vizsgált korosztály legfiatalabbjainak a szüleit is érinti. Míg a 25 év feletti generációkban csak minden negyedik gyerek nőtt fel olyan családban, ahol volt valamilyen hagyománya a nyelvtudásnak, a 15-19 évesek között már minden második hozza magával ezt a hátteret (59. ábra).

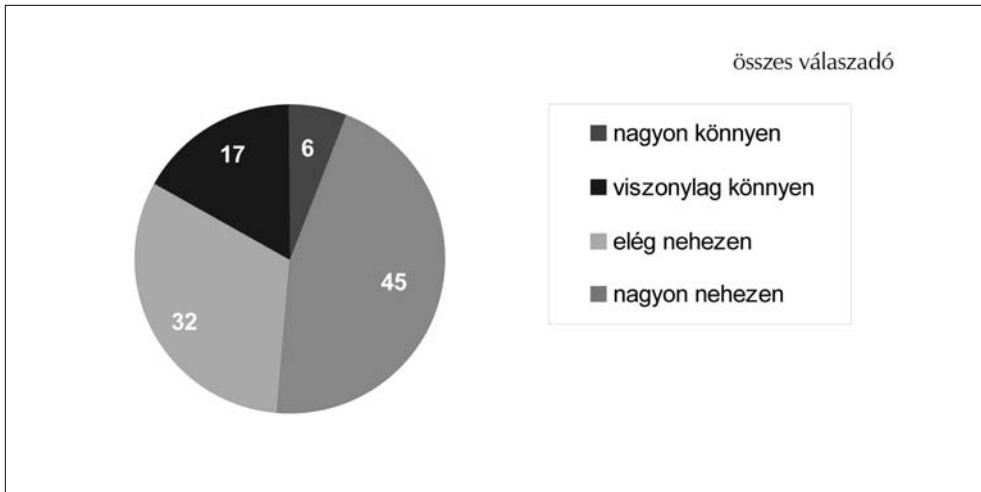
59. ábra

Azok aránya, akiknek legalább az egyik szülője beszél idegen nyelveket (százalék)

IX.2. Nehéz-e a nyelvtanulás?

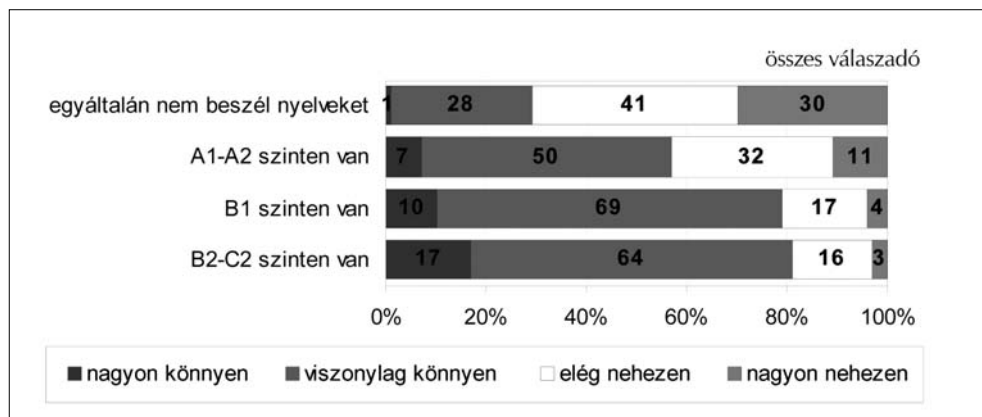
A nyelvtudás megszerzésének egyik akadály lehet, hogy a nyelvtanulás nem mindenkinek megy könnyen. Minden második megkérdezett elég nehezen vagy nagyon nehezen tanul idegen nyelveket (60. ábra). Ezért nyilván nyelvoktatási módszerek is felelőssé tehetőek, de elképzelhető, hogy a más nyelvektől erőteljesen eltérő magyar anyanyelv az, ami miatt nekünk magyaroknak nehezebb idegen nyelveket tanulni, mint a térségben más nemzeteknek, akik nyelve gyakran azonos nyelvcsaládból származik a környező országokban lakókéval. A sokáig erőltetett orosz nyelv a cirill betűírással pedig még valószínűleg az átlagos európai nyelvekhez hasonlítva is különösen nehezen sajátítható el. Valószínűleg a kisiskolás korban elkezdett oktatása sokak számára a nyelvtanulási kudarcérzetet gyarapította és a nyelvek tanulásával szembeni önbizalmat csökkentette.

60. ábra

Mennyire nehezen tanul idegen nyelveket? (százalék)

Akik végül semmire se jutottak a nyelvtanulásban, azoknak 71 százaléka érzi úgy, hogy nyelveket tanulni nehéz dolog, és még akik viszonylag magasabb szinten beszélnek nyelveket, azok között is van, aki úgy vélte, nehéz volt idáig eljutni (61. ábra).

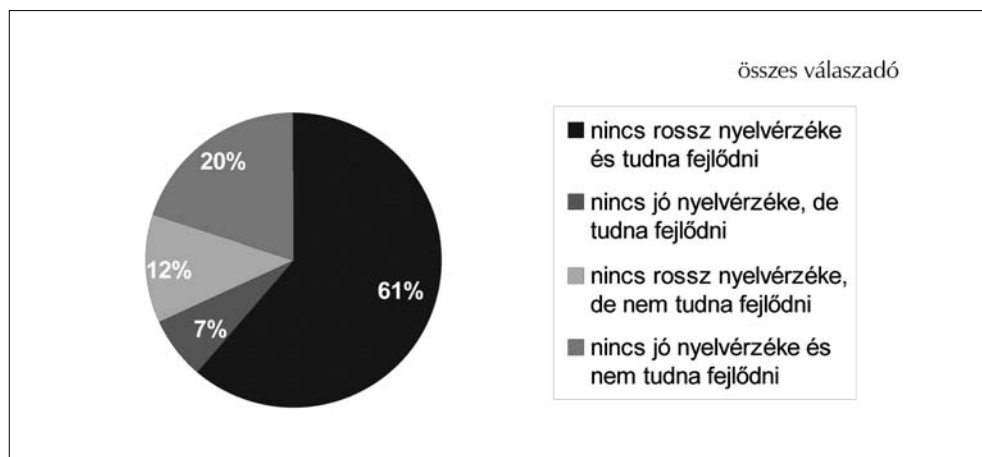

61. ábra

Mennyire nehezen tanul idegen nyelveket – nyelvtudás szerint (százalék)

IX.3. Nyelvérzék és szorgalom

Bízató tényként lehet értelmezni, hogy a vizsgált korosztályban kisebbségben vannak, akik úgy érzik, hogy rossz a nyelvérzékük és nem is bíznak benne, hogy képesek lennének idegennyelv-tudásukat számottevően fejleszteni. Csak minden ötödik válaszadó tartozik ebbe a csoportba, míg a többiek nagy többsége, még ha nem is gondolja magát kifejezetten tehetségesnek idegen nyelvek elsajátításában, azért bízik benne, hogy ha eléggé elszánt lenne, sokat tudna fejlődni ezen a téren (62. ábra).

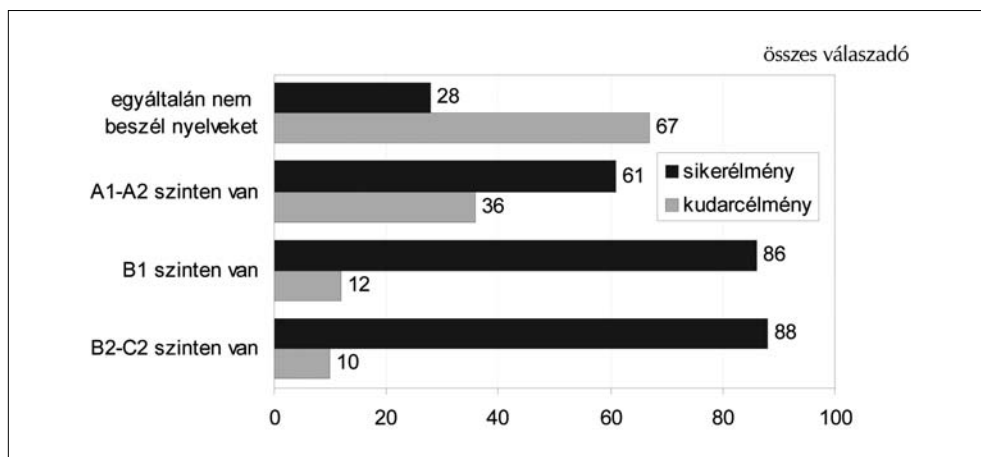

62. ábra

Nyelvtanulási képességek (nyelvérzék, szorgalom) szerinti önértékelés (százalék)

IX.4. Iskoláskori siker- és kudarcélmények a nyelvtanulásban

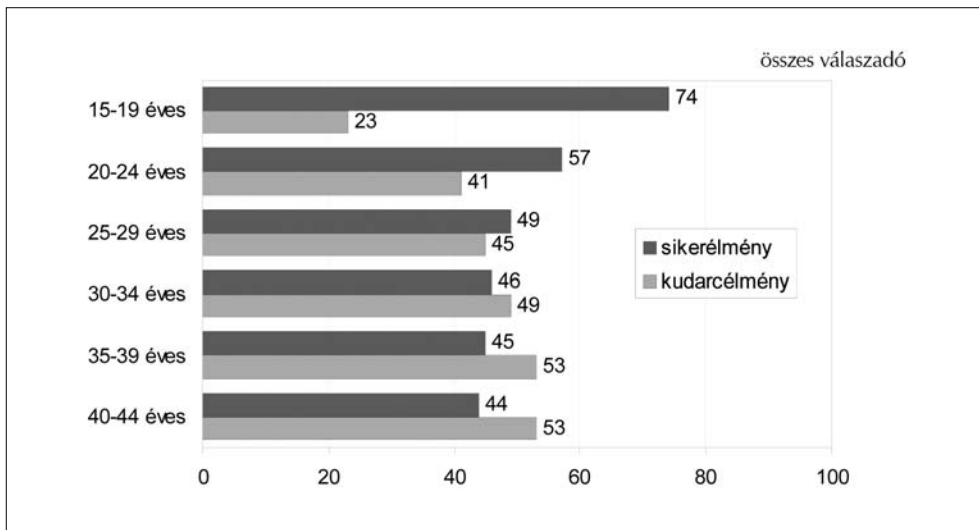
A nyelvtanuláshoz kapcsolódó, még iskolás korban szerzett siker- vagy kudarcélmények szerepe egy életre meghatározhatják a nyelvtanulással kapcsolatos attitűdöket. Akik jelenleg nem beszélnek nyelveket, általában kudarcként élték meg az iskolai nyelvtanulást (63. ábra), és nagy valószínűséggel nem elveszítették a korábban megszerzett tudásukat, hanem már iskolás korukban sem fejlődtek megfelelően ezen a téren.

63. ábra

Azok aránya, akiknek sikerélménye kapcsolódik a nyelvtanuláshoz (százalék)

A siker- és kudarcélmény megélése szempontjából a két legfiatalabb korcsoporthoz tartozók, akik már a szabad nyelvválasztás idején kezdték a nyelvtanulást, kedvezőbb helyzetben vannak, mint akiknek még része volt a kötelező orosz tanulásban. A nyelvtanuláshoz sikerélményt kapcsolók arányának megnövekedése, a családi háttér megváltozásához hasonlóan, rövid idő alatt történt, és az adatok alapján ez a pozitív átalakulás feltehetően folytatódni fog (64. ábra).

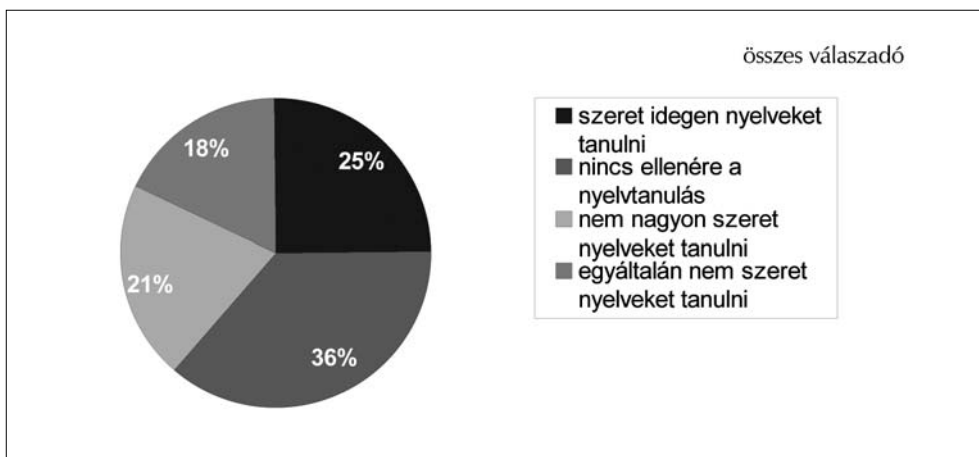

64. ábra

Siker- vagy kudarcélmény kapcsolódik a nyelvtanuláshoz? (százalék)

IX.5. Szeretünk-e nyelvet tanulni?

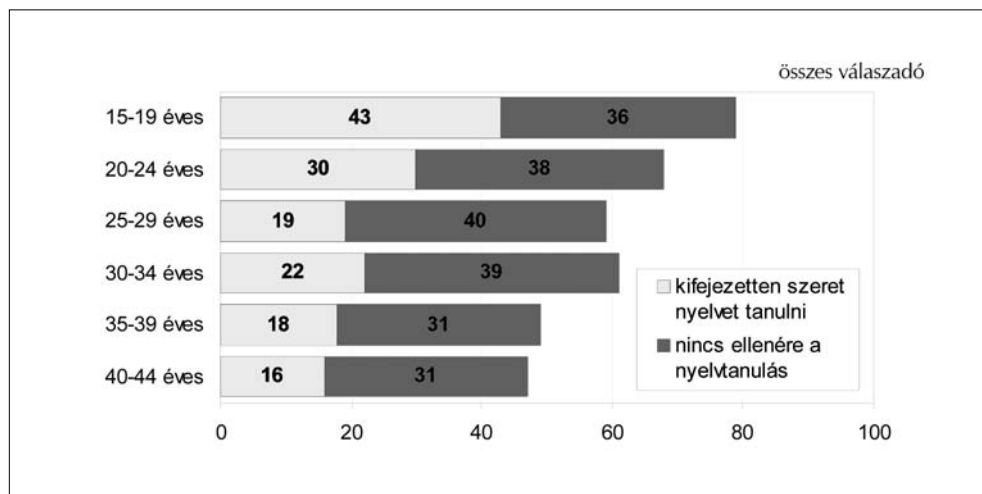
A 15-44 évesek negyede kifejezetten szeret idegen nyelveket tanulni, és további egy-harmaduk véli úgy, hogy nincs ellenére a nyelvtanulás (65. ábra).

65. ábra

A nyelvtanulás, mint tevékenység kedvelése

A legfiatalabbak körében az átlagosnál jóval átlagon felüli ennek a pozitív attitűdnek a jelenléte: a 15-19 éves korosztály kétötöde kifejezetten szeret nyelvet tanulni, és közel ugyanennyien vannak közöttük azok, akik – ha nem is ennyire pozitívan állnak a nyelvtanuláshoz – nem viseltetnek iránta ellenszennvel (66. ábra).

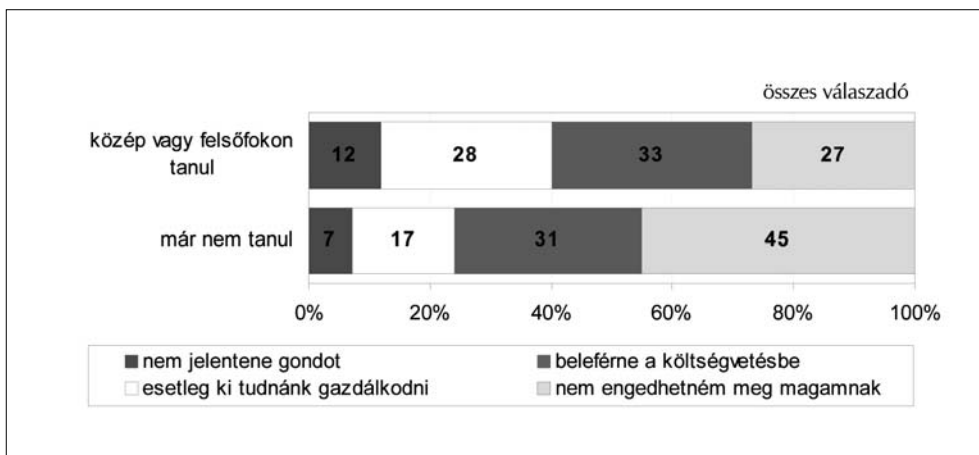
66. ábra

Azok aránya az egyes korcsoportokban, akik szeretnek idegen nyelvet tanulni (százalék)

Az idősebbek válaszaiba (66. ábra) nyilván az is belejátszik, hogy az életkor előrehaladtával mindenki általában véve is nehezebben áll a tanuláshoz, nemcsak az idegen nyelvek vonatkozásában.

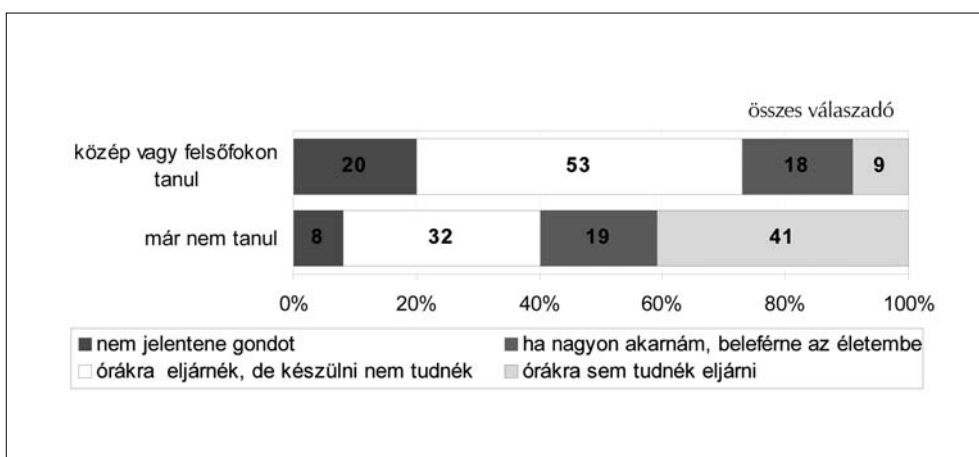
IX.6. Áldozatvállalás a nyelvtudásért

A nyelvtanulás felnőtt korban már csak anyagi áldozatokkal és a szabadidő rovására végezhető. Az iskolapadból már kikerültek kétötöde érezte úgy, hogy nem engedhetné meg anyagiilag, hogy befizessen egy nyelviskolai tanfolyamra, és nagyjából ilyen arányban voltak azok, akik úgy vélték, időhiány miatt – vagy az anyagi problémák mellett az időhiány miatt sem – vállalkozhatnának rá, hogy nyelvtudásukat nyelviskolai tanfolyam keretei között fejlesszék (67. és 68. ábra).

67. ábra

Milyen anyagi megterhelést jelentene egy nyelviskolai tanfolyam? (százalék)

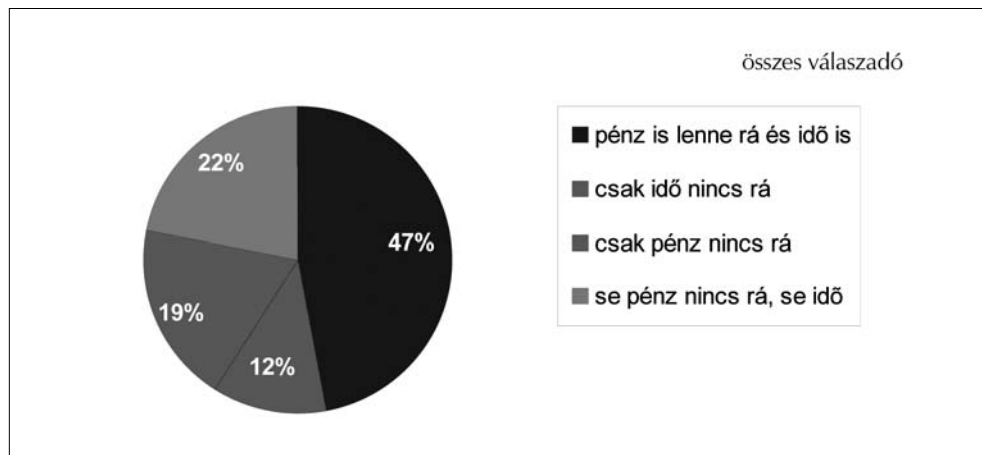

68. ábra

Milyen időterhelést jelentene egy nyelviskolai tanfolyam? (százalék)

A diákok dolgozó kortársaikhoz, vagy a fiatal középkorúakhoz képest sokkal jobban megengedhetik maguknak a nyelviskolai különórákat, akár az idő, akár az anyagi feltételek oldaláról nézzük (67. és 68. ábra). Az anyagi oldalt nyilván sok esetben a szülők vállalják, s amint azt a 2.6. fejezetben láthattuk, nem is kevesen.

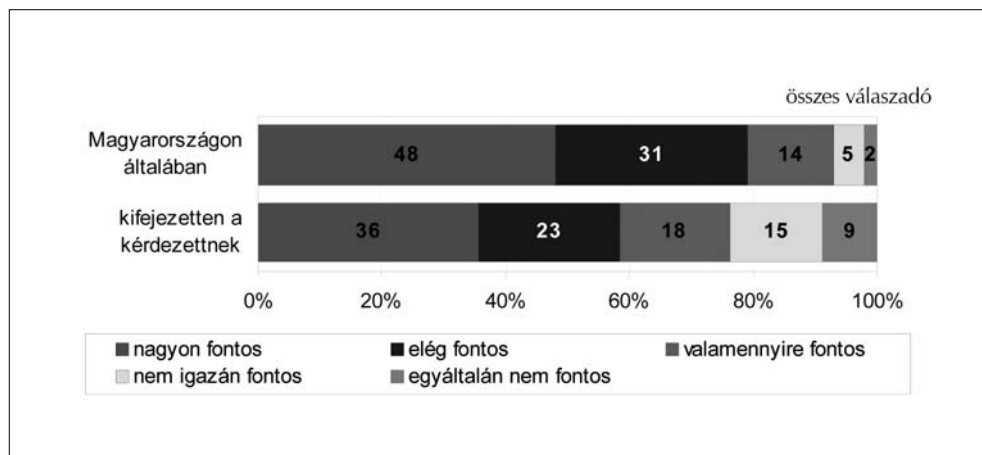
Ha az időt és az anyagi feltételeket együttesen tekintjük, akkor azt lehet mondani, hogy minden második 15-44 éves tudná megoldani – ha nem is kifejezetten könnyen – ,hogy nyelviskolába járjon (69. ábra).

69. ábra
Idő és pénz nyelviskolai nyelvtanulásra

IX.7. A nyelvtanulás fontossága

A kérdezettek fele szerint nagyon fontos, hogy a Magyarországon élő emberek beszéljenek idegen nyelveket. A mintába kerültek mindössze hét százaléka nem tartja a nyelvtudást fontosnak. A saját élethelyzetükre vonatkoztatva a kérdést, még mindig a nyelvtudás fontosságát hangsúlyozók vannak többségben, de már minden negyedik megkérdezett érzi úgy, hogy neki személy szerint nincsen igazán szüksége az idegennyelv-tudásra (70. ábra).

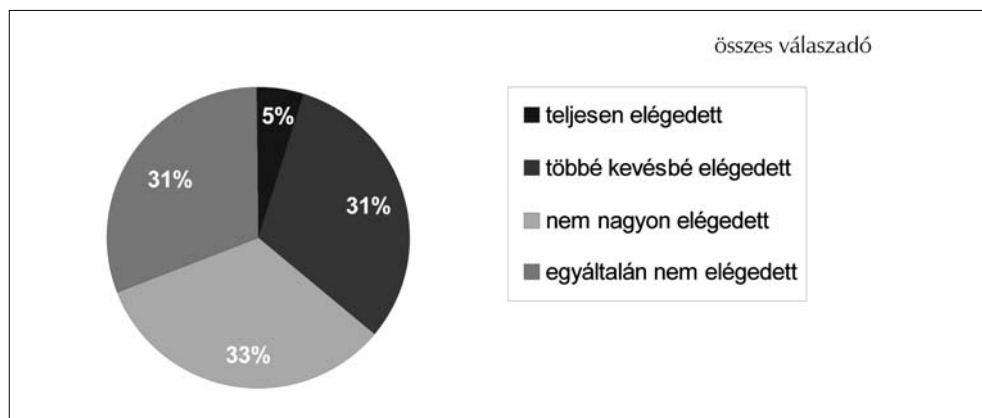

70. ábra

Mennyire fontos idegen nyelveket beszélni? (százalék)

IX.8. Motivációk

A nyelvtanulás egyik fontos motivációja lehet, hogy valaki mennyire elégedett jelenlegi tudásával, és mennyire lenne szüksége arra, hogy tudását gyarapítsa. Ebből a szempontból a 15-44 évesek eléggé motiváltak tűnnek, mert a többség elégedetlen jelenlegi nyelvtudásával, és csak igen kevesen vannak, akik teljesen megnyugtatónak tartják a helyzetet (71. ábra).

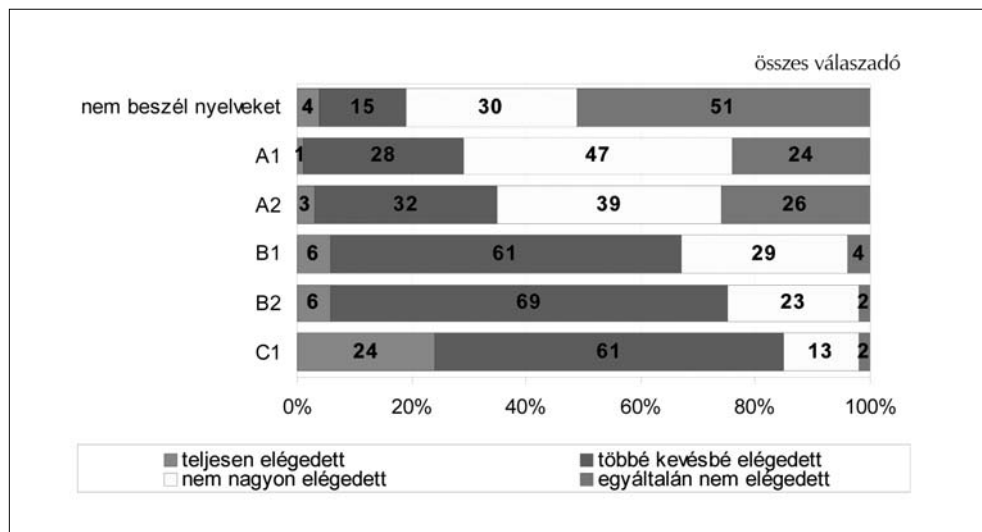

71. ábra

Mennyire elégedett jelenlegi nyelvtudásával?

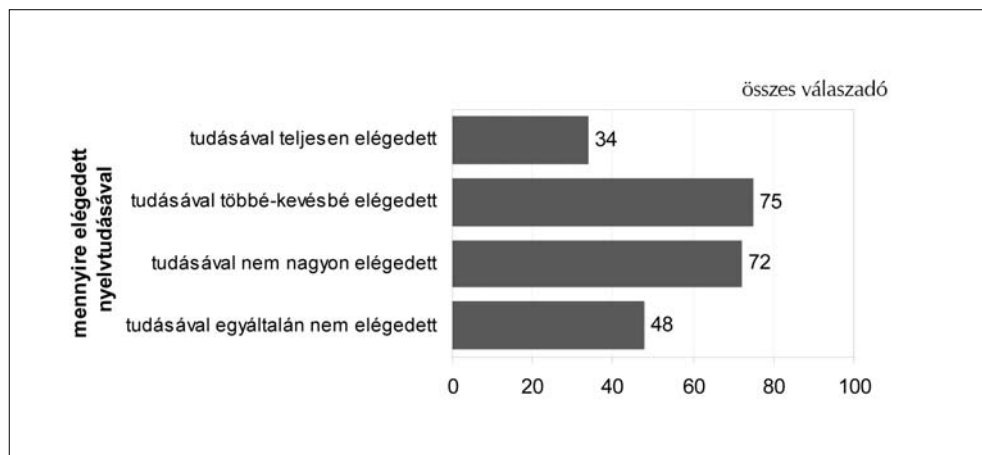
Az elégedettség arányos a nyelvtudással, tehát akik jobban beszélnek nyelveket, elégedettebbek önmagukkal. Vannak azonban, akik magas szintű nyelvtudással is úgy érzik, lenne még fejlődnie a nyelvüknek, és alacsony nyelvtudással is találunk olyanokat, akik nem érzik e téren hiányosságokat (72. ábra).

72. ábra

Nyelvtudással való megelégedettség nyelvtudás szerint (százalék)

Sajnos nemcsak a jelenlegi nyelvtudásukkal elégedettek között vannak kevesebben, akik nem érzik szükségesnek, hogy fejlesszék nyelvtudásukat, hanem azok között is, akik a legelégedetlenebbek tudásukkal (73. ábra).

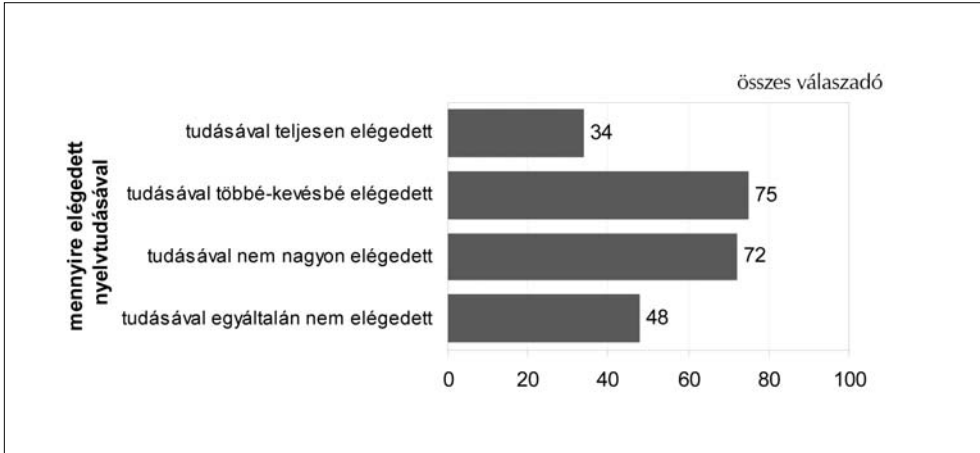
73. ábra

Azok aránya, akik szükségét érzik annak, hogy a jelenleginél jobban beszéljenek idegen nyelveket – a jelenlegi nyelvtudással való megelégedettség szerint (százalék)

A nyelvtanulásban legmotiváltabb a legfiatalabb korosztály. Ennek a korosztálynak a nagy többsége jelenleg is tanul idegen nyelveket, mivel még nem fejezte be iskoláit.

Motiváltság tekintetében a 20-34 éves korosztályok nagyjából egyforma képet nyújtanak: háromból kettő úgy érzi, szüksége lenne rá, hogy fejlessze jelenlegi nyelvtudását.

Bár a 44 éven felüliek nem szerepelnek a kutatásban, a 74. ábra azt sugallja, hogy nagyjából 35 éves kortól felfelé folyamatosan és elég erőteljes ütemben csökken azok aránya, akik motiváltnak érzik magukat a nyelvtudásuk fejlesztésében. A 40-44 éves fiatal középkorúaknak nevezhető generációnak – akiknek a legalacsonyabb a nyelvtudása a vizsgált népességben belül – már csak kétötödö véli úgy, hogy legalább elvi szinten fontos lenne fejlődni ezen a téren (74. ábra).

74. ábra

Azok aránya, akik szükségét érzik annak, hogy a jelenleginél jobban beszéljenek idegen nyelveket – korcsoport szerint (százalék)

IX.9. Nyelvtanulási attitűdcsoportok

A nyelvtanuláshoz való hozzáállás szempontjából eltérő csoportok azonosítása, ezen csoportok méretének és főbb jellemzőinek leírása kulcsfontosságú kérdés, ha a teljes lakosság nyelvtudásának magasabb szintre emelése a cél. Fontos a népességen belül megragadni ezeket az attitűdbeli különbségeket, mert a nyelvtudás fejlesztéséhez kialakított stratégiák csak akkor lehetnek széles körben hatékonyak, ha azok differenciáltan közelítik meg az egyáltalán nem homogén célcsoportot.

A nyelvtanulási attitűdcsoportoknak a meghatározása többváltozós statisztikai elemzéssel, úgynevezett klaszteranalízissel²⁷ történt. Ennek felhasználásával négy jól körülírható csoportot lehetett azonosítani, amelyeket legfontosabb jellemzőik alapján a következőképpen neveztünk el:

- Sikeresek
- Támogatásra szoruló
- Motiválatlanok
- Vesztesek

²⁷ A klaszterelemzés során a 75. tábla oldalrovatában szereplő változók mentén csoportosítottuk a megfigyelési egységeket (jelen esetben a kutatásban résztvevő személyeket) oly módon, hogy az egyes csoportba tartozók minden változó mentén közel legyenek egymáshoz, és mindegyik más csoporttól (klasztertől) távol essenek. A klaszterek a középpontok segítségével interpretálhatók (75. tábla).

A klaszterelemzés eredményét, a végső klaszterközéppontokat a 75. tábla mutatja.

	Motiválatlanok	Vesztesek	Sikeresek	Támogatásra szoruló
Magyarországon mennyire fontos, hogy az itt élő emberek beszéljenek idegen nyelveket?	3,54	3,34	4,67	4,46
Önnek személy szerint mennyire fontos, hogy beszéljen idegen nyelveket?	2,36	1,98	4,71	3,94
Szeret-e idegen nyelveket tanulni?	2,27	1,34	3,51	2,69
Az idegennyelv-tanulás sok magolást igényel?	2,23	2,73	1,86	2,11
A nyelvtanuláshoz siker- vagy kudarcélmény kapcsolódik?	1,20	0,97	1,89	1,33
Szülei fontosnak tartották-e, hogy Ön beszéljen idegen nyelveket?	1,34	1,04	1,83	1,30
Mennyire nehezen tanul Ön idegen nyelveket?	2,10	1,55	2,99	2,31
Mennyire elégedett Ön jelenlegi idegennyelv-tudásával?	1,95	1,63	2,68	1,69
Szüksége lenne-e arra, hogy a jelenlegi tudásánál jobban beszéljen idegen nyelveket?	1,43	1,13	1,89	1,72
Mennyire bízik abban, hogy képes lenne idegennyelv-tudását fejleszteni?	1,57	1,13	1,98	1,72
Milyen anyagi megterhelést jelentene Önnek egy év nyelviskolai nyelvtanfolyam?	2,15	1,33	2,41	1,48
Milyen időterhelést jelentene Önnek egy év nyelviskolai nyelvtanfolyam?	2,71	1,26	2,78	1,77
Milyen a nyelvérzéke?	1,62	1,17	2,57	1,89
Nyelvhasználat a hétköznapiakban?	1,93	1,32	2,67	1,85
Tervez-e nyelvvizsgát 1-2 éven belül?	1,05	1,00	1,58	1,12
Szülei beszélnek-e nyelveket?	1,42	1,19	1,81	1,25

75. tábla
Végső klaszter-középpontok (százalék)

A klaszterelemzéssel definiált négy attitűdcsoport leglényegesebb jellemvonásai a következők:

Sikeresek:

- ösztönző családi háttér
- nyelvet tanulni önmagában is jó
- a nyelvtudás fontos
- személyesen is erőteljesen motiváltak a nyelvtanulásban
- elégedettek nyelvtudásukkal, mégis szeretnék azt továbbfejleszteni
- a nyelvtanulásra rá tudják szánni az időt, és az anyagi feltételek is biztosítottak

Támogatásra szoruló

- családi háttér nem ösztönző
- de van belső motiváció: elégedetlenek nyelvtudásukkal, és úgy érzik, többre lenne szükségük
- önbizalmuk is lenne a tanuláshoz
- de az anyagi és szabadidő adottságaik kedvezőtlenek

Motiválatlanok

- háttér átlagosan ösztönző
- meglenne a lehetőségük a tanuláshoz (idő, pénz)
- némileg elégedetlenek nyelvtudásukkal, de csak erősen korlátozottan érzik azt, hogy szükségük lenne tudásuk fejlesztésére

Vesztesek

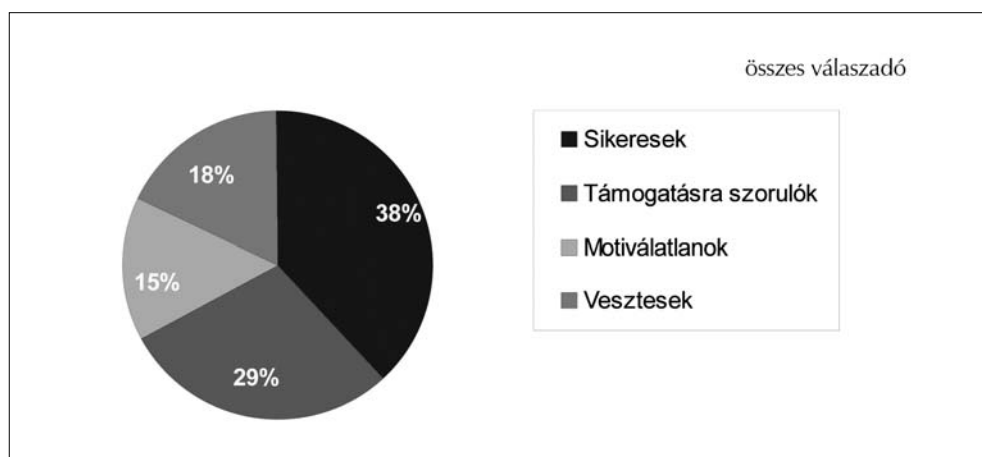
- családi háttér nem motivál
- kudarcos nyelvtanulási múlt áll a háttérben
- bár elégedetlenek a nyelvtudásukkal, egyáltalán nem motiváltak a változtatásra
- nincs önbizalmuk a nyelvtanuláshoz
- úgy érzik, rossz a nyelvérzékük, nehezen tanulnak nyelveket, következésképpen nem is szeretnek nyelvet tanulni
- ami az anyagi lehetőségeket és az időt illeti, ezek a korlátok is erőteljesek

Pozitív jelenség, hogy a vizsgált korosztályban a Sikeresek csoportja a legnépesebb (76. ábra). Ők már sínen vannak; akarnak és tudnak nyelveket tanulni.

Azok, akik nem tartoznak a *Sikeresek* szerencsés társaságába, alapvetően három attitűdcsoportba sorolhatók. A legnagyobb csoport, a *Támogatásra szoruló*-é. Hozzáállásuk nyelvtudásuk fejlesztéséhez pozitív, de ehhez időre és anyagi támogatásra lenne szükségük, tehát olyan jellegű segítségre, amit az oktatáspolitikai és a munkahelyek tudnának nyújtani a nyelvtanuláshoz.

A Sikeresekhez képest kedvezőtlen helyzetben lévő másik csoport a *Motiválatlanok*-é, akiknek fő problémája, hogy nem látják eléggé értelmét a nyelvtanulásnak. Őket inkább a nyelvtudás fontosságát bemutató propagandával, esetleg magát a nyelvtanulás folyamatát vonzóan bemutató ismeretterjesztéssel lehetne megmozgatni, illetve speciális képzési programokat lehetne kifejleszteni a nyelvtanulással szembeni gátlások feloldására, a tudás mindennapi életben való hasznosíthatóságának bemutatására, gyakorlására.

Kedvező jelenség, hogy a Vesztesek csoportjában vannak a legkevesebben. Ez a csoport annyira negatív élményekkel rendelkezik, értékrendjében a nyelvtudás annyira háttérbe szorul, hogy valószínűleg nem ösztönözhető nyelvtudásának fejlesztésére. Emiatt a nyelvtudás megszerzése szempontjából reménytelennek látszó helyzet miatt neveztük őket Vesztesek-nek.

76. ábra

*A 15-44 éves népesség megoszlása a nyelvtanulási attitűdcsoportok szerint
összes válaszadó*

Már az egyes attitűdcsoportok jellemzőinek leírásakor is sejteni lehetett, hogy a Sikeresek nyelvtudás szempontjából kiemelkednek a többi csoport közül. Itt vannak a legtöbben olyanok, akik valamilyen szinten második nyelvet is beszélnek (77. tábla). Ebbe a csoportba tartozik a diákok és a diplomások túlnyomó része (78. tábla).

A *Motiválatlanok* és a *Támogatásra szoruló* nyelvtudása nagyjából azonos szintű. Életkor szerint is hasonló e két csoport összetétele. Jelen vannak diákok e két csoportban, de jóval kevesebben, mint a Sikeresek között. A diákok jelenléte ezekben a csoportokban felhívja a figyelmet arra, hogy a fiatalok egy kisebb hányada már az

iskolarendszeren belül predesztinálva van a későbbi lemaradásra a nyelvtudás megszerzésében. A leglényegesebb különbség e két csoport között a nemi hovatartozás terén figyelhető meg: a Motiválatlanok között a férfiak, a Segítségre szorulóknál a nők vannak felülreprezentálva (78. tábla). Az iskolai végzettség szerinti különbségek inkább ennek a nemnek szerinti különbségnek a következményei, mivel a középfokú továbbtanulásban az érettségit adó, illetve nem nyújtó képzési irányok választásában jelentősek a nemek szerinti különbségek. Így tehát előkerült az adathalmazból egy nem várt, de utólagosan nagyon is nyilvánvaló összefüggés, ami az iskolai pályafutást is nagy általánosságban jellemzi: a lányok a fiúknál általában szorgalmasabbak és motiváltabbak a tanulásban az iskolai életpálya során, és úgy tűnik, ez a két nem közötti különbség a későbbi életszakaszban is fennmarad. Másrészt a családban betöltött szerep miatt a nők a felnőttkori tanulás terén hátrányos helyzetben vannak a férfiakhoz képest.

A Vesztesek gyakorlatilag egyáltalán nem beszélnek nyelveket. A kevés kivétel anyanyelvi örökség vagy más speciális körülmény hatása, például Magyarországra település a környező magyarlakta vidékekről. Ebben a csoportban nincsenek diákok, és lényeges sajátossága, hogy a vizsgált korosztály idősebbjei kiemelkedően magas számban sorolhatók ide, jelezve azt a realitást, hogy a lakosság nyelvtudásszint-növekedésének fő forrása az ifjúság. A nyelvudásra is kiterjedő „rendszerváltást” a nyelveket előtérbe állító oktatási rendszerből kilépők lassú generációváltása fogja majd 15-20 év távlatában meghozni. A Vesztesek csoportjában az iskolai végzettség átlaga is jóval alacsonyabb szinten van, mint a többi csoportban: a többségnek nincsen érettségi bizonyítványa sem. Bár itt is a férfiak vannak valamelyest felülreprezentálva, a nemek szerinti különbségek jóval kiegyenlítettebbek, mint a *Motiválatlanok* esetében (78. tábla).

	Motiválatlanok	Vesztesek	Sikeresek	Támogatásra szoruló
első nyelv				
nem beszél nyelveket	64	84	11	55
A1	18	9	18	23
A2	12	5	14	12
B1	3	1	31	6
B2	1	0	12	2
C1	1	0	13	1
C2	1	1	1	1
összesen	100	100	100	100
második nyelv				
nincs második nyelve	92	97	61	91
A1	5	2	11	7
A2	2	1	9	1
B1	1	0	10	1
B2	0	0	6	0
C1	0	0	3	0
C2	0	0	0	0
összesen	100	100	100	100

77. tábla

Az egyes attitűdcsoporthoz tartozók megoszlása idegennyelv-tudás szerint (százalék)

	Motiválatlanok	Vesztesek	Sikeresek	Támogatásra szoruló
nem				
férfi	65	55	48	46
nő	35	45	52	54
kor				
15-19	11	3	32	8
20-24	20	13	24	15
25-29	22	14	15	24
30-34	15	16	12	23
35-39	15	22	8	15
40-44	17	32	9	15
dolgozik-e				
tanul	10	1	42	9
dolgozik	90	99	58	91
dolgozók iskolai végzettsége				
nincs érettségije	74	83	27	56
érettségi	18	17	40	35
diploma	8	0	33	9

78. tábla

Az egyes attitűdcsoporthoz tartozók demográfiai összetétele (százalék)

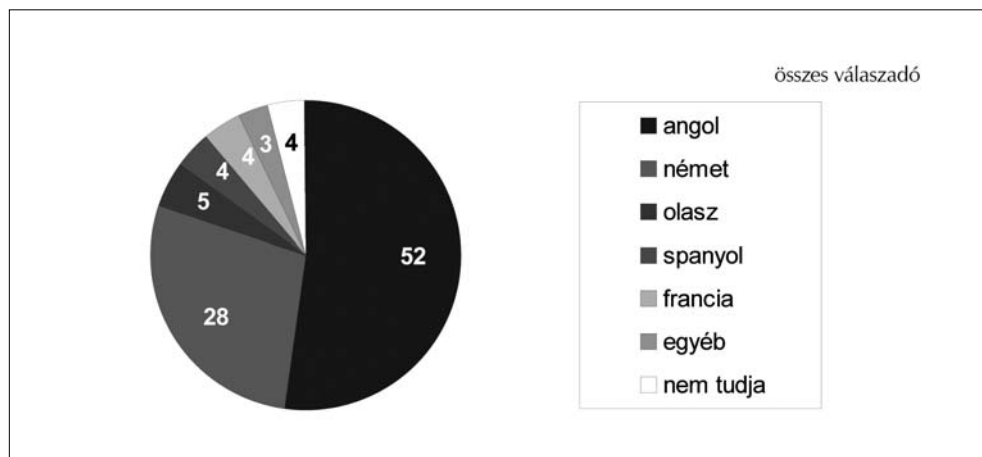

X.

A nyelvtudás szerepe az életút során

A nyelvtudás nyújtotta lehetőségek megítélésének felmérésére a válaszadóknak meg kellett nevezniük egy idegen nyelvet, amelyiket nem, vagy nem elég jól ismernek, de leginkább szeretnék megtanulni.

A nyelv kiválasztása azt mutatja, hogy a képzeletnek erősen határt szabnak a beidegződések és a realitás. A nyelvtanulás ténylegesen megvalósuló irányaihoz hasonló megoszlás (79. ábra) kifejezi azt a pozitív jelenséget is, hogy valamiféle választási lehetőség eleve erőteljesen érvényesül az idegennyelv-tanulás terén.

79. ábra

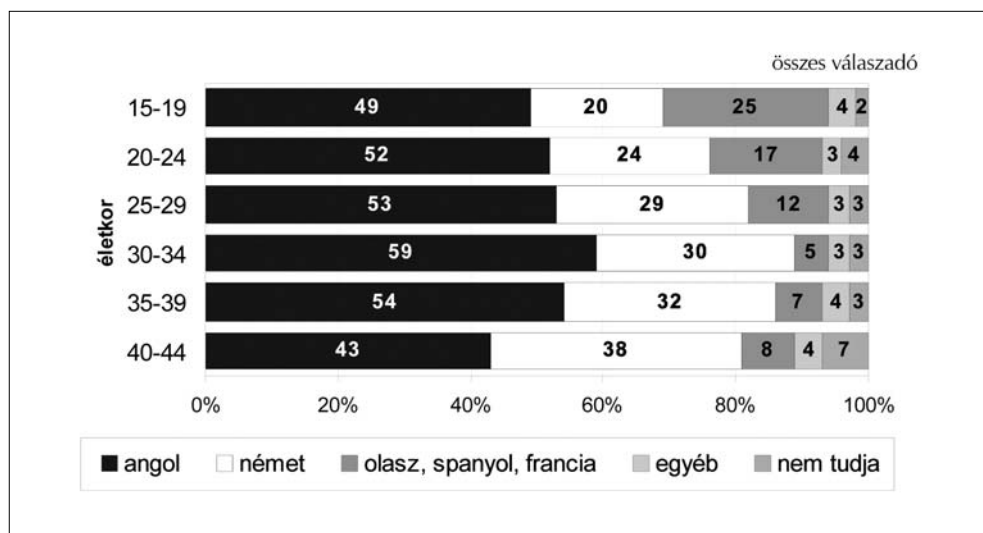
Milyen nyelven szeretné fejleszteni nyelvtudását? (százalék)

Minden korosztály az angoltudását fejlesztené a leginkább. Az angol nyelvtudás iránti „éhség” a legerőteljesebb a 30-34 éves korosztályban, akiket a nyelvtanításban is bekövetkezett „rendszerátlás” a nyelvtanulás szempontjából leghatékonyabb életszakaszukban, a középiskolában ért. Itt talán még volt lehetőségük az orosz órát felcserélni egy nyugati nyelvre, de az egyre divatosabb angolt – akkoriban, amikor még a német dominált az oktatásban a nyugati nyelvek között – még csak kevesebben vagy csak rövidebb ideig tanulhatták a fiatalabbakhoz képest.

A német mindegyik korcsoportban a második legvágyottabb nyelvtudás, de a kor szerinti nyelvválasztás tendenciájából arra lehet következtetni, hogy már a közeljövőben meg fog emelkedni az igény a többi nyugati nyelv iránt. A legfiatalabb

korosztályban már többen vannak, akik nem németül, hanem a neolatin nyelvek, tehát a francia, az olasz és a spanyol közül szeretnék valamelyiket beszélni. Az angol, a német és a három neolatin nyelven kívül nem merült fel számottevő mértékben más nyugati nyelv.

A kelet-európai nyelvek között az orosz dominál, amelyet csak a legidősebb korosztály, a 40-44 évesek jelöltek meg említést érdemlő mértékben: 3 százalékuk szeretne jól beszélni oroszul (80. ábra).

80. ábra

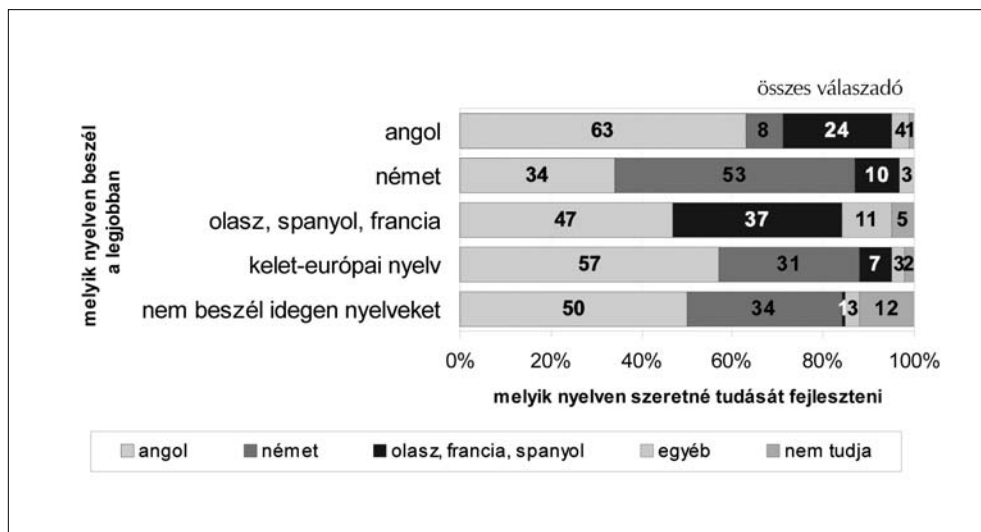
Milyen nyelven szeretné fejleszteni nyelvtudását? (százalék)

A legjobban beszélt nyelv szerinti nyelvválasztásban erőteljesen érvényesül az a tendencia, hogy sokan, ha választhatnának, nem egy új nyelvet választanának, hanem azon a nyelven szeretnék tudásukat továbbfejleszteni, amelyiket jelen pillanatban a legjobban beszélik (81. ábra).

A német nyelv várható, jövőbeli relatív háttérbeszorulását az a tény is előrejelzi, hogy azok, akik angolul beszélnek a legjobban (és ez a csoport a mintánkban a legnagyobb), érdeklődés szempontjából egy szintre helyezik a németet a többi főbb nyugati nyelvvel (81. ábra). Az „angolosok”-nak 9 százaléka egészítené ki angol tudását némettel, további 8 százalék franciával, 7 százalék olaszal, és 9 százalék spanyollal.

A „németesek”-re nem jellemző ez a tendencia, ők elsősorban angolul szeretnének tudni a német mellett (81. ábra).

A mintában igen kevés olasz, francia és spanyol tudású válaszadó közül a németet senki nem említette a vágyott nyelvek között, miközben nagy többségük angolul tanulna (81. ábra).

81. ábra

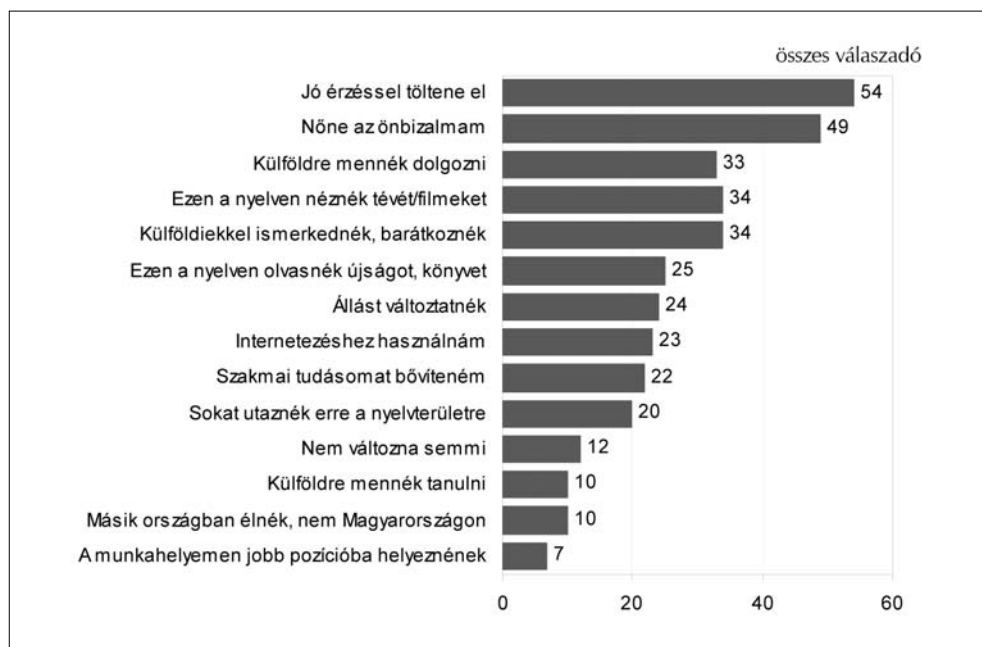
Milyen nyelven szeretné fejleszteni nyelvtudását? (százalék)

Miután a kérdezettek kiválasztották azt a nyelvet, amelyiket meg szeretnék tanulni, vagy a jelenleginél magasabb szintű tudásra szeretnének szert tenni, el kellett képzelniük, hogy ha ez a nyelvtudás az övék lenne, ez változtatna-e valamit az életükben. A vágyott nyelvtudás megszerzése, mint általában a tudás birtoklása, pozitív hatással van a személyiségre. Legalábbis ez derül ki abból, hogy sokan választották a válaszlehetőségek közül azt az állítást, hogy „a nyelvtudás örömmel, jó érzéssel töltene el” (82. ábra).

Praktikus oldalról nézve a nyelvtudást, ez ösztönzően hatna az idegen nyelv használatára a szabadidőben. Sokan vélték úgy, hogy az általuk megjelölt nyelvtudás birtokában többet néznének a választott nyelven tévét, olvasnának szép- és szakirodalmat, ismerkednének külföldiekkel, illetve szívesen utaznának a nyelvterületre. A kérdezettek negyede internetezésre is használná ezt a nyelvtudást (82. ábra).

A válaszadók egyharmada gondolja, hogy megfelelő nyelvtudás birtokában külföldre próbálna menni dolgozni, további egynegyedük számára a nyelvtudás lehetőséget teremtene az állásváltoztatásra (82. ábra).

A válaszadóknak csupán 10 százaléka véli úgy, hogy ha megfelelő nyelvtudással rendelkezne, nemcsak dolgozni menne külföldre, hanem tartósabban is Magyarországon kívül tudná elképzelni életét (82. ábra), azonban Magyarországon az országon belüli mobilitás alacsony szintjének ismeretében valószínűleg nem kell attól tartani, hogy a külföldi boldogulást segítő magasabb szintű nyelvtudás a lakosság tömegeinek elvándorlásához vezetne.

82. ábra

Ez a nyelvtudás mit változtatna az életében? (százalék)

XI. Nyelvek arculata

A megkérdezettek a 83. ábrán zölddel jelölt tíz tulajdonsághoz választhatták ki a kutatásba bevont nyolc nyelv közül azokat, amelyekre különösen illenek az egyes tulajdonságok. Többváltozós statisztikai elemzés alkalmazásával²⁸ meghatározható, hogy a tíz tulajdonság alapján mely nyelvek imázsa hasonló, melyeké különböző. Az eredmények grafikus ábrázolásával nyert imázs-térképről az is leolvasható, hogy mely tulajdonságok mely nyelvek arculatában kapnak kiemelkedő szerepet (83. ábra).

A nyelvek ezen a térképen négy csoportba rendeződnek. Az első blokkot az angol és a német nyelv alkotja, a másodikat a francia, olasz, spanyol, tehát a neolatin nyelvek, a harmadikat a kutatás ezen szakaszába bevont kelet-európai nyelvek, tehát a lengyel, az orosz, és a román, végül a negyediket a kínai.

Az angol és német nyelvénél a kérdezettek nagyjából egyenlő gyakorisággal választották azt a két állítást, hogy „közel áll hozzám” és „könnyen elsajátítható”. Erre a blokkra illik a legjobban, de inkább a németre jellemző, hogy „sok lehetőség nyílik a használatára”, „vannak ilyen ismerőseim” és „gyakran utazom erre a nyelvterületre”. Az angol nyelv imázsában viszont kiemelkedő helyen van az a tulajdonság, hogy ezt a nyelvet „szívesen tanulják” (83. ábra).

A második csoportba tartozó neolatin nyelveket elsősorban *szép nyelveknek tartják*, és *kedvelik az adott nyelvhez kapcsolódó kultúrát*. Ezek mellett a kifejezetten erre a csoportra jellemző tulajdonságok mellett további, kevésbé egyedi jellemzőjük, hogy *szívesen tanulják őket és érdekesnek tartják ezeket a nyelveket* (83. ábra).

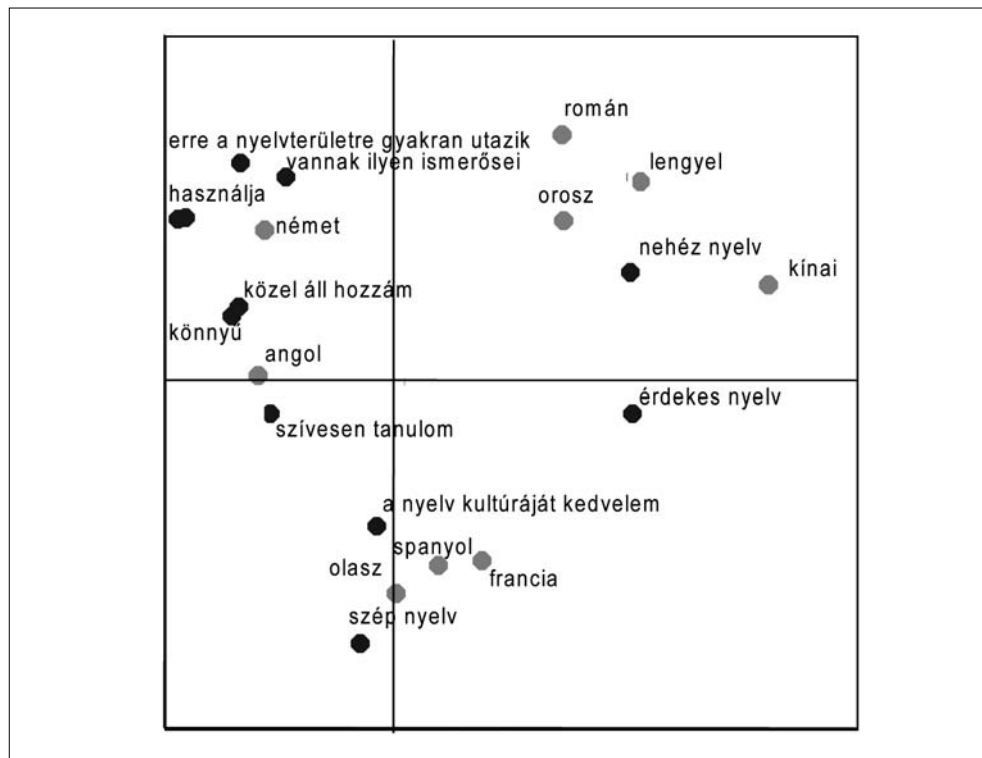
A harmadik blokk nyelvei leginkább azért kerültek egy csoportba, mert azokat nem választották sem a *szép*, sem az *érdekes*, sem a *szívesen tanult*, sem a nyelv használhatóságát kiemelő tulajdonságokhoz, tehát ezek azok a nyelvek, amelyekre a kutatásba bevont tulajdonságok nem illenek. Leggyakrabban a kínaival együtt a *nehéz nyelvek* között választották (83. ábra).

A kínai külön csoportot alkot, ezt a nyelvet egyértelműen *érdekes és nehéz nyelveknek* gondolják (83. ábra).

---

²⁸ Homogeneity Analysis

Röviden összegezve az eredményeket azt lehet mondani, hogy Magyarországon a német nyelvet használják a legtöbben, az angolt lehet a legkönnyebben elsajátítani és az olasz nyelvet tartják a legszebbnek.

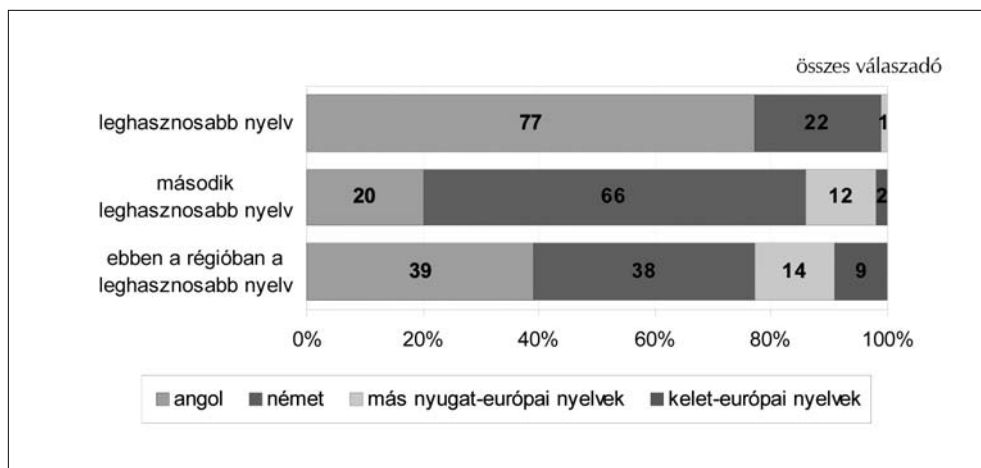
83. ábra
Nyelvek imázstérképe
(Homals-elemzés)

A 84. ábráról egyértelműen leolvasható, hogy a megkérdezettek az angol nyelvet tartják a leghasznosabbnak, és a második leghasznosabb nyelv a német. Ha azonban hangsúlyozottan arra kérdezzük, hogy specifikusan ebben a régióban melyik a leghasznosabb nyelv, akkor a válaszok gyakorisága alapján egyenlőségjelet lehet tenni e két, Magyarországon leggyakrabban tanult és legtöbbször által ismert nyelv közé. A régió vonatkozásában az angol és német dominanciája mellett más nyugat-európai nyelvek is megjelennek, és kevesen ugyan, de olyanok is vannak, akik az orosz választották a régió legfontosabb nyelvének (84. ábra).

A leghasznosabb nyelv kiválasztása általában azzal a változóval állt a legszorosabb kapcsolatban, hogy a megkérdezett milyen nyelven beszél a legjobban (85. és 86.

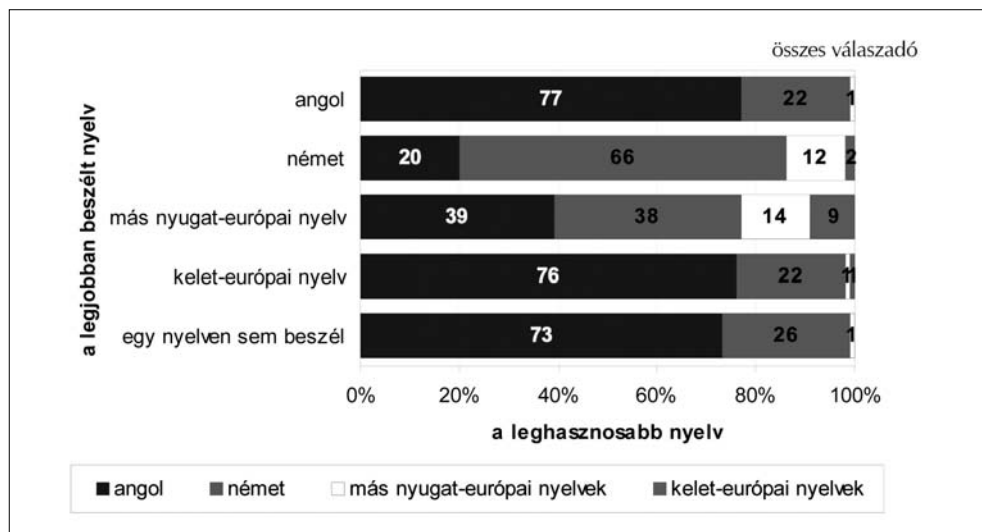

ábra). Nyilván ez a szempont, mármint a használhatóság, hasznosság kérdése már akkor szerepet játszik, amikor valaki eldönti, melyik nyelvet szeretné tanulni. Azonban ez a szempont elsősorban az angolul vagy németül beszélőkre igaz – akik mindkét esetben a saját nyelvüket tartották fontosabbnak. Az ezektől eltérő nyelveket beszélők ugyanis a saját legjobban tudott idegen nyelvüknél jóval nagyobb arányban jelölték meg az angolt vagy németet mint leghasznosabb nyelvet, akár általában, akár a régió vonatkozásában válaszoltak a feltett kérdésre. A nyelveket nem beszélőkhöz hasonlóan a régió belül ők is a német nyelvet tartják a legfontosabbnak, általában viszont az angolt (85. és 86. ábra).

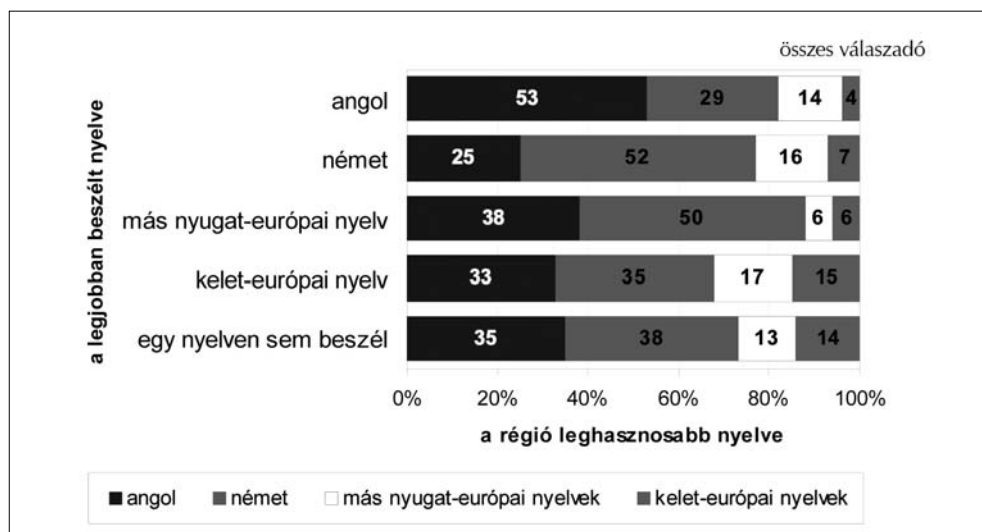

84. ábra

A nyelvek hasznosságának megítélése (százalék)

85. ábra
A leghasznosabb nyelv általában
(százalék)

86. ábra
A leghasznosabb nyelv ebben a régióban
(százalék)

A nyelvek hasznosságának megítélése nem függött olyan demográfiai változóktól mint a nem, az életkor vagy az iskolai végzettség.